

ARGIA

UNAI ITURRIAGA

«Bertsolaritzan denboratxo baterako nahiko teoria betekada badaukagu»

Prostituten %80tik gora etorkinak dira

Kalea utzi eta pisu eta klubetara joan dira asko

Sexuaren langileak

Euskal Herriko Oroitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• *Opari Bereziatarako*

• *Pertsonalizatu Daiteke*

• *Neurrira Egiten Dira*

• *Eskaria Denboraz Egin Behar Da*

• *Prezio Aukera Desberdinak*

• *Alberdik eginak*

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

HERRIA _____

HERRIALDEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

asteko gaia

- **Sexuaren profesionalak**
NAGORE IRAZUSTABARRENA / IZASKUN JAUREGI **4**

pertsonaia

- **Unai Iturriaga: "Plazan ez naiz ni izaten saiatzen, ni naiz".**
ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE **12**

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA **18**
- **Berreraiki dezagun euskal presoen aldeko mugimendu sendoa.** TXEMA MATANZAS **19**
- **Memoriaren macjarak.** ANDER LIPUS **21**
- **Abuztuko hostoak:** ANJEL LERTXUNDI **22**
- **Luparekin: Mukiekin zer egin.**
HASIER ETXEBERRIA **24**
- **Txandan: Maragall.** AMATIÑO **21**
- **Hiruko txikian: Etxetik kanpo.**
JOSE MARI OSTOLAZA **25**
- **Oihartzunak** **26**

erdiko kaiera

- **Kultur aldizkariak.** LORE AGIRREZABAL **27**
- **Joxean Agirre: "Literaturarekin bakarrik bizitzeari sekulako beldurra diot".** MIKEL ASURMENDI **31**
- **Ezpalak:** IZASKUN JAUREGI **34**
- **Argitalpenak: Paulo Iztuetari galdezka.**
PILAR IPARRAGIRRE **36**
- **Gartxot:** ASISKO URMENETA, MARKO ARMSPACH, JOKIN LARREA **38**
- **Denbora-pasak** **40**
- **Ihesi: La Puebla de Labarca: Ebroren igurtziak.**
LIERNI ARRIETA **42**
- **Makina bat kontu:** GARBIÑE UBEDA, JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA **46**
- **Ikuskizunaren agenda:** MAYI TOLOSA **48**

termometroa

- **Ama euskaldunarekin, erabilera ziurtatuta.**
PILAR IPARRAGIRRE **50**
- **Javier Ortiz: "Arazoa Espainiarena da, nazio proiektu zapuztua baita".** MIKEL ASURMENDI **52**
- **Bero-beroan** **54**
- **Net-hurbil: Cancun 2003: hiru estrategia Drakularen kontra.** PELLO ZUBIRIA **56**

azkena

- **Hegoak ebaki genizkion.** LOURDES OÑEDERRA **58**

Ez ikusiarena egin arren, prostituzioa zabaldua dago gurean ere. Hego Euskal Herriaren sektore honen datu eta ezaugarriak bil-tzeaz gain, lanbide honen baldintza eta eskubideak hobetzearen alde ari diren elkarleen ahotsa jaso dugu, eta are garrantzi-tsuagoa dena, prostituten beraien ahotsa. **4**

Sexua lanbide**Unai Iturriaga**

"Politikako gaitan ez da lehen besteko altu kantatzen"

Arte Ederrak ikasitako durangarrak 13 urte daramatza plazaz plaza bertsotan. Plazari bueltak ematen ari den bitartean bizitzak eman dituen bueltak kontatu dizkie Eizagirre ahizpei. **12**

Luparekin

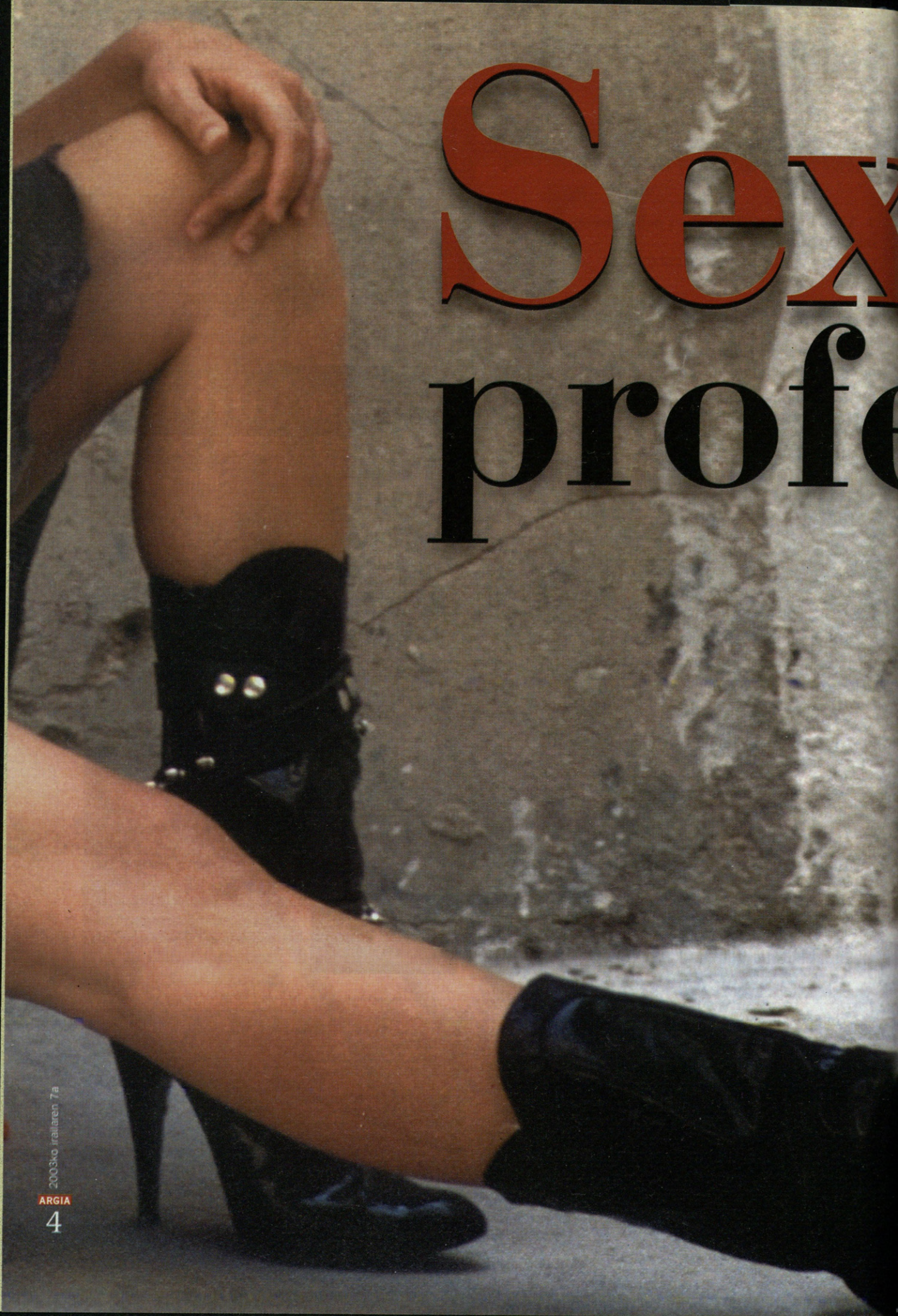
Hasier Etxeberria
24

JAVIER ORTIZ

"Arazoa Espainiarena da, nazio proiektu zapuztua baita"

Javier Ortiz kazetari ezagunarengana jo dugu ekitaldi politiko berriaren atarian. Estatuko eta Euskadiko egoera politikoa izan ditugu hizpide, Ibarretxe plana tarteko. "Espainiarekin pazientzia eta lasaitasuna" da donostiar honen lema. **52**

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena: Kike Amonaritz. Argitalpenak: Bego Zuza. Harpidetzak: Xabier Pagola. Bezeroen harrera: Olatz Kortá. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, Añón Soruluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. **HELBIDEAK:** Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559476000. Faxa: 559476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. **POSTA ELEKTRO-NIKOA.** Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions, S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 110 euro. Ipar Euskal Herria: 133 euro. Espainia: 110 euro. Beste atzerriak: 140 euro. Airez: 219 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

A photograph of a person's legs, wearing black thigh-high stockings and black high-heeled boots with silver buckles. The person is sitting on a rough, grey concrete surface, with their hands clasped over their knees. The background is a textured, light-colored wall.

Sex profe

uaren sionalak

Prostituzioa munduko lanbide zaharrena dela dio topikoak. Gizarteak, ordea, bere moral bikoitzaren erakusgarri, ez du lanbidetzat hartzen, prostituzioan jarduten dutenei langileei dagozkien eskubide guztiak ukatuz. Bitartean prostituzioaren ezaugarriak asko aldatu dira azken urteotan Euskal Herrian. Kaleko prostituzioa murriztu ahala, klubak eta pisuak ugaltzen ari dira. Baina sexu langileen artean gehien ugaltu direnak etorkinak dira: %80a gainditu dute dagoeneko.

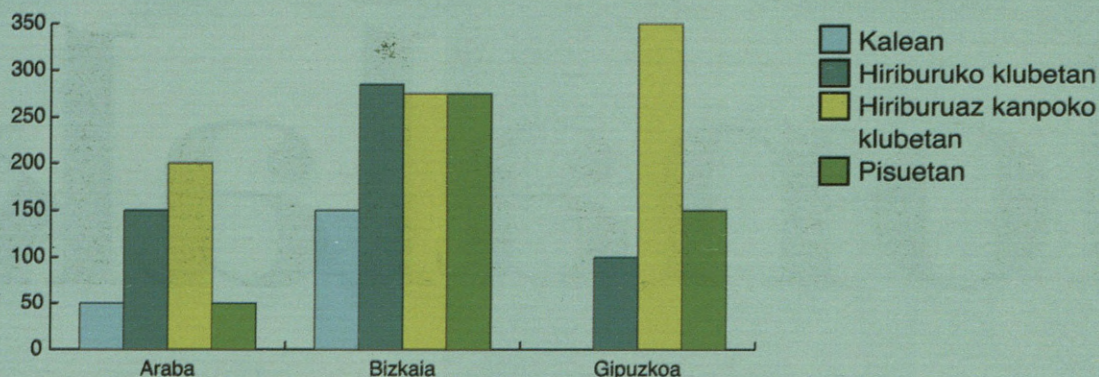
NAGORE IRAZUSTABARRENA

BILBOKO GORTEETAN gaude, Euskal Herriko kale prostituzioaren gunerik garrantzitsuenean. Etorkinak auzune horretan kontzentratu izan dira eta Bilbo portu garrantzitsua izaki, XIX. mende bukaeratik Bizkaiko prostituzioaren zati garrantzitsuena kale hauetan bildu izan da. Kalea zeharkatu ahala, ordea, prostituta gutxi ikusten da. Egurdiko hamabiak direlako agian? Kluben paretik pasatzean, hala ere, sexu langile gehiago daude barruan, argi gorri artean. Gorteak kaleko 4. zenbakian, prostituzioaren inguruan lanean diharduen Askabide elkartearen eman digute erantzuna: azken urteotan Bilbon bezala Euskal Herrian, eta oro har Europa guztian goitik behera aldatzen ari dira prostituzioaren mapa eta ezaugarriak. Koka-penari dagokionez, prostituzioa kaletik desagertzen ari da, klubak eta pisuak ugaltzen diren bitartean; dispartzioa gero eta handiagoa da. Sexu langileen perfilari dagokionez, berriz, bertakoei etorkinei eman diete bidea eta Europako Batasunaz kanpokoak %80 baino gehiago dira dagoeneko Hego Euskal Herrian. Gehienak dominikarrak, brasildarrak eta kolonbiarrak dira.

Bilakaera hau Bilbon da bereziki nabarmena, eta 1985etik lanean ari den Askabide elkarteak, bere ikuspegi pribilegiatutik garbi ikusi ahal izan du hori. Auzunearen gainbeheraren lekuko izan dira, degradazio urbanistikoa, segurtasun falta... eta prostituzio guneak erregulatzen dituen udal ordenantzaren ondorioak ere ikusi dituzte. Ordenantza horren arabera, klubek euren artean 500

PROSTITUZIOAN JARDUTEN DUTEN EMAKUME KOPURUA EAE-N

	Kalean	Hiriburuko klubetan	Hiriburuaz kanpoko klubetan	Pisuetan	Guztira
Araba	30	172	180	30	342
Bizkaia	130	260	254	254	898
Gipuzkoa	0	72	348	120	540
Guztira	160	434	782	404	1.780

Iturria: Emakunde, "La prostitución ejercida por mujeres en la C.A.E", 2001eko abendua.
(Pisuetan jarduten duten emakumeen datu osoak ezezagunak dira eta soilik egunkarietan eta Interneten iragartzen diren kopurua jaso ahal izan da hemen)

PROSTITUZIOAN JARDUTEN DUTEN EMAKUME KOPURUA NAFARROAN

	Klubetan	Pisuetan	Kalean
Iruñerria	262-393	42-82	<20
Nafarroa iparraldea	36-52	-	-
Lizarra	11-30	-	-
Tafalla	38-59	-	<4
Tutera	79-130	-	<6
Guztira	468-770		

Iturria: SOS Arrazakeria Nafarroa, "El oficio de la prostitución en Navarra: estigmas y modo de vida", 2003ko martxoa

metroko gutxieneko distantzia behar dute. Dispersioa eragin du horrek eta etxebizitzetako prostituzioak gora egin du ondorioz. Aurten bakarrik Askabidekoek 100dik gora pisu berri lokalizatu dituzte Bilbon. Dispersio hau Bilbon bakarrik gertatzen ez dela ikusteko, goiko koadroko datuak begiratu besterik ez dago. Datuok 2001eko abenduan Emakundek prostituzioaren inguruan argitaratutako txostenean agertu ziren ("La prostitución ejercida por mujeres en la C.A.E"). Nafarroan ere SOS Arrazakeriak azterketa bat aurkeztu du aurtengo martxoan "El oficio de la prostitución en Navarra: estigmas y modo de vida" izenburupean eta bertako datuak EAEkoen parekoak dira oro har. Zenbakiez gain, Nafarroan ere sexu langileen

perfila aldatu da. SOS Arrazakeriako Maite Huarteren esanetan, "duela 10 urte Iruñean prostituitzen ziren emakume asko bertakoak ziren, droga menpekotasun arazoak zituzten, sozialki baztertuak ziren... orain etorkinak dira gebienak eta gebienek ez dute droga arazorik".

Topikoak hautsi behar dira

Askabideko Marianen ustez ere prostituzioa drogomenpekotasunarekin lotzen duen topikoak hautsi egin behar da, eta ez da bakarria. "Gizarteak prostitutak euren lanean gustatzen zaielako edo indarrez bebartuta daudelako jarduten dutela uste du. Baina etorkinek, gebienek behintzat, badakite zertara datozen, ez datoz engainatuta". Hala ere, sarritan baldintzetan engainatzen dituztela dio Askabidekoak.

Etorkinek bi aukera dituzte nagusiki hona datozenen: prostituzioa edo etxe-zerbitzua. Eta prostituzioak baldintza ekonomiko eta ordutegi hobeak eskaintzen dizkie. Askabidekoen ustez, beste topiko bat sexu langile guztiek jardun hori utzi nahi dutela pentsatzea da. *"Batzuek ez dute planteatu ere egiten, ezin dutelako. Etorkin askok zorra dute gainean, baita karga familiarak ere. Lan merkatua dagoen moduan, haientzat ez dago irtenbiderik"*. Eta horrek Askabide bezalako elkarteetan lana zail bihurtzen du, horregatik ez dute emaitzarik lortzen lan insertzio programak. Prostituzioa lanbide dutenak laguntzeko Gizarterako elkar-
tea sortu zen Araban 1986an. Gipuzkoan aldiz 1998 amaieran sortu zen Aukera elkar-
tea. Bizkaian, esan bezala, Askabidek funtzionatzen du. Askabidek harrera zentro bat du bilgune eta formazio gune moduan erabiltzen dena. Etxe bat ere badu adineko eta osasun egoera kaxkarreko prostitutak hartzeko. Askarri zentroa ere badu, drogoenpekotasun arazoak dituztenentzat. Nafarroan ez dago pareko elkar-
terik baina Osasungintzak badu atentzio programa bat prostituzioaren inguruan eta SOS Arrazakeria, Caritas eta beste elkarte batzuek esparru honetan ere lan egiten dute.

Baina esan dugu hauen guztien lana ez dela erraza. Alde batetik dispersioa hor dago, eta elkarteak izan ohi dira prostitutengana hurbiltzen direnak eta ez alderantziz. Horregatik Askabidek interbentzio agenteen programa antolatu du, hurbilketa errazteko. Baina plaza sistema ere kontuan hartu behar da, hots, sexu langileek askotan ez dute hilabete baino gehiago toki berean pasatzen, eta mugikortasun horrek are gehiago oztokatzen du elkartearen eragina. Horregatik, askotan gutxiene-
koa egitearekin nahikoa dute: preserbatiboak banatu eta oinarrizko informazioa eskaini dituzten eskubide eta aukerak ezagutu ditzaten. *"Erroldatuta egon daitezkeela, osasun txartela izan dezaketela, gizarte zerbitzuaren laguntzarako eskubidea dutela, dohaineko errebisioak dituztela... jakin behar dute"* dio Marianek. *"Guk ezin dugu salbatzaile moduan joan haiek erreskatatzera, ezin dugu jokatu haiek inozoak balira bezala"*. Hautsi beharreko beste topiko bat.

Bilboko Gorteetan barrena joanda, garbi ikusten da prostituzioak azken urteotan izan duen bilakaera: kalean baino klubetan daude sexu langileak eta gehienak etorkinak dira.

Horregatik Marianek zein Maitek garbi dute prostituzioa lanbidetzat jotzeak duen garrantzia. Baina erregularizazioa ez dirudi gertu dagoenik. Nafarroako zein EAeko parlamentuan agertutako asmoak, horretan geratu dira oraingoz, asmotan, besteak beste, gai honekiko konpetentzia Madrilek duelako. Instituzioen jarreraz galdetzerakoan Askabiden esan digute Emakundek elkarteak eskatutako txostena hor dagoela eta diruz ere laguntzen dituztela elkarteak, *"baina askoz gehiago egin behar du lukete"*. Nafarroan ere elkarteak diruz laguntzen ditu Gobernuak, baina Maite Huar-
tek gertaera esanguratsu bat ekarri nahi izan du gogora: *"Txostena publikoki aurkeztu genuen egun berean Buñueleko klub batean sarekada egin eta hainbat emakumeri kanporatze espedientea zabaldu zieten. Zergatik eman ziguten erantzun hori? Ez zaie interesatzen prostituten eskubideez hitz egiten hastea. Sexu langileak antolatzen hasten badira, hainbeste etekin jasotzen dituzten horiek arriskua ikusten dute. Horrelako ekintzekin instituzioak ez dute prostituzioaren aurka egiten, prostituten aurka baizik. Haiek dira beti kaltetuenak. Eta enpresarioak? Eta bezeroak?"*.

Datuez hitz egin dugu, dispersioaz, instituzioez, baina oraindik ez dugu aipatu prostituzioaren arazo handienetakoa, gizartea bera. Moral bikoitzaren erakusle garbiagorik nekez aurki daiteke. Gizarteak mespretxatu egiten

ISIGO AZKONA

ISIGO AZKONA

Berdin jarraitu, erregularizazioa ala abolizioa?

Gizarteak prostituzioaren aurrean duen jarreraz hitz egitean, zati handi batek besterik gabe ez ikusiarena egiten duela esan behar da, sektore honetako bezeroak, enpresarioak eta langileen zati bat gure gizartearen parte ez balira bezala. Egun prostituzioa ez da gurean delitu, baina ez dago erregularizatuta. Askori egoerak bere horretan jarrai dezan interesatzen zaio. Kontuan hartu behar dugu Espainiako Estatuan prostituzioak urtean 18.000 milioi eurotik gora mugitzen duela diru beltzean eta etekinak jasotzen dituztenak ez daudela pagotxa hau arriskuan jartzeko prest.

Gero eta ugariagoak dira ordea erregularizazioaren aldeko ahotsak. Bisitatu ditugun elkarteetan, Askabiden nahiz SOS Arrazakerian aukera honen alde agertu dira. Sektorea erregularizatuta sexu langileek gainerako langileen eskubideak eskuratuko lituzkete: gizarte segurantz, langabezia, erretiroa... Gainera sektorearen ordenatzea ere ekarriko luke horrek.

EAEn, Javier Madrazo sailburuak behin baino gehiagotan agertu du erregularizaziorako pausoak emateko asmoa, baina gai hau Madrildo Gobernuaren kompetentzia den bitartean prostituten egoera hobetzeko bestelako neurrietara mugatu beharko dutela onartu du. Nafarroan aldiz 1999an EB-IUK lege proposamena aurkeztu eta UPNk ezik gainerako alderdi guztiek onartu zuten. Proposamena berriro tramitatu behar da, ordea, eta Nafarroan ere kompetentzien oztopoa dute.

Herbeheretan aspaldi erregularizatu zen prostituzioa, Alemanian 2002tik ari dira sexu langileak gizarte segurantzian kotizatzen eta Katalunian ere erregularizaziorako pausoak eman dira. Lehen bi kasuetan ordea, abantailak Europako Batasunako prostitutek soilik dauzkate, gutxiengoak, beraz. Eta Kataluniaren kasuan ahots kritikoak entzuten dira, sexu langileei baino enpresariei mesede egiten omen dielako legeak. Beraz, erregulariza-

zioaren aldekoek, besteen akatsetaz ikasi eta, batez ere, etorkinak kontuan hartu beharko direla diote.

Bestalde, badira abolizionistak ere, hots, prostituzioa emakumearen esplotazio modu bat dela eta erabat desagertu beharko lukeela diotenak. Haien erregularizazio diskurtsoak arriskutsuak izan daitezke, prostituzioaren jardura finkatzeko modu bat izan daitekeelakoan. Honen inguruan SOS Arrazakeriako Maite Huartek zera dio: "Ni ere abolizionista naiz, gizarte honetan ematen diren emakumearen esplotazio mota guztiak desagerraraztearen aldekoa. Baina gauza batek ez du bestea kentzen. Errealistak izanda, 50 urteko epean prostituzioa desagertuko

Irudian Amsterdameko "eskaparate" ezagunak. Herbeheretan prostituzioa legalizatua dago, baina EBko herri-tarrei bakarrik eragiten die legeak, %20ari.

al da? Zoritxarrez ez. Bada, bitartean bertan lanean dauden baldintzak ahalik eta hobereenak izan daitezela saiatu beharko genuke eta horretarako bidea erregularizazioa da". Dena dela Askabideko Marianek kontuz ibili behar dela dio: "Erregularizazioak graduala eta optatiboa izan behar du, sexu langileen beraien aukera izan behar du". Izan ere, enpresarien eta gizartearen zati handi bat aurka egoteaz gain, prostituta batzuek ere ez dute aukera hori hain mesedegarri ikusten. Erregularizazioak nolabait euren jardura publiko egitea suposatuko lukeela pentsatzen dute. Hots, legearen oztopoak gaindituta, onartzen ez dituen gizarte batekin egingo lukete topo aurrez aurre.

ditu prostitutak, bizkarra ematen die. Eskubideak ukatzen dizkie eta euren lanbidea ezkutatzea behartu. Eskaerak eskaintza kontsumitu eta baztertu egiten du. Gizonezko heldu bakoitzak, batez beste 1.200 euro gastatzen du urtean sexu langileen zerbitzutan, baina gero gizonezko horiek eta euren ingurukoek ez dute ahalegirik egiten sektorearen arazoak ulertu eta konponbideak bideratzeko. Prostituzio munduan diharduten elkarteek ustez prostituzioaren eztabaida gizarteratu egin behar da. Askabideko Marianen ustez "gizarteak batetik mundu hura ezagutu behar du eta bestetik sexu langilearekiko errespetuz jokatu behar du". Prostituzioa lanbide gogorra dela ukatzerik ez dago, baina Marianen ustez "lana azkenean mekanikoa da haien zat, eta arazoaren zati handi bat prostituzioak dituen konnotazio sozial eta moral negatiboen ondorioa da".

Prostituzioa kalea utzi eta klub eta pisuetan kokatzen da gero eta gehiago. Pisuak kontrolatzea oso zaila da, baina klubei dagokienez, badakigu Espainiako Estatuan 16.000tik gora daudela.

Ez dirudi munduko lanbiderik zaharrena (eta zabalduenetakoa) egun batetik bestera desagertuko denik, errealistak izanda behintzat. Bitartean prostituten eskubide eta baldintzak hobetzea da erronka. Horretan zeresana izango dute enpresarioek, instituzioek eta gizarte osoak. Baina Askabiden eta SOS Arrazakerian garbi dute prostituten beraien ahotsa dela garrantzitsuen, edozein neurri hartzen dela ere, beti haien parte hartzea bermatu behar dela. Askabideren egoitza utzi eta Gorteetan gora egin dugu berriro, Marianen azken hitzak gogoan: "Guk kanpotik lagun dezakegu, baina haiek barrutik lan egin behar dute. Nekatuta nago gai hauetaz hitz egiteaz. Guk gutxiago hitz egin beharko genuke eta haiek hasi behar dute hitzketan" ■

Gorputza alokairuan

Zergatik hasten da pertsona bat prostituzioan? Zergatik da gizartea hain zinikoa lanbide horrekin? Prostituten buru eta bihotzean sartzen saiatu gara eta horretarako euren ahotsa bildu dugu, Emakunderen Txostenetik eta egunkarietako "Kontaktu" sailetatik abiatuz.

IZASKUN JAUREGI

PUTA, EMAGALDU, URDANGA, ramera eta beste hainbat izen jarri die gizarteak. Baina kontua da eurek, sexuaren profesionalek, gizakia bezain zaharra den profesio honetan lan egiten dutenek, ez dutela euren burua putatzat hartzen. Prostitutak dira, eta hori puta izatek urrun dago eurentzat: "Prostituta izatea lan bat egitea da. Gu prostitutak gara eta hortik irabazten dugu dirua. Ez gara gizon batekin joaten plazerragatik, diruagatik egiten dugu. Putek mus-truk jotzen dute larrua eta berdin zaie dirua irabaztea edo ez irabaztea". Horixe da Emakundek EAEko prostituzioari buruz egindako ikerketan bildu zituen adierazpenetako bat. Berau osatzeko, berrogei inguru prostitutekin hitz egin zuen.

Beste ofizioetan bezala, prostituzioan ere pertsona bakoitza mundu bat da. Batzuek lan baldintza hobeak dituzte, besteek okerragoak, lantoki ezberdinak, bezeroekiko harremanak, soldatak... eta jubilatzeke gutxi gorabeherako adina ere badute; izan ere, 45 urtetik gorako emakumeek ezin dute lanbide honetan aritu, ez bada arrisku gehieneko lanetan. Badute ordea amankomunean zerbait: guztiek uste dute saltzeko duten gauzarik balio-tsuen euren gorputza dela eta honekin irabazi dezaketela lortu ahal dituzten lanbide "arruntetan" eskura dezaketena baino diru gehiago.

Diru beharra da hain zuzen, bai emigranteak bai bertakoak prostituziora eramaten dituen arrazoia. Lehenengoak euren herrietatik etorri ohi dira ego- era ekonomiko kritikotatik ihesi. Paperik gabe iristean, eskura ditzaketen lanpostu bakarrak maila baxukoak eta gaizki ordainduak dira, zerbitzu domestikoaren ingurukoak gehienetan. Horregatik, askok prostituziora egiten du jauzi ezagunen edo kontaktuen bidez. Kontua da, Carlak, etorkina bera, aitortu digunez, "beste lan batzuetan soldata jasotzeko bilaren bukaerara itxaron behar duzula, eta 400

edo 500 eurotako soldata bat jasoko duzula. Nik hori hilabete honetan, hiru edo lau aldiz irabazi dut jada, garaiazen arabera, noski". Baina horrek ez du esan nahi "diru erraza" denik. Emakundeko Txosten- nean elkarrizketatutako prostitutek ziotenak eta gurekin hitz egin dutenak esandakoak frogatzen du ez dela horrela. Honetan diharduten emaku- mezkoek (gizonezkoek neurri txikiago batean) sufrimendu ugari pairatzen dute. "Lehenengo aldiz Santanderren egon nintzen eta ondoren Burgosera eraman ninduten -dio batek-, errepideko klub batetara. Sufritu

daitekeen guztia sufritu nuen han. Ordutegirik gabe lan egitera behartzen gintuzten, dirua eta pasaportea kentzen zizkiguten ez alde egiteko. Polizia klubak kontrolatzen hasi zelako egin nuen ibes, eta Bilbora etorri nintzen". Zera dio beste batek: "Triste da entzun nabi ez dituzunak aguantatu eta egiteko gogoia ez duzun hainbat gauza egin behar duzulako. Gizon askok uste du prostitutak garelako haiek nabi dutena egin behar dugula".

Lekuaren arabera

Prostituzioaren egoera eta baldintzak lekuaren arabera aldatzen dira. Ez da berdina kalean, klubetan edota pisuetan aritzea. Lehenengoan diru gutxiago irabazten da, eta arriskua handiagoa da, nahiz eta askatasun handiagoa eskaintzen duen: nahi dutenean irteten dira eta itzultzen dira kaletik. Klubetan lan egiten dutenek ordea, ordutegi bat izaten dute. Zortzi eta bederatzi ordu bitarteko lan egunak dituzte, normalean iluntzeko zortziak eta goizeko hirurak bitartekoak. Batzuek egunero lan egiten dute. Beste batzuek astean egun bat jai dute, edo asteburuan soilik egiten dute lan. Prostitutak klubetan bizi direnean, ohea eta janariarengatik ordaintzen dute. Zerbitzu arruntak eskaintzen dizkiete bezeroei (ikus goiko koadroa), bereziak ez hainbeste. Eta emakumeek aukeratzeko dute, normalean, zer egin nahi duten eta zer ez. Berdin egiten dute pisuetan, baina kasu honetan zerbitzu berezi gehiago eskatzen dizkiete bezeroek. Normalean egunean zeharreko ordutegiak izaten dituzte, gehiago irabazten dute, eta bertan diren emakumeek hezkuntza maila handiagoa ere izaten dute. Era ezberdinetakoak daude: batzuk txulo batek kudeatzen ditu edo emakume bat da nagusia eta horrelakoetan lanaldi luzeak egin ohi dituzte. Horrez gain, irabazien erdia ematen diete. Baina emakumeak autonomoki lan egiten dutenetan

Zerbitzuak

Hiru eratakoak eskaintzen dituzte:

Arruntak: koitoa eta felazioa (gehien eskatzen dena).

Bereziak: uzukiko sarketa, sado-masoa, grekoa, urrezko euria, musu beltza.

Konpainia.

eurek kudeatzen dute beren ordutegia. Gainera, pisu batzuk 24 ordutan daude irekita eta beste batzuk egunean zehar ordu konkretu batzuetan. Carlak pisu batean lan egiten du orain, baina garai batean klub batean aritu zen. Bere iritziz, hobe da pisu batean lan egitea, "pisua oso lasaia da. 24 orduko pisu horietakoa bada, egunean zehar bizi normala egiten da: telebista ikusi, arropa txukundu eta eginbehar obikoak dituzte. Tinbreak jotzen duenean, bezeroa dator eta listo. Ni goizeko 11:00etan sartzen naiz eta 19:00etan irten. Eta igandeetan jai dankat".

Bezeroen gustura

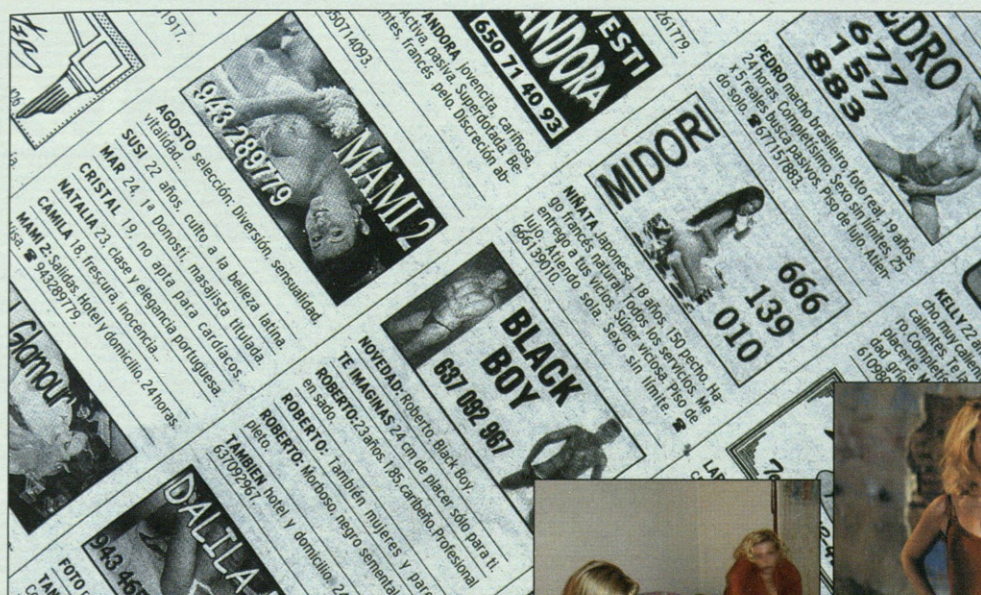
Prostitutak zerbitzu bat eskaintzen diote gizarte-ari. Gutako asko harrituko ginateke zeinek eskaintzen duen eta, areago, zeinek erabiltzen duen jakingo bagenu. Hori diote behintzat prostitutak. Gizonezko bezero gehienak ezkonduak dira. Hiru arrazoi dira nagusi erabiltzaileen artean. Maitasun falta eta bakardadea da horietako bat. Izan ere, prostitutak konpainia ere eskaintzen dute eta askok hori bakarrik bilatzen du; bestalde, pareja izan eta hura maite arren, sexuari dagokionean kikilduta bizi da gizon asko. Hau da, euren emaztea delako, asko ez da ausartzen hainbat sexu praktika berarekin egitera; eta azkenik, ezkongabe edota bidekoek (kamioilariek, bidaieriek...) erabiltzen dute prostituten zerbitzua.

Bezeroen artean, prostituten artean bezala, aldea dago. Kalean denetarik aurkitzen da, baina bezero gehienak langileak eta ikasketa gutxikoak dira. Baita adinduek eta jubila-tuak ere. Herrietan dauden klub eta pisuetara berriz, inguruko gizonak datoz, "gehienean gizon ezkonduak dira, seme-alabak dituztenak", dio batek. "Bigarren emaztea bazina bezala tratatzen zaituzte", iritzi dio besteak, Emakundeko txostenean. Baina esan beharra dago, klubetara hurbiltzen diren

Sexua eta dirua

GIZARTEAN zinismo handia dago prostituzioarekiko. Prostitutak diotenez, "jendeak jakingo balu zertan lan egiten dugun, ez luke gurekin kaferik hartuko". Hori horrela izanik ere, guztira bilioiak mugitzen ditu ofizio honek. Nondik datoz ordea? Kalean lan egiten dutenek 20 minutuko lan batengatik 30,05 euro (5.000 pezeta) kobratzen dituzte eta 90 euro inguru (15.000 pezeta) ordubeteko zerbitzuarengatik. Klubetan prezioa altuagoa da: 36,06 euro (6.000 pezeta) 20 minutuko zerbitzuarengatik. Baina klubari zerbitzuaren %20 edo 30a ematen diote edo kantitate finko bat eguneko. Eta bezeroak ordaintzen dituen kopak kluba eta prostitutaren artean

banatzen dira, %50ean. Pisua garestiena da. Ordu erdiko zerbitzuak 60,10 euro (10.000 pzta) balio izaten ditu. Gainera pisuetan ohikoagoa da zerbitzu bereziak eskaintzea, eta hauengatik noski, diru gehiago kobratzen da. Ez da berdin ordaintzen larrua jotzea eta uzukiko sarketa egitea. Beraz, kalean lan egiten dutenek hilean 961,62 (160.000 pzta) eta 2.404,05 euro (400.000 pzta) bitartean irabazi ditzakete. Klubetan lan egiten dutenek berriz, 1.352,28 (225.000 pzta) eta 2.404,05 euro (400.000 pzta) bitartean. Eta pisuetan dihardutenek 2.253,80 (375.000 pzta) eta 3.005,06 euro (500.000 pzta) arteko soldata dute hilean.

Egunkarietako "Kontaktuak" sailean aurki ditzakegun arren, zaila da hauetako norbaitekin pertsonalki zita bat egitea, euren zerbitzuak erabiltzeko ez bada. Haien aurpegia zenbat eta jende gutxiagok ezagutu eurentzat hobe dela diote, batez ere, hemengoak diren prostitutek. Behean dagoen irudia film batekoa da.

guztiak ez doazela halaberharrez sexua kontsumitzera. Hauetako asko kopa bat hartzea edo kontbertsazio bila doaz. Eta prostitutek dohainen araber, lortuko dute hauek kontsumitzera animatzea. Pisuetan ordea, joaten diren guztiek kontsumitzen dute. Bertan klase ertaineko eta altuko bezeroak egoten dira, eta hauek dira zerbitzu bereziak gehien eskatzen dituztenak: "Ingeniariak, exekutiboak... dira okerrenak. (...) Bizitsua asko dago, fetixismoa, sadoa... Beraien egoera ekonomikoa dela eta uste dute edozein gauzarako eskubidea dutela, eta besteak baino askoz zorrotzagoak eta agresiboagoak dira". Arrisku egoerak jasan dituzte prostituta gehienek. Kalean eta klubetan gehiago, pisuetan baino. Horrez gain, higieenez kexatzen dira. Denetarik ikusi eta aguantatu behar dute, eta batzuk alkanforra jartzen dute sudurrean usaindu behar ez izateko. Prostitutoen kasuan ez da horrelakorik gertatzen. 26 urteko donostiarrak batek esan zigunez, emakumeak garbi doaz berarengana eta inoiz ez du horrelakorik bizi izan. Motibazioa ere ezberdina da emakumezko bezeroetan: "Emakumeek maitasuna eskatzen dute. Gizonezkoek morboa", dio berak.

Bizitza dobleak

Ez da erraza prostituta izatea. Baina zailagoa da prostituta izanik, gizarteari begira, beste zerbait izatea. Horregatik, honetan dihardutenak lanetik kanpora bizitza pertsonala bereizten saiatzen dira: ez dira lankideekin iruten, ezberdin jantzen dute eta hizkera ere aldatzen dute. Guztia, jendeak zertan lan egiten duten jakin ez dezan. Eta hori nabarmenagoa da Euskal Herriko prostitutetan. Izan ere, hauetako askok eta askok bikotea du, eta gainera seme-alabak. Kasu gehienetan familiak ez du izaten prostitutaren lanaren berririk. Besteetan, jakinaren gainean dago, baina nahitaezkoa da lan mundutik aldentzea bizitza pertsonalean. Carla, esaterako, mutilarekin bizi da. Lan honetan ezagu-

Sexu argota

Profesio honek ere bere argota du.

Esaterako, lane-gun on batean "pase" (bezeroekin egonaldiak) asko egiten dituzte. "Garai altuak" udan eta abendu-
duan dira eta "baxuak" besteak dira. Garai baxuetan "pikatu" (bezero gutxi izan) egiten da. Eta lantzean behin, "plaza bat egitera joan behar da" (lantokiz aldatu). Zerbitzu bereziek ere izen bereziak dituzte: "Musu beltza" ipurdian musukatzea da, adibidez.

tu zuen eta hasieran arazoa izan zen arren, denborarekin ulertzea lortu du. "Lanetik kanpo oso bizimodu normala dugu. Nik bera maite dut, eta hau nire lana da". Ezkontzekotan ordea, lan hau uztea eskatzen dio Carleri.

Gehienek diote sentimenduak euren bikotearekin dituztela, eta hau lana dela, euren gorputza alokatzea besterik ez dela, "haragi kilo batzuk saltzea". Baina ez omen da erabat egia, Carlak esan digunez: "Ezagutzen dut mundu hau eta neska askok esan dit oso gustura egon dela bezeroen batekin. Batzuetan oso gnapoak diren tipoak datoz. Eta hauetako asko zu abalik eta gustuen egon zaitezten saiatzen dira. Gezurra da sentimenduak lanetik bereizten direla. Gu pertsonak gara eta gure bibotza ere badugu".

Profesioaren gogorra ikusirik, uzteko asmoa dutela diote gehienek. Hasi, arrazoi ekonomikoengatik hasten direla esan dugu. Baina askotan, lortzen duten diru horrekiko menpekotasuna eta era berean, hau xahutzeko erraztasuna dira jarraitzeko arrazoi nagusiak. "Lanbide honetan dirua alferrik galtzen da, diru erraza da. Gero bakardadea dago. Horregatik, irabazten duzuna gastatu egiten duzu. Drogak, txanpon-makina, zer egin behar duzu...? Asko eta azkar sartzen da eta horretara obitzen gara". Eta egoera kronikoa bihurtzen da. Zahartzen joaten dira, osasuna kaxkartzen, gutxiago irabazten... Irtenbide zaila lanbidea suertatzen zaie. Ahal dutenean, irteerak jarraitzeak baino desabantaila gehiago izan ditzakeelako; eta gero, beranduegi delako. Klub bateko arduradunak honela laburbiltzen zuen Emakundeko txostenean: "Ez dut uste nire klubean lanean dauden neskek lanez aldatuko dutenik. Garbitzera badoaz, gutxiago irabaziko dute. Ez dago bat bera ere gustura lan honekin, baina ez dute beste erremediorik. Aguantatu egin behar dute". ■

"Iturriaga, iturria da" bota zuen Jon Sarasuak Bertso Egun batean Unai aurkezteko. Ubidez kanpotik datorrena da, inondik ere, bere ura: inoren burutan kabitzen ez den ideia jenialarekin harritzen gaitu noiznahi. Komikietako hizkera, eta baita !*%# ikurrak ere bertsoan jartzeko gai da. Bizkaieraz erri-matzen ikasi zuen bere garaian. Gaiak eskatzen dion pertsonaiaren larruan sartu, eta karikatura bihurtzen da. Eta patilatik patilarainoko irribarrea, algara, ezpain hautsia... alegia, klase guztietako umorea eragiten du. Baita oilo azal beltzena ere.

Gaxte garaiko zorion bete perfektu horren ondorengo Unaiekin egin dugu topo. Plazari bueltaka aritu den artean bizitzak eman dituen bueltak kontatu dizkigu.

ESTITXU EIZAGIRRE

IXIAR EIZAGIRRE

Argazkiak: Iñigo Azkona

Umetatik eragin diozu buruari?

Umetan bi urte egon nintzen ibili barik, "Pertes" izeneko gaixotasun bategatik. Ohean egiten nuen denbora asko hankak pisuari lotuta. Ikasturte bat galdu nuen eta etxean amak erakutsi zidan irakurtzen. "Teo"ren kolekzio guztia, "Asterix", "Kilikili", "Ipurbeltz" eta horrek komiki denak, goitik behera eta behetik gora irakurtzen nituen. Egun osoa bete behar zen, amak lagunduta asko, baina beste pila bat buru gaineko pilota neure erara lantzen.

Lopategiren ikasle izan zinen. Zertan da berezia Lopategiren eskola?

Lehenengotako eskola bat izan zen, bertsozaletasun asko ez zegoen tokitik bertsolariak atera zituena. Bera oso bizkorra izan zen, eta bazekien bi-hiru bertsolariaren bila bakarrik joatea alferrik zela. Bertsolaritza harrotzeko garrantzitsuena inguru bat sortzea zela, giro bat, lagun arte bat. Horretan asmatu zuen. Eta gainera pixka bat burua erakusten hasi ginenok trebatzen oso ona izan zen.

Unai Iturriaga

«Plaza
ez na
ni iza
saiatz
ni na

Oso garbi zeukan rodajea zelan egin behar zen. 13-14 urterekin hasi eta 18 urtera arte asteazkenero kantatzen genuen edozein eskolatan, edozein adineko umeentzat... 17 urterekin plaza dezente egiten nengibilen kanpoko zirkuituan. Biak konbinatzen genituen.

12 urte daramatzazu plazan. Zer ikasi duzu? Zertan aldatu zara?

12 urtetan bilakaera bat egon da. Memento onekin eta txarrekin. Plazan asko ikasten da. Ikasten da bertsoan, eta ikasten da pertsona moduan. Ikasten duzu zure burua ezagutzen, zeintzuk diren zure mugak. Eta baita ere jendeagaz tratatzen, jende artean egoten. Euskal Herriko festa mapa be bai, santorala...

Jendaurreko alderdia eta pertsonala, denborekin gehiago bereizten ikasten da. Hasieran ez genuen ondo bereizten, dena zen pertsonala.

Orain zergatik bereizten duzue pertsonala eta plazakoa?

16-17 urteagaz, ni joaten nintzen deitzen zidaten edozein lekutara, oso pozik, eta saioak beste garrantzia zeukan han parrandan gertatzeak, edo hango lagunekin egoteak, edo herri hori ezagutzeak... dena zaku berean sartzen zen, dena zen abentura bat. Orain abentura maila

hori txikitxoagoa da. Nahiz eta oraindino Euskal Herriak mila sekretu eduki, batzuk ikasi egiten dira, eta ez du hainbeste erakartzen. Herri batera zoazenean bertsolaritza gehiago mugatzen hasten da bertsotara. Zure burua gehiago ikusten duzu bertsolari moduan, eta jada ardura dizuna bertsotan ondo egitea da. Gero eta kontzienteago gara lehen inertziak egiten genuena "ogibide" bat dela, eta serio hartzen dugu.

Plazan zure mugak ezagutu omen dituzu. Zer mugez ari zara?

Konturatzeko zarenetik bertsolari zarela, badaukazu ardura publikoari maila horretan erantzuteko. Pasatzen dituzu garai batzuk nahiko txarrak, eta bestetan hobe sentitzen zara eta gehiago arriskatzeko duzu... Bertsotarako gaitasun mailaz kontzienteago zara. 18 urterekin honek burutapenak ez nituen, zorionez. Pozten naiz garai hartan gogoeta gutxi eta ekintza asko eduki izanaz. Askoz burukomin gutxiago edukitzen zen, bizipoz gehiago... Sasoi hori zoragarria izan zen.

Gaur egun iruditzen zait tente batek 18-19 urterekin lar gogoeta duela horren ganean.

Orain zuek zarete erreferentzia. Hortik gora zer dago?

Nortasuna

«Bertsoa ez da botatzeko dagoenarengandik independentea, jendeak noren ahotik datorrenaren arabera entzuten du, ezin da bereiztu. Ni saiatuko banintz txapelketa batean Mendiluzeren eran bertsotan egiten, nahiz eta Mendiluzeren bertso bera bota, puntu gutxiago lortuko nituzke, nik nire moduan kantatuta baino. Unai Iturriagaren bertso bat Unai Iturriagarena da. Ni ez naiz saiatzen ni izaten, ni naiz. Bertsotan, lehenengoa da kontatzeko zerbait izatea, eta kontatzeko ahots bat, zeurea».

Txapelketan hainbeste berba egin zen... Belaunaldi aldaketa hori esan daiteke plazan neurri batean eman dela. Has i ginenean, gure erreferentziak ziran, batez be, Egaña eta Sarasua. Jarraitzen dute izaten, eta apurka zabaltzen joan da nire eremua eta hasi naiz beste bertsolari batzuk eta beste bertsokera batzuk be estimatzen. Niri kostatzen zait sinesten euren ondoan gaudela. Onartzen dut nire papera, baina beti dut goragoko erreferentzia bat.

Orain borroka bakarkakoa da gehiago, norberaren buruaz. Saiatzen naiz ahal denik eta erregistro gehien edukitzen edo ondoen egokitzen giro ezberdinetara...

Noizbait pasatu zaizu zentzurik ez ikustea bertso-tako jardunari?

Bai. Ziur asko ez da izango bertsolaritzako kontuengatik bakarrik, bizitzako boladak be izango dira. Bolada txar batean kateatzen badi-tuzu saio txar asko, kontua korapilatu egiten da. Zure buruarengan konfiantzarik ez badaukazu ezin duzu bertsotan ezer esan, eta ezer esaten ez duen bertsoa patetikoa da. Askotan pentsatu izan dut bertso saio txar bat baino askoz gauza txarragorik ez dela egongo. Txarto inprobisatzen denean, eta baliabide eskematiko batzuen ganean, horren balioa zero da, ariketa estilistiko

bat, edo hizkuntza ariketa bat baino ez da. Bertsolaritza uztea be pasa zait burutik. Txapelketak presio bat sortzen du. Burumakur banago, txapelketa bat etortzen denean, auto-defentsa mekanismo gisa planteatzen dut bertsoa uztea, erronka horri aurre egitea gura ez dudalako.

Beste arte batzuetan justu krisi garai ilunenetan sortzen dira lanik onenak. Bertsotan ez?

Sorkuntza bakarka egiten denean. Pintore edo kantari bat bere estudioan zarratzea eta bere depresioari bide ematea gauza bat da. Norberaren egoera eskas hori azaltzen da obra batean eta gero beste testuinguru batean erakusten da. Baina gurea ez da hori, bertsoa jendaurrean gauzatzen da. Kasu horretan egoera txarrean egoteak ez du mesederik egiten. Gainera artista hori bere baloreei buruz ari da sortzen. Gu egon gaitezke bolada txar batean eta berba egin behar dugu Athletic eta Realari buruz.

Bertsoa

DOINUA:
AITA IZENA

Hainbeste tesi, teorizatze eta azalpen arraro, zertaz seguru ez jakin arren nork hitzegina badago. "hau horrela da", "hori hala da" aritzen dira luzaro, zuk ez al duzu inoiz sentitu "oraingoan bai akabo, nere bertsoez denek dakite neronek baino gehiago!"

Aitor Mendiluze

Esaten da gaiek mugatu egiten dutela bertsolariak kantatu nahi duena...

Bertsolariak badauka bidea gauzak esateko. Kontua da gauzak non eta noiz esan. Politikari buruz berba egitea gura badu, edo bere egoera pertsonalari buruz, badauzka aukerak. Horretarako daude libreko plaza pila bat, bertso afari pila bat, eta bertso saio batean be gai bat ekarri dezakezu zeurrera. Edo benetan barrutik zer edo zer esatea gura baduzu, gai bat ipintzean esan "ez, ez dut horri buruz kantatuko, eta kantatuko dut zelan sentitzen naitzen". Gero kontua da ea hori publikoarentzat eta ondoko bertsolariarentzat interesgarria den edo ez! Guk zerbait esan gura badugu, ezin dugu gai hori jartzeko zain egon. Dauden baliabideak erabilita lortu behar du bertsolariak nahi duena esatea. Lekuak badaude, eta lekuri ez dagoenen sortzeko ardura neurri

handi batean norberarena da. Zure barruan zer esan handia badaukazu, ez dut uste horretarako lekuri egokiena sei bertsolariko jaialdi bat denik, tarte gutxiago duzu-eta. Landu aparteko zerbait, sortu beste formatu bat, edo emanaldi berezi bat. Bertsolarioi ausardia pixka bat falta zaigu, eta beti inori gabiltza ardura botatzen. Norberak egin behar du bere autopista, bere mezuak botatzeko.

Zer funtzio betetzen du zure iritziz bertsolaritzak euskal gizartean?

Bertsolaritza gure herriko jardun kulturalen artean beste bat da, nahiko "autentikue". Oso artificio gutxiren gainean eraikitzen da, eta oraindino jendea biltzeko gai da pertsona batzuk inprobisatzen ikusteko, euskaraz, hitza erabiliz, irudimena landuz... Nahiko motibo bada hor egoteko.

Iritzia ematen dugu. Gauza ezberdinak entzuten dira, eta gero eta gehiago gainera. Hori interesgarria da, entzuteko prest dagoenarentzat. Gure iritzia bera ez da apartekoa. Esateko moduan dago bertsolaritzaren muina. Hortik dator norberak konpartitzen ez duen iritzi bat botatzen duen bertsoa gustatu ahal dela eta txalotu. Bertsoen indarra eta gauzak esateko gaitasuna be badagoelako hor.

Noizbait sumatu duzu txalorik jaso ez izana esan duzunagatik?

Gehiagotan sentitu izan dut bertso txarra bota, eta esan dudana esateagatik txalo jotzea. Egoerak baldintzatu duelako, zugandik hori esatea espero zelako, eta jende bat iritziagaz bakarrik konformatu delako eta formari ez diolako begiratu. Baina hori asko aldatu da. Bertso zaleak bertsoa eskatzen du, gero eta gehiago. Eta ez da edozerekin konformatzen. Kontsignek gero eta indar gutxiago dute, eta esaldi handiek gero eta pisu gutxiago, giroa dagoen moduan dagoelako. Bertso entzulea ez da ardi koadrila bat.

Egoera politikoz kantatzerakoan, Espainiako Estatuak salaketaren bat sartuko dizun beldurrik sentitu al duzu?

Memento zehatz batzuetan bai. Bada bertsolari bat omenaldi batean kantatzeagatik sumario batean sartuta dagoena. Gauzak neurtu egin behar dira, jakin egin behar da non gauden, eta arriskuekin aurrera egin edo ez egin norberak erabaki behar du. Baina hori oso presente dago memento honetan.

Plazetan giroa asko aldatu da. Politikari buruz gutxiago kantatzen da, edo beste modu batera enfokatzen dira gaiak. Denean dago euforia gutxi, etsipen puntu bat be badago, eta horrek nahiko baldintzatzen du. Ez da lehen besteko altu kantatzen.

Curriculum

- **JAIO:** Durangon, 1974an.
- **BERTSOLARIA**
- **ARTE EDERRAK IKASIA.**

Ibilbidea

- 14 urterekin hasi zen Lopategiren bertso eskolan.
- 16rekin hasi zen plazaz plaza.
- 1994 eta 1996ko Bizkaiko txapeldun.
- 1990, 1992, 1998 eta 2002ko Bizkaiko txapeldunorde.
- Euskal Herriko azken hiru txapelketetan finalean kantatu du.
- Besteren artean Josu Zabalaekin eta Igor Elortzarekin "7 Eskale" taldea osatu, eta bi disko argitaratu zituzten: "Bertso berriak pobreziari jarriak" eta "Barrenkaleko bluesak".
- Gidoigile eta itzultzaile lanak egin ditu.

Argitalpenak

- "Berandu da gelditzeko" liburua.
- Hainbat aldizkaritan idatzi izan du: "7K", "Euskaldunon Egunkaria", ARGIA...

"Betizu izar artean".

Irailean estreinatu-ko den marrazki bizidun film luzearen istorioa idatzi du Iturriagak. Nahiz eta, berak aitortzen duenez, "umeekin ez naizen oso ondo moldatzen". Harrigarria, komikien munduan adiktu eta irudimeanean aditu denak umeak erakartzeko osagai asko baititu. "Umeekin puntu bat arte bakarrik balio du arrazoiketak, eta dialektikoki garaitu ezin ditudan pertsonatxo horiek deskolokatu egiten naute".

Umeekin zinemara doazen helduentzat ere idatzi du istorioa: "zer den umeentzat eta zer ez esatea, alferrik da. 'Shrek' marrazki bizidun filma denentzat da ederra, eta 'Walt Disney' renak denentzat kaltegarri. Umeentzako dena ñoño egiteko joera baitute".

Txapelketan ez dela plazan bezala kantatzen kritikatzeko da. Txapelketan kantatzeko bertsokerririk ez al dago?

Gutxiago arriskatzen dela, kontzeptu poto- loagoetara jotzen dela, errima aldetik estuagoa dela, eta neurria luzeagoa? Bai. Normalki txapelketan tematika serioa gehiago agertzen da, eta diskurtsoaren barruan arrazoiketak pisu gehiago hartzen du, eta hori be lantzeraz jotzen dugu. Jendea horren zain dago, eta hori demostratzeko leku bakarrenetakoa da. Jen-

deak uste du "segurola"ra jotzen dugula, baina guretzat aukera bakarrenetako bat da bertso luzeak botatzeko. Zeren plazan ez du neurri luzeak funtzionatzen normalki, eta ez da geu kobarde batzuk garelako bakarrik! Baina aldea badago plazatik txapelketara. Plazan inork ez du kantatzen puntuak lortzeko, eta txapelketa batean bai, edo gutxienez be bai.

Niretzat absurdu bat da jendeak esaten duenean "zergatik ez zoaz plazako jarreraz?", eze- lako gauzatan inor ez doa plazako jarreraz. Lan

elkarrizketa bat egitera zoazenean zergatik ez zoaz ogia erosteko jarrera berean? Inor ez doa.

Bertsolaritzaz idazten duten kritiko eta teoriko asko dago. Asmatzen al dute euren analisietan?

Batzutan iruditzen zait, ez ote den gura txapelketa bakoitzean, edo bertsolaritzako memento goren bakoitzean, horren gaineko iritzi bat sortzea eta mugarri modura planteatzeko. Kritiko batek hori behar du. Baina uste dut bertsolaritza beste erritmo batean doala, ez dakit arinago edo astiroago.

Gauza batzuk deszifratzea nahiko ondo lortu da. Baina hori sistematizatzen denean, barregarria da. Bat-batekotasunaren irakurketa doktoralak egiten ikustea, "a" moldeko hasierako bertsoa eta "d" moldeko bukaeraduna... Zorionez, nik uste bertsolaritza oraindino askoz gauza bat-batekoagoa eta instintiboagoa dela. Guk barruan sartuta ditugun prozesuak ezin dira albo batera utzi. Baina argi daukat gero aukeraketa ez dela hain kontziente. Jende batek zer edo zer esan behar du beti. Baina bertsolaritzak ez du ematen etengabe aritzeko tesi doktoralak idazten. Uste dut denboratxo baterako nahiko teoria betekada badaukagula. Eta ez dut uste bertsolaritzak 15 teorikorentzat ematen duenik. Nik uste batzuk errepikapen hutsean jausita daudela, eta ez daude 15.

Gainera teoria bat idatzi, inprimatu eta argitaratzen den bitartean, 300 saio egin ditu bertsolaritzak, bere bidea jarraitzen du. Bertsolaritza oso gauza dinamiko eta bizia da, eta errepika ezina eta bakarra da saio bakoitza. 300 saio horietan bat esperimentalak irten dai-

Bertsolarien lana, libre baina lotua.

«Memento batean eskizofrenia puntu baten jauzi zaitezke. Normalki zure inguru guztiaren kontrara zabiltza. Ez bazaude ondo antolatuta arriskutsua izan daiteke, eta ni nahiko bizitza desordenatua izan dut urte batzuetan. Bizitzako mementoen arabera da. Garai batean oso ondo dago, baina memento batek aurrera desordena orden bihurtzen da, eta orden guztien moduan, potroak ikutzen dizkizu. Nik orain, lehen inondik inora esango ez nukeena, neure bizitzan orden pixka bat ipini gura nuke. Lanen bat egitea interesgarria iruditzen zait eta dena! Bai alde ekonomikotik, eta bestela. Jendeak pentsatzen du forratuta gaudela. Baina bertsotik bizitzen ez dago erraz».

teke afari batean patxaran botila falta izan delako. "Ardagai" hitzaren moduan, bere lekua edukiko ez duten 150 errima atera daitetzke. Saiorik ez zegoen lekuan, goizaldera saio bat sortu da gitarra jole ingeles batekin... Eta aurrerapenak aztertuko bagenu zientifikoki edo kronologikoki, mugarri izan beharko litzatekeena ez da inoiz mugarri izango, zeren horretaz ez da inor gogoratuko han egon ziren 50 pertsonetatik aparte.

Berritasunak nondik etorriko dira?

Bide berriak bertsotik etorriko dira. Horretarako bertsolariaren gogo eta konpromisoa behar da, baina ez kolektiboa. Normalean berrikuntzak ez datoz maila kolektiboan. Baten batek urratzen du bide bat, eta arrakasta dauka edo ez. Edo demonizatzen da, edo santu bihurtzen da. Hor dago Amurizaren eredu. Amurizak bere sasoian maitasun edo gorroto jarrera sortu zuen, bertsolaritza irauli zuen. Egaña izan da berritzailea, baina onartua eta konpartitua. Nire ustez Egañak alor batzuetan pausoa eman du muturreraino, baina inoiz halako hausturarik sortu barik. Era batera edo bestera egin behar dira gauzak, baina egin ahal. Absurdua da esatea "gauza berri bat egingo dut". Bertsolaritza, berria, aldiro berria da. Ez dakit zein den bidea, baina baneki ez nuke esango. Hartu eta neuk egingo nuke.

Estereotipoek nola funtzionatzen dute bertsolaritzan?

Diskurtsoaz gain, estereotipoak beti izan du lotura handia estetikagaz. Nik aurpegiaren alde bietara dauzkadan belarri eta patiletatik hasita. Garai batean, itxura hori aldarrikapen bat izan zen. Lotuta zegoen jarrera estetiko batez. Gero estereotipo bihurtu zen. Estereotipo horrek jarraitu nau, eta agian astiro-astiro patiletan dabil geratzen. Estereotipoak ezin dira saihesti. Estereotipoak hor jarraituko du, baten batek espazio hori betetzen duen arte.

Memento batean estereotipoan preso geratu zaitezke. Eta kristoren karga bihurtzen hasten da. Gaia entzuterako jendeak espero duelako zerbait konkretua entzutea zugandik, eta ez duzulako askatasunik gaiari aurre egiteko. Bakoitzak lana egin behar du estereotipo horretatik kanpo errespetatzeko eta estimatzeko. Ni bertsotan saiatu nintzen bertsoa beste modu batean lantzen, azken kolpeko bertsolari bat baino zer edo zer gehiago izaten. Eta uste dut neurri batean lortu dudala.

Nola ikusten duzu Euskal Herriko gizartea?

Badira urte batzuk Euskal Herrian ezer ez dela planteatzen maila positiboan eta horrek jende asko ukitzen du moralki. Horrela oso

Santi Belar, "begi". Bertsotan hasi ginenean,

Durangoko bertso eskolan elkartzen ginen harekin. 14-15 urterekin ostiraletan 22:00etan etxetik ateratzen ginen, bertso eskolara joateko. Horrek esan gura duen denagaz. Harek eroan gintuen Durangoko lehenengo plazatara, inoiz bertso eskolara joan ez eta kontzerturen batera eroan gintuen... Praktikan erakutsi zigun bertsolaritza eta beste mundu baten arteko gertutasuna. Niretzat tipo garrantzitsua izan da.

Oso pertsona autentikoa zen. Durangoko lehenengo bertso eskolatik geratzen zen herri mailako bertsolari bakarretakoa izan zen. Hizkuntza ariketa eta guzti horren gainetik bertsoaren beste aurpegi bat ikusten lagundu zigun.

zaila da ezeri buelta ematen. Gauzak positiboa planteatzen hasten ez bagara, erakargarritasuna galduko dugu euskaldunok. Eta gure moduko herri txiki batentzat erakargarritasuna galtzea arrisku handi bat da. Horrek mantendu izan gaitu urte batzutan, beste estatuei begira nahiko kontsiderazio on batean eta orain ez da horrela. Mundu mailako baldintza denak kontra daude. Eta egoerara egokitzen gara, Darwinek imajinatuko ez zuen moduan. Sorpresak 24 ordu bakarrik irauten du, kasurik onenean. Gu oso onak gara erantzuten, baina aurpegiko bat eman eta beste matraila ipintzea ezin da gerora begirako politika bat izan. Orain beste erremediorik ez dago, baina zaplaztekoak ematen geu be hasteko mementoa heldu beharko da.

Zein da zaplaztekoak emateko modua?

Ez dakit. Herri honetan egoera erabat normalizatu anormal batean bizi gara. Herri normal baten elementu batzuk dauzkagu: klase teknokrata, agintaria... Gizarte eredu honek badaroz jada hogeita gehiago urte, eta gero eta pisu handiagoa dauka. Gero eta jende gehiagok jaten dugu gizarte eredu eta normalidade honetatik. Eta bestetik, egoera eskizofreniko dramatiko anormal bat bizi dugu. Hain ikuspuntu ezberdinetatik egindako irakurketak daude! Eta iruditzen zait gero eta distantziatuago daudela. Horregatik, nahiz beti politikariei errua bota, ez da euren bakarrik. Gure anaitasun eta banaketa itzela da, eta onartzeraz heldu gara. Hori desastre bat da ■

DONOSTIA

Irailaren 5etik 21era, Gipuzkoako Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

**Bizi
irakurriz!**

Arisko Urmeneta

Txema Matanzas

ABOKATUA

Berreraiki dezagun euskal presoen aldeko mugimendu sendoa

Iritsi da iraila, eta badirudi irailerako aurreikusirik dagoen hizpide bakarra Ibarretxeren planak sortu duen egoe-
ra dela. Honen ondorioz, desagertu
ote zaizkigu aurtengo lehenengo hila-
beteetan eztabaida politikoa oiartzun -eta
gure herriaren eguneroko bizitzan garrantzia-
handia izan duten -eta duten- beste kontu
batzuk? Ez dut uste. Adibidez, euskal presoen
bizi baldintzetaz burutu diren (eta burutzear
dauden) lege aldaketak eta abarrekoak. Izan
ere, uda osoan zehar ez baita horren inguruan
deus ere entzun. Balirudike kolpea “enkajatu-
rik” dagoela, ez dagoela horren aurka zer egi-
terik eta, beraz, ez duela gaiak dedikaziorik
merezi.

Nire ustez, ordea, gai hauekiko gutxieneko
sentikortasuna dugun euskaldunok gogoeta-
txoa egin beharko genuke. Izan ere, “euskal
gatazka” deritzoten hau bukatzeaz balego,
zinez maizegi aipatzen dugun aro erresoluti-
boan bageunde, ez luke presoek gaiak
horrenbesteko garrantzirik. Urte gutxi
batzuen buruan bukatuko litzateke gatazka
(edo, gutxienez, gatazkaren gaurko aro hau,
talka armatuak markatzen duena, alegia) eta,
beraz, presoek pairatzen dituzten tankera
guztietako erasoak laster txikian desagertuko
lirateke. Horrela balitz, seguruenik askoz
arreta handiagoa eman beharko genioke
beste zenbait gauzari eta oharkabea pasa
litezke kontuok.

Baina litekeen gauza da gatazkaren amaie-
ra horren gertu ez egotea, eta, hala balitz,
arduragabekeria barkaezina litzateke giltzape-
raturiko euskaldunak pairatzen duten jazar-
pena erantzunik gabe uztea, areago etorkizun
hurbileko (eta, are, gaur egungo) espetxe-
politikak gero eta eduki ankerragoak agertzen
dituen honetan. Ikuspegi ezberdinetatik
(giza-eskubideekiko begirunearen oinarritzko
exijentziatik elkartasun politiko osoraino)
ugari dira euskal presoek aldeko ekimenak
sustatzeko arrazoiak. Azken hilabeteetan
indarrean jarri diren lege-neurriekin batera,
oharkabea igarotzen ari diren beste kontu
batzuek ihardespenen bat edo beste merezi
dute. Izan ere, koadroa ezin argiagoa da.

JOSEBA OLALDE

«

Besteak beste, azken

maila horretan

derrigorrez artatu

beharrekoak dira bai

Madrilen sortu

zuten

espetxe-zaintza

epaitegi nagusiaren

jarrera

bai Enrike Letona

arrasatearra berriro

espetxeratze

erabiltzen ari diren

trikimailu

-juridikoki-

lotsagarria eta

-politikoki-

esanahi argikoa

»

Leku-aldaketa gehien-gehien onduz
kilometro gehiago korritu behar izaten dituz-
te etxekoek, bizi-baldintzetan atzera pausoak
diskretoak baina etengabeak dira (bereziki
salagarriak direlarik bisitak egin ahal izateko
jartzen ari diren oztopoak) eta auzitegiek
jarririko zigorrak oso-osorik betetzeko aha-
lekin emankorrak agertzen ari zaizkigu. Bes-
teak beste, azken maila horretan derrigorrez
artatu beharrekoak dira, bai Madrilen sortu
zuten espetxe-zaintza epaitegi nagusiaren
jarrera (zigorrak laburtzeko baliagarriak ziren
luditzeak nola murriztuko dituen erakusten
ari baitzaigu epaitegi hori) bai Enrike Letona
arrasatearra berriro espetxeratze erabiltzen
ari diren trikimailu -juridikoki- lotsagarria eta
-politikoki- esanahi argikoa.

Handiegia da esku artean dagoena. Lagun
askoren bizitza-urte gehiegi daude jokoan.
Bizi baldintza eskasagoetan ordaindu beharko
dituzte atxilotzen dituzten euskal borrokala-
riek zigor luzeagoak. Fenomenoaren magni-
tudeak ez dira txantxetakoak, eta horren
aurka borrokatzeak merezi du. Eta borroka
horren kakoak oso argiak dira. Eskabideak
aspalditik ezagutzen ditugu, eta Espainako
Estatuak eskaera horietariko batzuk bere
legeditik arrankatu izanak ez die zilegitasun
izpirik kentzen. Euskal presoek Euskal
Herrian behar dute egon, gaixo daudenak
kalean, eta kondenen “betetze osoa” barik
nazioarteko zuzenbidean eredu diren bestela-
ko instituzioak (baldintzapeko askatasunak,
zigorren berraztertzeak eta kaleratzeak, espe-
txe-onuren aplikazioa, ...) aplikatu behar dira
hemen ere.

Hasierara itzuliz, bai, egia da aurreko guz-
tia ez litzatekeela beharrezkoa izanen baldin
eta behin betirako konponbiderik erdietsiko
balitz eta errepresaliatuen itzulerarekin batera
gatazkaren konpontze orokorra gertatuko
balitz. Baina aurreko horretara hurbiltzea
neko-soegia bazaigu eta horrek eskatzen duen
ahaleginerako prest ez bagaude, gutxi-
gutxieneko borroka-ardatzak eta konpromiso
zioak izan beharko lirateke aipatutakoak.
Berreraiki dezagun, beraz, euskal presoek
aldeko mugimendu sendoa ■

D E N O K

S

A

R

A

Ander Lipus
AKTOREA

Memoriaren macjarak

“De todos modos yo soy otro”

JUAN GELMAN

Zer duzu nahiago, maskarari begiratu ala maskaratik begiratu? Koomote, Kotillungorri, Vetula, Narasimha, Jambuvan, Glin, Kifwebe. Gure herriko festetan erraldoi eta buruhaundiak protagonista izaten dira sarri. Akordatzan naiz txikitan, buruhaundiak ikusterakoan, kale zaharreko portale batean sartu, eta negarrez hasten nintzela. Ez nuen ezer jakin nahi, ez nuen inora begiratu nahi, eta bizitza osoa portale hartan pasatuko nuela errepikatzen nion nire buruari behin eta berriro. Hala ere, nahiz eta begiak itxita izan, buruhaundien imaginak etortzen zitzaizkidan era fantasmagorikoan, eta nire gorputz osoan beldurra baino besterik ez nuen sentitzen.

Gau batzuetan ere aitak Benitxo Trumo, Mari edota traperoen istorioak kontatzen zizkidan. Galdezka eta kexaka aritzen nintzen bitartean, mitoarekin jolasten zuen aitak. Aratusteen garaian, antzerako zerbait gertatzen zitzaidan, dantzariekin batera eta artzain bati lotuta hartza ateratzen zen kalez kale. Beldurra ez ezik, hartzaren mugimendu eta presentziak indar berezi eta magiko bat sortarazten zidan. Erritual horietan zerbait misteriozua ezkutatzen zen, eta erakarrigitegin ninduen. Noizbait, zirko txikiren bat ere hurbiltzen zen, egunerokotasunaren mundutik beste mundu imaginarioetara eramaten ninduelarik, eta teatroa herriko frontoian lehen aldiz ikusi nuenean, zeharo txundituta gelditu nintzen. Maleta egin, eta komeriante haiekin joateko gogoa sartzen zitzaidan. Zer ziren eta zertarako erabiltzen ziren adierazpen eta irudikapen horiek? Kaskarot, Boss, Fool, Boteiro, Ekpo, Zamle. Txikitako bizipenek, eta jakinbeharrak bultzatuta antzerkiaren, maskaradaren, bufoiaren, mozzorrotzearen mundua hausnartzera eta sakontzera eraman ninduten. Maskarak begiratzetik maskaratik begiratzera pasatu nintzen. Artearen bitartez izakiaren errealtate imaginarioetara hurbilduz, artifizioaren bitartez nire duda eta beldurra esnatzera. Izakiak betidanik izan duen mozzorrotzearen behar horren intrigak erakartzen ninduen.

MONIKA DEL VALLE

Nire herrian ez ezik, maskararen erabilera munduko bazter guztietara hedatuta zegoela ohartu nintzenean, beste kultura eta gizarteetako dantza maskaratuak ikusi eta ikertu nituen. India, Indonesia eta Japoniako antzerki eta dantzak hartu nituen eredu, eta horrela ohartzen hasi nintzen, nahiz eta kultura ezberdinak izan, printzipio amankomunak zeudela. Mahakolasanniya, Busó, Añaña, Cigarron, Mamuxorro.

Maskarak kolektibitatearen mundu sinboliko eta imaginarioa errepresentatzen du, eta maskararen mundu sinbolikoan ikusle bakoitzak dramaturgia propioak eratzen ditu, maskararen barruan dagoen dantzariaren mugimendu, keinu eta ahotsekin, ikuslearen imaginarioa martxan jartzen da, eta istorio propioak eraikitzen ditu. Istorio horiek, maitasuna, jaungoikoak, bizipoza, heriotza, edota gerrari buruz hitz egiten

Gaur egun, maskarek ez didate beldurrik ematen. Botereak eta izakiok sortu ditugun maskara ikustezinek ematen didate beldurra. Benetako beldurra

dute. Azken batean komunitatearen duda eta beldurra adierazten ditu arte eta artifizioaren bitartez. Seraikela Chhau, Rangda, Zafarron, Ogura, Agbogbo Mnwo. Gogoratzen naiz, lehen aldiz buruhaundi baten barruan sartu nintzenean. Maskaratik begiratzera, izugarritzeko buru eta boterearekin edonor beldurtzeko ahalmena nuen. Objektu bitxi haiek, buru haundi haiek, zerbait magikoa zeukaten, bizitza eta arima propioa, indar berezi bat. Ni ez nintzen ni, ni bestea nintzen. Opanwa, Geangle, Ngede, Gathusain, Bambara, Maejite, Yashima. Gaur egun, maskarek ez didate beldurrik ematen. Botereak eta izakiok sortu ditugun maskara ikustezinek ematen didate beldurra. Benetako beldurra. Memoriaren macjarak edertasunarekin jolasten dute bitartean. ■

Indiferentzia

Abuztu-sapako egunetako batean, gure herri honetako jende askok bizi duen etsipen zein betekada politikoaren diagnosa egin zuen Juan Carlos Eguillor marrazkilariak "El País" egunkariko bere txokoan. Ikurrinez gainezkatutako paisaia nahasi batean, hitz bakar bat: *indiferentzia*.

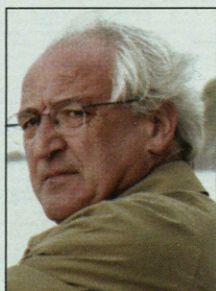
Eguillorrenak *independentzia* versus *indiferentzia* iradokitzen zuen (ez da oso azkarra izan behar ikusteko antitesia horixe zegoela marrazkilariaren asmoan, Donostiako festetako *manifen* ondoren argitaratu baitzuen bineta). Baina ni nago hemengo hiritar askoren indiferentziak hori baino eremu zabala-goak hartzen dituela: mesfidantza erabatekoaz begiratzeko zaio bizitza publikoari; politikoen diskurtsoak eta jendearen kezak ez datoz bat; gero eta handiagoa da abstentzioa, hiritar ezkertiarrena batez ere...

Gure egoera propioari Mendebaldeak bizi duena erantsi behar zaiola, alegia.

Humanismo klasikoak beti aholkatu izan du halako distantzia dandy bat munduko gora-beherei aurre egiteko, "*ex tontotasunezko indiferentzia batez, baiñan arima libro eta kreaturetarik laxatuaren pribilegio berezi batez*", Chourioaren itzulpen batek zioen bezala.

Seinale guztien arabera, latza izango da itzule-ra politikoa. Desio bat dut gainerako kontu guztien gainetik: debate politikoaren erdierdian gure arduradun politikoen kezka nagusia izan dadila jendearen indiferentziaren nolakoa eta zergatia aztertzea. Eta politikariek gure indiferentzia *tontotasunezkoa* ala kontzientea den erabakitzen duten bitartean, gainerakook beste zeregin bati ekingo diogu: debate politikoan zenbat *arimo libro* dabilen zenbatzeari...

Nago gehiegi izango ditugula esku bakar bateko hatzak. ■

ALBERTO ELISEGI

Mesfidantza

erabatekoaz

begiratzeko

zaio bizitza

publikoari;

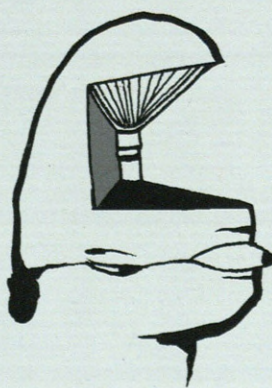
politikoen

diskurtsoak

eta jendearen

kezak ez

datoz bat

irudiak:

Antton Olariaga

fenomenoa: "Ez du askorik iraungo". "Ezusteko perretxiko galkor bat da". "Eskandalua ondo bazkatzen asmatu izana, horra neskaen meritu guttia."

Urteak joan, liburu berriak etorri, Darrieussecqek ez dio "Truismes" hartan agintzen zuenari uko egin; gustuak gustu, oso balore literario segurua dela erakutsi du. "Egune-ro"n egin zioten elkarriketa batean zera aitortzen zuen: "Denok dugu geure bidea egin beharra, inguruan dugunari ibes egiteko modua aurkitu beharra".

Marie aspaldiko ametsa du euskara ikastea (hobeto esanda, berreskuratzea, txikitik bai baitzekien euskaraz). Aipatu elkarriketan, zera esaten zuen, besteak beste: sei urtez psikoanalistarengana joaten ibili eta gero, su-traiak zeinen garrantzitsuak diren ohartu zela. Eta eranstean zuen: "Euskara galdu izanaz damutu nintzen".

Konkrezio politikoak baino haratagoko identitate batez ari zen Marie: "Ez naiz frantsesa, ez euskalduna, ezta espainiarra ere". Baina, aldi berean, eranstean zuen: "Egunkaria' koa gertatu zenean, egun horretan erabat euskaldun sentitu nintzen". ■

Oinazearen oroitzapena

Narratzaileok badugu gertakariekin -istorio bat kontatu beharrarekin- itsutzeko arriskua. Baina gertakari batek, benetako interes eta esangura izan ditzan, gertakari hutsa baino haratagoko zerbaitek behar du, ikusi, entzun eta sentitu egin behar den mami halako bat. Bestela, anekdota hutsa da gertakaria. Eta anekdotak ez dira literatura-gai.

Denborazko tarte bat eman behar omen zaio gertatutakoari: gertaera oroitzapen bihurtzerainokoa. Halatan, denborak galbahearen lana betetzen du. Oroitzen dugunean, baliagarria edo onesgarria edo interesgarria edo deigarria iruditzen zaiguna iragazten dugu denboraren galbahean; aldiz, ahalegin berebizikoak egiten ditugu kaltegarria edo oinaze-tsua zitzaiguna albo batera gera dadin. Guk, gizaki denborazkoak izaki, hautamen interesatua egiten dugu denborak aurrera egin ahala. Hala ere, denboraren galbaheak ez du sarritan guk nahi genukeen bezain zehatz ira-

Arimo librez

Marie Darrieussecq idazle baionarraren "Truismes" lehen nobelak (gazteleraz, "Marranadas") salmenten, ospe literarioaren eta eskandalu mediatikoaren gazi-gozaok eza-gutu zituen. Literatura elite baten asunto oso serioa dela uste duen jendeak Françoise Sagan-enarekin konparatu zuen baionarraren

gazten, eta aleak, hondarra, hautsak, oinazeak erortzen dira galbahearen saretik behera...

Eta halakoetan Lord Byron-ek esaten zuena gertatzen da:

"Gozamenaren oroitzapena ez da, jada, gozamen: baina oinazearen oroitzapena oraindik oinaze da". ■

Entziklopedia

Jakitura zirkuluan esan nahi du *entziklopedia* hitzak, eta sistema zirkular horrekin dena argitu eta jakin nahi zuten entziklopedistek, amaierarik eta bukaerarik ez duen zirkulu batean bildu nahi zuten guztia. Entziklopediak, bada, jakitura osoa jasotzea zuen helburu.

Gaur ez da posible dena jakitea, inozoenari ere ez zaio bururatzen dena

altzoan hartuko lukeen jakitura zirkular batean sinestea. Internet ere ez da konponbidea, Interneteko anabasan ez baitago inolako irizpiderik.

Zer zetorkigun ikusirik, Alberto Saviniok bere entziklopedia pertsonala idaztea

deliberatu zuen: *"Hain nago atsekabetuta entziklopediekin, non neure-neure bat egin baitut neure erabilera pertsonalerako. Arthur Schopenhauer bain zegoen atsekabeturik filosofiaren historiakin, non bere-berea egin baitzuen bere erabilera pertsonalerako".*

Internetekin edo Internetik gabe, gutariko bakoitzak bere entziklopedia txiki, apal, partikularra osatu behar du: horra bizitzea egokitu zaigun garaia eskatzen diguna. ■

Logika belikoa

Hiru soldadu amerikar hilik atentatu batean; bi soldadu britainiarrek bizia galdu dute segada batean; militar bat izan da lehendabiziko biktima espainiarra...

Irak berreraikitza joan omen dira gudaroste aliatuak. Bake-prozesu bati ekitera, alegia.

Baina eguneroko arrosarioan, okupazioko indarrenak dira beti hildakoen aldeko letaniak. Bakarrak. Irakiarrak ez dira hiltzen. Ez, behintzat, Mendebaldeko komunikabideetan. Irakiarrak ez dira existitzen, ez bizirik eta ezta hiltzen direnean ere.

Logika guztien arabera, okupatzaileak baino askoz ere ugariago hilko dira irakiarrak. Baina logika ez da baliabiderik onena gerrak ulertzen saiatzeko. Batez ere gerrari bakea deitzen zaionean. ■

Tiranoarena

Grazia zaharreko jauregietan beti omen zegoen gazna zaintzen zuen arduradun bat: gaznak dastatu; onenak zein ziren aztertu; noren urdailari komeni zitzaizkion erabaki; gazna ebaki; jendearen artean partitu...

Tiranoa deitzen zitzaion ardura hori zuenari. Tirano hitzak zein bide egin duen hortik guk ezagutzen dugun adieraraino, nik ez dut jakin. Gazna oso jaki preziatua zen, eta tiranoak hipotesi gisa diot-errukirik gabe bete behar-

Internetekin edo Internetik gabe, gutariko

bakoitzak bere entziklopedia txiki, apal, partikularra osatu behar du: horra bizitzea egokitu zaigun garaia eskatzen diguna

ko zuen gaznaren gaineko aginpidea. Auskalo. Baina jolas gaitezen hipotesiarekin: batetik, lurralde bat edo herri bat edo komunitate bat, gazna baten moduan kontsideraturik; eta, bestetik, tirano bat lur-gaznaren zaintzaile. Tiranoari pena handia eman behar dio gazna osoa ebakitzten hasteak. Emango ez dio bal! Zer dira gazna zatitua, gaznaren

azala, gaznaren apurrak, gazna osoaren parean? Ai, oi, ai, hondamendiaren handia! Halako batean, hirazko kemena bildurik, gazna osorik gordetzea deliberatu du tiranoak, baita gaznari harrak egingo bazaizkio ere. Bandera handi bakarra jarri du gaznaren gainean. Tirano Banderas deitzen hasi zaio jendea. Baita Gaznar ere. ■

Mukiekin zer egin

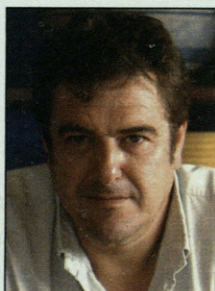
M

ukien arazoa. Bai, zer egiten da hatzen artean harrapatu ditugun mukiekin?

Bustiak edo heze horietakoak direnean argi dago: paineluan zintz egin eta akabo. Baina ez, beste muki horiei buruz dihardut hemen, sudur zuloetan itsatsita geratzen diren muki siku horiez. Sartzen duzu hatza zuloan gora, arakatzen dituzu sudur paretak eta, atzazalaren laguntzaz, hara hor ehizaki preziatua hatz erakuslearen puntan. Puntaren puntan.

Zer egoten da gero, ordea? Zer egiten da harrapakinarekin? Haurrek, badakigu, jan egiten dituzte mukiak. Irentsi. Guk, ordea, nola jokutzen dugu, nola jokatu behar dugu halakoetan?

Normalean hatzak muki zapian garbitzea litzateke, baina, ai, muki-zapia urruti dago eta, gainera, ez gaitu inork ikusten. Jira eta buelta darabilgu mukia bi hatzen artean

ELI GOSOTEGI

Ala ez? Inoiz ikusi al duzu zure gurasorik halako gauzarik egiten? Ezetz esango nuke. Haiek ez baitute mukirik izaten. Hortxe dago sekretua: pertsona helduek ez dute mukirik izaten edo, mukirik ez balute bezala jokutzen dute beti.

Eta esango duzu zer dela eta natorren halako sarrera eskatologikoarekin ARGIA-ren kulturari buruzko iritzi orri hauetara. Baina badut horretarako arrazoiak, izan ere, barkatzen badidazu, alegoria moduko bat egin nahi nuke mukia eta K handiz idazten den Kulturaren artean. Askotan antzeko arazoa baitirudite biek ala biek. Edo, halaxe iruditzen zait niri bederen.

Kulturaren arazoa. Kultura ere hortxe daukagu, beraz, hatzen artean harrapaturik. Mukiekin bezala, zer egin eta nola jokatu ez dakigu, ordea. Izan ere, kulturgintzako jendeak zarata egiten du beti. Mukiak bezain trabakoak dira horiek denak eta zerbait asmatu behar da, kultura ente autonomo bilakatu eta, matarroa joz, gainerako hautsarekin nabarmendu gabe nahas dadin.

Horretarako hatzak falta, ordea. Bolatxo egin eta matarroa joko duten hatzak falta. Hori gainditzeko, zalditeriari deitu diote uda bezperan politikariek, Kulturaren Euskal Planaren altzora bildu eta irtenbide bat bilatze aldera. Aurkitzen ahal dute azkar baino lehen! Horixe opa diet nik bederen. Baina niretzako nago politikarien estrategia baizik ez dela izanen luzera begira. Arazoa gainetik kentzeko bide bat eta, bidenabar, baten batek aterako duela probetxurik sortuko diren hainbat institutu, fundazio eta traman-kulu berriren artetik.

Kontseilua ere, Euskararen Unibertsoa izateko sortu zenean, kultur industrietan euskal produktuek estrategia bateratu eta zentzuzko bat gara zezaten sortu zen, besteak beste. Lekutara daude joanda horiek.

Etorkizunik hoberena opa diot, beraz, Miren Azkarateren ingurura bildu eta Imanol Agotek duen talde horri, baina mesfidantza ez nuke behintzat nigandik urrundu nahi oraingoz, Jaurlaritza laga eta Gipuzkoako Diputaziora joan baita Agote, taldea abian

Baina gogorra litzateke Kulturaren Euskal Plan honek,
zazpitik hamaikara jasoko balu, funtzionario eta
enparauen kopurua, gizartearen
aldetiko kulturgaien eskaera nabarmenki igoaraztea
lortu gabe eta sortzaileak eta
kulturgintzaren benetako eragileak daudenean utziz.

berezkoa duen hezetasuna galtzen duen artean. Nolabait esateko, ente autonomo bihurtu nahi izaten dugu mukia, forma boro-bil aerodinamikoa eman, eta itsaskor izateari uzten dihonean, klok, jotzen dugu matarroa eta, kalkuluak ondo egin baditugu, toki egokira eroriko da pilotatxo. Inork nabarituko ez duen lekura. Bihar erratzak edo aspiradorak gainerako hautsarekin jasoko duen lekura.

Adinean zenbat eta aurrerago, abilezia handiagoa garatzen du gizakiak mukiak oharkabean pasa daitezen. Inork ikusi gabeen.

jarri duen une berean. Bietan jarraituko duela esan du, hala ere. Ikusi egin behar esan duena egingarria ote den. Mementuz, azpibatzen deitu dituzte, batzordeek egindako txostenak azter ditzaten. Kafkaren kontu ilunetako bat dirudi. Pentsatzekoa da, baten bati txosten bat egiteko konfidantza eman badiotzu, ez duzula gero hura aztertzeko beste bat behar, eta gero beste bat eta beste bat. Inon baino konplikatuagoak gara hemen, antza.

Guggenheimeko panazea katartikoa ere hortxe dago, urte batean bai eta bestean ere bai, Kulturaren dirutik bizitzen eta dauzkan ingresoak, ostera, Ogasunari ematen. Kulturaren diruak ordaindu zuen eta ordaintzen du Guggenheim, zer arraiogatik ez zaizkio, bada, diru-sarrerak Kulturari itzultzen? Inon baino azkarragoak gu: Bilboko ostalaritzaren eta taxilarien gorakada bederen, Kulturari zor zaio.

Politikariak beti izan du gogoko artistaren ondoko argazkia. Baina, egia, gurean txirrindularitza, Erreala eta Athletica ederki bizi dituzte politikariek. Hori badakigu. Pirinioak, San Mames eta abar. Baina Kultura? Ez niri esan baietz. Itsua nago bestenaz.

Asesore talde handiaren beharrik gabe, inozoenak ere badaiki eskolatik eta hedabideetatik letorkeela, etortzekotan, kulturzaletasunarentzat onurarik. Behatu, baina, eskolari, behatu irratitelebistetak programazioei. Nola sinetsi oraingo honetan baietz, benetan dabiltzala, beren eskuetan dauzkaten tresna behinenak kontrako zentzuan darabiltzatenean?

Fedea eskatuko zaigu milagarrenez, eta fedea beharko dugu eman, besterik ez daukagu eta. Baina dagoeneko hasiak dira pitzatuak eta zaratak agertzen kultur eragileen artean. Planari buruzko informazioa urria da, eta dagoen apurrari darion usaina gehiago da erreterikazkoa beste ezer baino.

Jakinekoea da, beste garai batean hiru pertsona bakarrik bizi (okerbizi) zirela kultur produktuetatik: egilea, argitaratzailea eta saltzailea. Eskema horrek liburuarentzat bezala, zeinahi kultur gauzarentzat balio lezake. Gaur egunean, ordea, hiru horiek baino, beste zazpi ere bizi dira sorkuntza horretatik: kulturaren inguruko funtzionarioak eta kargu politikoak dira. Hala beharko du izan, nik ez dakit. Baina gogorra litzateke Kulturaren Euskal Plan honek, zazpitik hamaikara jasoko balu, funtzionario eta enparauen kopurua, gizartearen aldetiko kulturgaien eskaera nabarmenki igoaraztea lortu gabe eta sortzaileak eta kulturgingitzaren benetako eragileak daudenean utziz. Gogorra litzateke, garestia eta alferrikakoa. Akiagarria. Beste behin ere. ■

TXANDAN
Amatino

Maragall

Hizario handia darabil azken egunotan Pascual Maragall Kataluniako buruzagi sozialistak. Hala ere, ez dira nonbait bereak esne-berba hutsak izan, itxura guztien arabera bazterrak dezente asko astindu baititu han-hemenka.

Besteak beste lau mezu bota ditu Maragallek eta, bat-bera ere ez gero, ezustean. Bat, Aznarrekin ez dagoela euskal gatazka konpontzerik, kontra-kontra egiteko bai baina ezer atontzeko gauza ez delako. Bi, ez dagoela Ibarretxeren egitasmoa horren erraz eragozterik eta, are gutxiago, zehatz-mehatz eza-gutu aurretik. Hiru, Pirineoen ipar eta hegoaldeko eskualde ekonomiko bateratuak bideragarri direla Europako Batasunaren baitan. Eta lau, harako asimetriari eutsiz, Kataluniak ez lukeela derrigorrez behar izango Euskadiri legokiokeen konponbide berbera.

Euskal abertzaletasun erakundezaleak pozarren hartu ditu Maragallen irizpideak eta Patxi Lopez buruzagi sozialistak zenbaiten bozkarioa baretu nahi izan du adieraziz, jeltzaleek Maragallena onartuko balituzte bide erdia egina litzatekeela. Segururik arrazoi du. Baina baita euskal sozialismoak Maragallena onartuko balitu ere. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Etxetik kanpo

Ematen ditugu, gure aurrekoek ez bezala oporretako zenbait egun. Neurritz halere, visa txartelak sukarra izaten baitu motzean gurean. Eta hor ibili gara traineru estropadak ikusteko irrikatan, tabernaria ETBko kanal internazionala jarri diezagun konbentzitzeko eginahale-

tan. Egia esan, estropada borrokatuena ere, gureak besteren txoparen ondorekin ikustean ez digu onik egiten. Oriotarrak han eta hemen, gu bezalaxe etxetik kanpo dabilta banderaren bat irabazi ezinik. Etxekoak "porrai" eta asturiarrak etxean. Puntako koadrilatan, sanjuandarrak ditugu etxean hazitakoekin dabilzan bakarrak aspaldiko uberari jarraituz. Eta galiziarrek, errumanoekin batera Kantabriako Astillero handi egiteaz gain, Vigoko urek zaildutako arraunlariak badirela erakutsiz. Aurki, guretan ere ale bat baino gehiago ikusiko dugulakoan nago. Euskal gunea genuena, arriskuan. Ekipo deitzen diote orain koadrilari. Eta hankakoari marka. Marka da bai, arraunlariari bogador esatea. Gaitzerdi banderak herrira ekarriko balituzte. Baina kia, ez bat, ez bestea gure visa txartelak sukartzen baitzaizkigu kalma txitxan ere. Marea bizitan itoko zaizkigu gogoak eta hotzak gailenduko ez baldin badugu gurea zaintzen. Kontxa zain. Eta portaletasun trabiesak euskaraz. ■

• IRITZIAREN LEIHOA •

OIHARTZUNAK

ADMINISTRAZIOA
EUSKARAZ

Joan Mari Torrealdairei
elkarritzeta

“Kioskorako produktua falta zaigu, egia da. Baina euskal produktuak kioskoan erosteko ohitura are gehiago falta zaigulakoan nago. Kalea, kioskoa, irabazteke dauka euskarak. Ez dakit nik nondik hasi. Iruditzen zait arazoa orokorra dela, euskararen erabilera-rena, eta ez soilki liburuarena. Baina liburuaren arazoa ere bada, noski, eta honetaz seguru nago kioskoan ez garela euskaraz sartuko, beste liburu-politika bat seriotan bultzatzen ez deino. (...)”

DEIA

Kazetaritzaz

Goizalde Landalsaso

Jazoerak bigarren eta hirugarren irakurketarekin behatzen ditugu. Txikiegi da gure herria eta, kantuak esaten zuen bezala, denak erdi lehengusu. Egi erdiaren osotasuna gutxien itxaroten duzunean, honek

edo hark esaten dizu. Albistegietan eta egunkarietan inoiz agertuko ez direnak merke-merke eskura daitezke bertan. “Off the record” lar gure kontzientzian. Zur eta lur geratzen nintzen lehen, orain harritu besterik ez naiz egiten. Eta urte askotarako. Kazetariok informazio lar darabilgu, esaten ez den horietakoa. Zer egin ez dakigunean sakele-ratu egiten dugu, eta ostantzean, ingurukoen mitoak suntsitzen ditugu. Guri apenas gelditzen zaigu horrelakorik. Mires-ten genituenak ere haragizko dira. Behar ere ez ditugu behar. «Bidea ez da karameluzkoa, ezta gizon hura uste bezain ona». Besteek irrifar-rak ikusten dituzten tokian irriak ikusi nahi nituzke sarri; mosuetan mosu, eta promesetan promesa. Baina banbalinetan behar egiten dugunok antzezpenak ugari direla jakin badakigu. Ez zegoen unibertsitatean antzerakorik zekarren irakaskairik, piper egingo nuen, akaso. Bizitzak, baina, atoa ipini zigun begi-aurreetan.

◆ Plantu, Frantziako “L’Express” egunkarian

Egunkarian: Egia.

◆ Carlucho, Mexikoko “El Economista” egunkarian

Egunkarian:
Izugarrizko
uda beroa
Europar.

www.kaixo.com
internet

Joxean Agirre
«Literaturarekin
bakarrik bizitzeari
beldurra diot»

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*
❑ *Ikuskizunen agenda*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Gartxot*
❑ *Makina bat kontu*

Thesi
Arabar Errioxako
Lapuebla de
Labarca

ARGIA

erdiko kaira

kultura eta aisia

Beren izaeragatik
kuantitatiboki
minoritarioak dira
kultur aldizkariak.
Baina kualitatiboki,
kulturgintzaren baitan
sektore garrantzitsua
osatzen dute. Are
gehiago pentsamendu
bakarra nagusi den
gizarte honetan,
hausnarketarako
pausaleku baitira.
Hedabide masiboek
errealitateaz ematen
duten ikuspegitik
haratago, beste
ikuspegi batzuk
eskaintzen dituzte gisa
horretako aldizkariak.

aniztasunaren leiho

2003ko irailaren 7a

ARGIA

27

LORE AGIRREZABAL

Argazkiak: Amaia Sagasti

Geroz eta erritmo biziagoan dabil gure gizartea. Inguruan dugunari erreparatzeko astirik ere ez dugu ia hartzen, eta gertatzen dena jaso orduko ahazten dugu. Komunikazioaren eta informazioaren gizartean bizi garela esan ohi da, eta ez da esatera hutsa; izan ere, informazioaren sorkuntza eta hedapena kuantitatiboki ikaragarri hazi da azken urteotan, teknologia berrien garapenarekin, batez ere.

Dena dela, informazioaren ozeano zabal horretan, eguneroko informazioaren zurrumbilotik haratago, sorkuntzarako, azterketarako, kritikarako eta gogoetarako pausalekuak egon badira. Kultur aldizkariak horretan dihardute; errealitatearen berezko pluraltasuna islatzen; mundua ulertzen eta azaltzen saiatzen. Eguneroko informazio oldea besterik gabe onartu orde, irakurleari irizpideak eskainiz, hautaketan eta diskriminazioan laguntzea da aldizkari horien helburuetako bat; alegia, munduan eta gure inguruan gertatzen denaren erreferentzia eta motorra izatea.

Kultur aldizkariak, ordea, minoritarioak dira, berez. Merkatu mugatua dute, eta kuantitatiboki baloratuta prentsaren munduko sektore urrienetarikoa dira. Baina kualitatiboki, kulturgintzaren baitan sektore estrategikoa da, klabea, ezinbestekoa aniztasun demokratiko, ideologiko eta kulturalarentzat.

Euskal Herrian horren adibide ugari ditugu: "Jakín" aldizkaria, "Euskonews&Media", "The Balde", "Entzun!", "Artez", "Bertsolari", "Zehar" eta abar. Urteekin aldizkari asko sortu dira eta kultur aldizkarien panorama asko aberastu dela esan liteke. Hala ere, "Jakín"eko zuzendari Joan Mari Torrealdaiaren iritziz, bizi dugun garaia ez da unerik onena kultur aldizkariarentzat: *"Pentsamendu bakarra nagusitu da, kontrasteak ez dute oihartzunik gizartean, eta, beraz, ez da pentsamendua lantzeko garairik onena"*.

"Jakín" aldizkaria 1956an sortu zen. Franskismoaren garaian 10 urtez debekatuta egon zen arren, etenik gabe argitaratu da 1977az geroztik. Pentsamendu eta kultur aldizkaria da, gogoeta, kritika nahiz azterketari irekia. Kultur arloko eztabaida intelektualen panorama eskaini nahi du, euskal kulturako nahiz munduko gorabeherak argitzeko asmoarekin. Bihilabetekaria da eta zenbaki gehienak gai monografiko baten inguruan antolatzen ditu, gai beraren tratamendua ikuspegi eta egile ugariz hornituta. Kulturaren baitako adar guztiak ditu aztergai: kulturgintza, artea, hizkuntza, literatura, hezkuntza, politika, ekonomia, zientzia, filosofia, gizartea, komunikabideak...

Hedabide masila

Kultur aldizkariak

Joan Mari Torrealdaik 32 bat urte daramatza "Jakín"en zuzendaritzan. Gertutik ezagutu du aldizkariaren bilakaera, eta bide horretan oso egoera desberdinak ezagutu dituela esan digu: *"Jakín" eta antzerako aldizkariaren funtzioa eta gizarte oihartzuna askoz ere handiagoa zen garai batean. Urteekin aldizkari asko sortu dira eta egoera 'normalizatu' egin dela esan liteke; hau da, herri batek dituen premia desberdinetarako erantzun mota desberdinak sortu dira, beraz, lehen berea eta beste zenbait zulo betetzen zituzten aldizkariak, gaur egun, gehiago daude bere lekuan, eta oihartzuna txikiagoa bada ere, beren berezko funtzioa betetzen dute*. "Jakín"ek, garai batean, *"predikamentu"* handiagoa zuela dio Torrealdaik. Hori, ordea, 90eko hamarkadan aldatzen hasi zen, bereziki, "Euskaldunon Egunkaria"ren sorrerarekin. Orduz geroztik, bakoitzak bere espazioa bilatu behar izan du; eta "Jakín"ek lehen esparru informatiboa gehiago lantzen bazuen ere, orain, berri, bestelakoak hartzen ditu.

Torrealdaik eboluzio positibotzat jotzen du "Jakín"ek izan duen bilakaera; aldizkariak

Kultur aldizkariak errealitatearen berezko pluraltasuna islatzen, mundua ulertzen eta azaltzen saiatzen dira.

ren negozioan marginalak izan arren, pentsamendu bakarrari aurre egiten diotenak, pentsamendu anitz, etiko, estetiko eta politiko desberdin bat bultzatzen dutenak.

Arte eszenikoen publikoari zuzendutako hilabetekaria da "Artez" eta aleen %90a harpidetza bidez banatzen da. Hasiera batean, Arriola Antzokiko eta Zornotza Aretoko programazioen berri emateko sortu zen 1997an Elorrión. Baina, gaur egun, beste zenbait antzokiren laguntzari esker argitaratzen da: Irungo Amaia Kultur Zentroa, Deustuko La Fundación Aretoa, Lasarte-Oriako M. Lekuona K. A., Santurtziko Serantes eta EHU/UPV.

Kultur aldizkariaren etorkizuna zalantzatsua da Carlos Gilen iritziz, beren kabuz aurrera egiteko nahikoa bezeria edukitzea litzateke idealena "Artez" entzat. Horrela, ez lirateke erakundeek menpe egongo, nahiz eta zerbitzu publikoa eskaintzen eta erakundeek ekimenen hedapena ere egiten segituko luketen. Dena dela, arte eszenikoek ezinegon handiko unea bizi dute, eta era berean, eremu horretan komunikaziorako balio duten hainbat aldizkari eta katalogo ari dira agertzen, baina laguntza instituzionalik ezean horiek ere ezin dutela aurrera egin adierazi digu Gilek.

Euskal Herrian, ordea, bada kudeatzeko beste bide bat aurkitu duen kultur aldizkariarik. "The Balde" da horietako bat. Izenak dioen bezala, doan banatzen da hainbat lekutan: arropa dendatan, tabernatan, ileapaindegietan, kultur etxeetan, musika aretoetan eta abar. Horrez gain, harpidetza bidez ere banatzen dute. Gainera, elebitan (euskaraz eta ingelesez) egiten denez, Europara ere asko ari da zabaltzen aldizkaria; gaur egun, 700 bat ale banatzen dituzte. Aldizkaria 2001ean sortu zen eta Euskal Herrian gisa horretako argitalpenetan zegoen hutsunea betetzera etorri da. Izan ere, "The Balde"n poesiak, musikak, dantzak, pinturak, antzerkiak... denetarikoa arte adierazpenek dute lekua, eta irudiari garrantzi handia ematen diote. Koldo Almandoz da aldizkariaren zuzendaria eta berak azaldu digunez, batez ere, irudia modu berezian lantzea zen beren asmoa, irudiak hitzak bezainbeste sustatu dezakeelako irudimena.

Urte hauetan jende ugari hurbildu zaie eta beren lan eta proposamenek argia ikusi dute musutruk banatzen den aldizkarian. Betiko zirkulu kulturaletatik eta betiko izenetatik at, hainbat jende lanean dabilela azaldu nahi dute, eta aukerak eman. Almandozen iritziz, gaur egun, kultur aldizkariaren kontsumorako joera ere ez da txarra, baina "Euskaldunon Egunkaria" edo "Egin" bezalako argitalpenak ere euskal kulturaren oinarri izan direla

oetatik haratago

badu bere prestigioa eta espazioa, eta harpidetza bidez ongi funtzionatzen duela adierazi digu. Dena dela, etorkizunaz zertxobait kezkatuta ere agertu da, horrelako aldizkariak muga batzuk badituzte-eta: "Gure irakurle naturaletara iristen baldin bagara, ezin pentsa dezakegu hamar mila sekula izan ditzakegunik, ezta bost mila ere. Eta hortik beherako zifratan nola mantendu da gure kezkak".

Beren izaera minoritarioari lotuta dago baita ere gisa horretako aldizkariaren egoera ekonomikoa. Euskarazko kultur aldizkari gehienek, denak ez esatearren, neurri handi batean diru laguntzei esker egiten dute aurrera. Irakurle erreala eta potentziala kontuan izanda, gisa honetako aldizkariak ez dute besterik gabe beren burua mantentzeko lain ematen. "Artez" arte eszenikoen aldizkariaren zuzendari Carlos Gilen hitzetan, pentsamendu bakarrak oso eragin negatiboa izan du kultur aldizkariaren garapenean, eta kulturaren oro har. Kalte handia egin die, baina, bere uestez, kultur aldizkariak omen dira, edizioa-

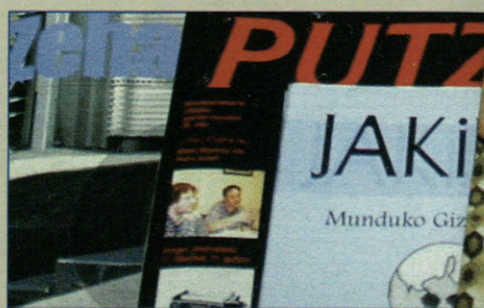
«'Jakin' eta antzerako aldizkariaren funtzioa eta gizarte oihartzuna askoz ere handiagoa zen garai batean. Urteekin aldizkari asko sortu dira eta egoera 'normalizatu' egin dela esan liteke; hau da, herri batek dituen premia desberdinetarako erantzun mota desberdinak sortu dira»
Joan Mari Torrealdai

dio, eta bere ustez, alde horretatik, The Balde-ren egoera konkretua ez, baina euskal argitalpena ez da batere samurra. Irakurtzeko moduak geroz eta uniformeagoak diren honetan "The Balde" irakurketa modu ezberdin bat egiteko saiakera da.

Sareko aniztasunean kulturari lekua

Gaur egun, kultur aldizkari gehienek dute beren lekua Interneten. Aukera asko eskaintzen dituen eremua da eta gutxi dira bertsio digitalik ez duten aldizkariak. Gutxi dira papezko bertsiorik ez dutenak ere, baina kultur aldizkarien artean Euskal Herrian bada horren

Carlos Gilen ustez, kultur aldizkariak dira, edizioaren negozioan marginalak izan arren, pentsamendu bakarrari aurre egiten diotenak.

adibide bat: Eusko Ikaskuntzak sortutako "Eusko-news&Media" astekari elektronikoa. Zientziari eta euskal kulturari buruzko argitalpen digitala da, 1998an sareratu zen eta bost urte hauetan asko hazi da. Astekariko edukiez gain, Internetek eskaintzen dituen aukerak aprobetxatuta, besteak beste, arte galeria bat,

artisautzari eskainitako gune bat, euskal kantu-egia eta berrehun audio ordu baino gehiago ditu. Argitalpen digitala bakarrik denez, hasieran irakurleak erakartzea kosta egin zitzaion, batez ere, baliabide aldetik zailagoa zelako duela urte batzuk. Gaur egun, ordea, hilean 80.000 bisita izaten ditu, eta bost mila harpidedun baino gehiago dituzte. Elebitan (euskaraz eta gaztelaniaz, frantsesez ere bai batzuetan) argitaratzen da, eta Hego Amerikan, Ingalaterran, Finlandian, Alemanian, Mexikon, Espainian... irakurle asko ditu.

Eusko Ikaskuntzak apustu handia egin du "Eusko-news&Media" astekariaren alde, baina gisa horretako urratsak ematea ez da ekonomikoki batere erraza. Interneteko argitalpenen eta papezkoen

egoera oso desberdina da, eta sareak etorkizuna izateko finantzabide berriak bilatu beharko lirateke; izan ere, aldizkari digital asko eta asko desagertzen dira finantzabide egokirik ez dutelako aurkitzen.

Sarean nahiz paperean, kultur aldizkariak, oro har, munduan, gure inguruan eta esparru desberdinetan gertatzen ari dena adierazteko erreferentzia dira. Baina pentsamendua indargabe dagoen informazioaren gizarte honetan ikusgai dago aldizkariaren iraupena. Hala ere, inoiz baino premiazkoak direla esan liteke. ■

Topagune baten beharra

Elkarlana eta elkarezagutza garrantzitsuak dira lanari indartsu ekiteko. Kultur aldizkariak badute horretarako premiarik, eta, neurri batean, laguntza hori jasotzeko aukera ere badute. Izan ere, Espainian bada ARCE (Asociación de Editores de Revistas Culturales de España) izeneko elkarte bat. Bere helburua gisa horretako proiektu kulturalak sustatzeko baliabideak eskaintzea da: sektorearen ordezkari instituzional bezala funtzionatzen du, ekimen kulturalak garatzen ditu, argitalpenen hedapena eta promozioa bideratzen du Espainian eta atzerrian... "Jakín" aldizkaria elkarte horretako partaidea da. Torrealdaik esan digunez, Espainian dauden beste aldizkarien artean homologazio bat

edukitzearren egin ziren bazkide. Abantaila batzuk baditu hor egoteak, baina "Jakín" Espainiako merkatuan ez dagoenez, ez diote etekin handirik ateratzen.

Euskal Herrian premia badagoen arren, ez da horrelako elkarerik sortu, garai batean ordea, saiakera bat egon zen. "Sortze puntuan egon ginen, baina, azkenean, porrot egin zuen. Eta pena da zeren sektore honek arazo espezifikoak baditu eta interesgarria litzateke horretan presente egotea, bai planteamenduak egiteko, bai erakundearen aurrean premiak agertzeko", adierazi digu "Jakín"-eko zuzendariak. Bere ustez, horrelako zerbait oso beharrezkoa den arren, horren kontzientziarik ez dago sektorean.

Nobela ugari iritsi da euskal literaturaren plazara urte honetan. Joxean Agirreren "Romain zen bere izena" (Elkar) berezko lekua betetzera heldu da. Nobela honetaz eta literatura bizitzeko duen moldeaz mintzatu gara liburuaren egilearekin.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Amaia Sagasti

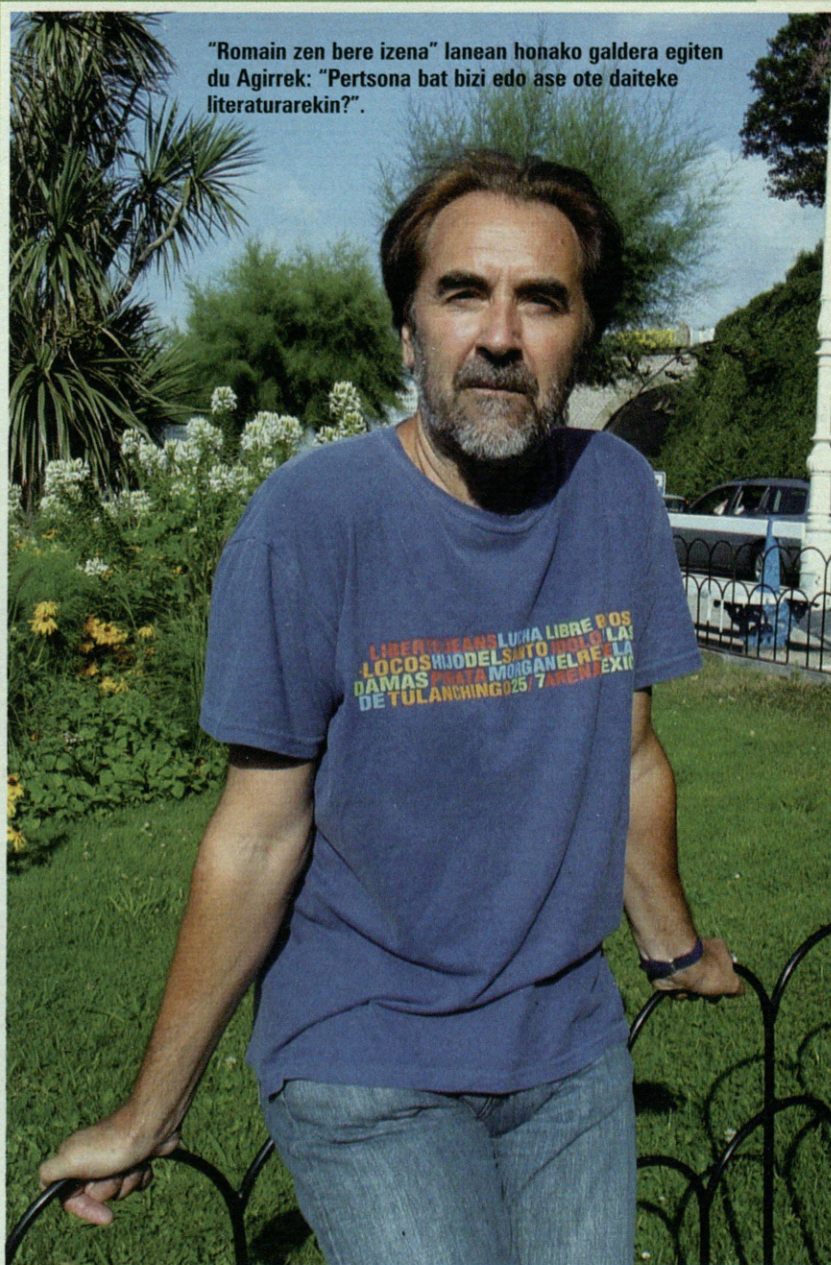
"Romain zen bere izena" da zure azken literatura lana. Nola hasi eta nola gauzatu zenuen berau?

Nobeletan eskeletoa egitea da zailena niretzat. Etxe baten egituraren antzera ikusten dut, egina izanez gero, bere menpe jartzea da kontua: adreilu batzuk hemen, atea hor, leihoak han... Hemen, literaturari buruzko nobela idaztea erraztuko zidan eskeleto bat behar nuen. Hainbat idazleen aholkuei jarraitu ondoren, William Boyd idazle anglosaxoiak idatzi zuena kontuan hartu nuen. Idazle honek margolari faltsu baten biografia eta obra idatzi zituen, eta New Yorkeko galeria inportante batean aurkeztu zuen, beste margolari ospetsuen aldean aurkeztu ere. Galerietako adituek eta pinturako puntako kritikoei obra guztiak izugarriak zirela esan zuten, izugarri onak, inpaktu handikoak. Ordea, Londreseko kazetari batek gauza arraroak ikusi eta katalogoan zeuden biografia eta obra bat ez zirela existitzen esan zuen. Editoreari deitu eta iruzurra salatuko zuela esan zion. Iruzur kontuetan ari nintzela Romain Gary idazlearen kasua topatu nuen, literaturaren munduko iruzur kontuetan egin den kasu politenetako bat.

Zergatik Romain Gary idazlea?

Idazle frantziar honekiko omenaldi moduko bat egin nahi izan dut. Idazle honek bere "ordezko" bat sortu zuen, "Golem" da hitzik jatorrena. Ordezko txingote edo esperpento bat sortu zuen bere aginduetara lana egin zezan, bere nobelak firmatzeko eta kazetariari eskaerei erantzuteko. Bere liburuen promozioa egiteko,

"Romain zen bere izena" lanean honako galdera egiten du Agirrek: "Pertsona bat bizi edo ase ote daiteke literaturarekin?".

Joxean Agirre

«Literaturarekin bakarrik bizitzeari sekulako beldurra diot»

hitz bitan esanda. Hartara, bere lehengusu batekin akordio batera iritsi zen, muntaia bat egin zuten eta literatur estilo erabat diferente bat sortu ere. Emile Ajar izan zen ordezkotorea edo "Golem"a. Roman Garyren eta Emile Ajaren lanak erabat diferenteak dira. Gero, bien arteko tirabirak sortu ziren eta horiek erabili ditut nire nobela egiteko.

Nobela bat gauzateko modu bitxia, nolana ere.

Idaztea bizitzeko modu bat da. Sormenaren sustraiak gure baitako leku ezkutuenetan

Liburuaren azalean emakume baten gorputzaren silueta agertzen da. Gustura geratu al zara berarekin?

Nire ideia idazle baten aurpegi tapatua edo ezabatua islatzea zen. Ezkututzen den idazlearen irudi bat azaltzea zen nire asmoa, nolabait. Baina, liburuan maitasun istorio pare bat ere badaude eta horregatik neskaren gorputza azaltze hori.

Nobelan emakumeek berebiziko tokia dute, islatzen duten liluraz egiten dituzun deskripzioak nabari dira.

Xabier Mendigurenek, nobelaren editoreak, nobelan emakumeekiko deboziozko kontenplazioa ote dagoen esan zuen. Ez ninduen molestatu horregatik. Nobelan "voyeurismo" moduko bat dago, oso maskulinoa, baina ez da matxista inola ere, emakumeak begiratzeko modu bat besterik ez da. Horrekin asko jokutzen dut.

Zaila ote da nobela hau?

Nahiko lineala dela uste dut, atzeraurrera askorik gabekoa, eta mantsoa. Idazten ari nintzenean estiloa motela ote zen pentsatu nuen, nobela girotzean nolabaiteko gozamina bizi izan nuen. Irakurri duten batzuek maitasunez eta emozioz hitz egin didate, erraz irakurri dutela. Beste batzuek, berriz, alderantzizkoa esan didate.

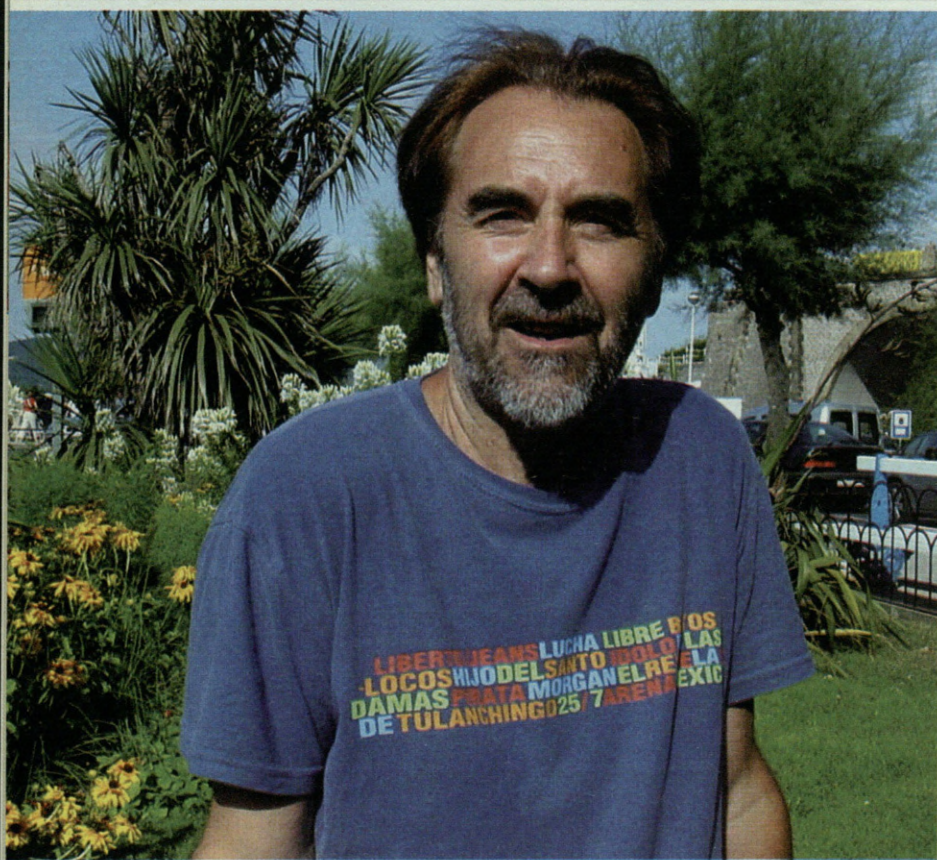
Literatura gai izan duzu. Abentura bat narratu duzu eta halaber narratzearen abentura hizpide izan duzu.

Batzuek nobela gidoi batekin idazten dute, nik ezin dut hori egin. Hau da: bi orrialde drama, beste bi komedia, beste bi umorea... Aspergarria iruditzen zait. Nik, gutxi gorabehera, idatziko dudana honen inguruan gogoeta egiten dut, eta ondoren, honen bilbeak edo tramak ematen dio nobelari abentura itxura.

Nobelak beltz ukitua du hasieran.

Hiltzailea krimenaren lekuan bertan gelditzen da, eta beraz poliziak harrapatzen du. Argitu beharreko misterioa da, ea hiltzaileak zergatik hil duen idazlea. Misterio hori istorioa garatu ahala argitzen da. Nire planteamendua -literaturaren ikuspuntutik- autore anonimoa zein den aurkitzea da. Komisarioak -nobela poliziakoaren ildoan- ez du hiltzailea nor den argitu behar, hori oso garbi dagoelako, zergatik hil duen baizik.

Hasieran, nobela beltzaren bilbe edo trama paralelo bat gauzatzeko aukera ikusi nuen, nobela poliziakoetan badaude beti

aurki daitezke hartara. Nik Garyri buruzko dozena bat liburu irakurri dut eta nire buruari galdetzen diot: Nola landu daiteke horrenbeste estilo diferenterik? Romain Garyk bere barruko alderdi batzuk azaltzen zituen eta Emile Ajarek beste batzuk. Horrek gure baitan pertsona bat baino gehiago bizi direla erakusten digu. Are gehiago esango nuke, gure izaera, dualista ez ezik anitza dela.

Literaturak pertsona baten bizitza osoa hartzen al du?

Kasu batzuetan hartzen du, neurri batean hala ere. Idazle batzuk kontatzeko bizi dira, beste batzuk, berriz, bizitakoa ezin dute kontatu, asmatua bakarrik kontatzen dute. Kasuistika asko dago.

"Nire uste apalean literatura ez da bere ondorioz ekoizten diren elkarrizketak eta prentsaurrekoak".

«Literatura bizitzeko lilura moduko bat dut»

Irudikatu dezagun euskal literatura paisaia gisara. Nola ikusten duzu euskal literaturaren paisaia? Azken sei edo zazpi urteotan gorakada moduko bat sumatu dut bai kantitatean bai kalitatean, denetarik daukagu. Arte espresio guztietan bezala, sentsibiltate eta espresio talde ezberdinak daude. Irakurle bakoitzak bere gustuaren arabera aukerak dauka. Nobelan, adibidez, modu askotako ereduak lantzen eta ikusten dira.

Nolako harrera izan du nobela honek?

Nobela hau batzuei asko gustatu zaie eta beste batzuei batere ez. Izan ere, irakurle bakoitzak bere autore kuttunak ditu, bakoitzak literatura heziketa propio bat du, nork bere bideak egiten ditu, nik neureak egin ditudan bezala. Ibilbide horretan idazleak eta irakurleak topo egiten badute, bien arteko elkar hartze bat baldin badago, errazagoa da nobelak

harrera on bat izatea. Baina, tira, nobela baten harrera baloratzea eta neurtzea zail samarra da.

Literatura bizitzeko modu propioa duzula esan dezakegu?

Badut literatura bizitzeko lilura moduko bat, literaturarekiko eta idazle batzuekiko maitasun moduko bat. Nobela honetan maitasun hori etengabe ageri da. Nobelan agertzen diren hainbat idazlerekin bueltak ibiltzen naiz eta literaturari buruzko galderak egiten dizkiot nire buruari.

Zehaztu ieazkiguzu galdera horiek.

Honen aurreko nobelan - "Elgeta" izenekoan- oso kezkatuta ibili nintzen artearen inguruko galderekin. "Elgeta"ren azpian "Posible al du pertsona batek musikarekin bizitzea?" galdera dago. Elgetak ez baitzuen ez familiarik ez etxerik. Elgeta soinu txikiarekin bizi izan zen, nola-

bait. "Romain zen bere izena" delakoan galdera antzekoa da: "Pertsona bat bizi edo ase ote daiteke literaturarekin?"

Elgeta soinu-joleak musika nola, halaxe maite du literatura nobela honen protagonistak. Nobelako protagonistak literatura gauza guztien gainetik maite du. Are gehiago, idazle hau hiltzeko prest dago bere sorkuntza babesteko.

Literaturak gatibatua, eta aldi berean, bere burua ezkutatu nahi-ko lukeen idazlea zara, akaso.

Literatura egileekin gatibatua, akaso. Baina literaturarekin bakarrik bizitzeari sekulako beldurra diot. Nik ez nuke jasan ahal izango egun osoan sorkuntzatik bakarrik bizi behar hori. Nire egoera oso eroso da, soldata kazetaritza lortzen dut, eta bestalde-edo, literaturari ordu batzuk eskaintzen dizkiot. Baina ez badut ezer sortzen, ez da ezer gertatzen.

aukera horiek, krimen perfektuaren kontaktuzuna gauzatzea helburu dute nobela hauek. Krimen perfektuari buruzko nobela asko idatzi da eta politikak dira. Hilketaren gauzapena literatur arte obra bat bezala ikusten dute literatur kritikoei. Nik neuk ere baneukan paralelismo hori gauzatzea, baina zailtasunak emateaz gain ez zen nire intereseko zeregina.

Nobelak funtsean kritika kutsu bat dauka eta galdera nagusi bat: "Zer da literatura?"

Bai. Eta, nire uste apalean, literatura ez da bere ondorioz ekoizten diren elkarrizketak eta prentsaurrekoak, gaur egun literaturaren parte handiena dena. Aitzitik, literatura isiltasunean egiten den lana da, sorkuntzari buruzko gogoeta. Literaturak daukan gauza magikoa eta polit bakarra gure buruarekin egiten dugun lan isil hori da.

Zure burua ezkutatu nahi zenukeen idazlea ote zara? Hots, aukeran, nobela zure "Golem" batek azaltzea nahiago zenuke?

"Nobelako protagonistak literatura gauza guztien gainetik maite du. Are gehiago, idazle hau hiltzeko prest dago bere sorkuntza babesteko"

Bai, jakina. Ez daukat inolako dudarik. Baina, Euskal Herrian literaturak oso dimentsio apala edo xumea dauka. Nobelan literaturari egiten diodan kritika -ikuskizun eta espetakulu bezala azaltze hori, dena aurkeztu behar izate hori- ez diot euskal literaturari egiten, bereziki normalizatua dagoen literaturari egiten diot. Dena dela, literatura normalizatuaren balizko kasu horretan, nik neuk nahia-ngo nuke anonimo izan eta ez agertu inon.

Ezkutatu nahi hori idazle askoren nahia al da?

Jorge Luis Borgesek ikusezina bihurtzeko nahia zuela esan ohi zuen. Gure literaturan, Bernardo Atxagaren kasua oso adierazgarria da. Seguru ikusezina bihurtzea desiratzen ari dela. Topiko hori erabili dut nobela honetan, protagonistak ikusezin bihurtu eta ezkutatu nahi hori. Idazleak ezkutatzea lortzen du, baina bere ordezkioa hil eta gero. Guzti horren atzean sorkuntzaren garapena dago, oso garrantzizkoa, oso ikuspegi erromantikotik garatua, kutsu erromantikoegitik, agian. ■

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Vianako Printzea desagertua

NAFARROAKO Kultura eta Turismo sailak egitura berria hartu du eta ondorioz, Vianako Printzea erakundea desagertu egingo da. Nafarroako Gobernuak egin dituen berrikuntzek eragin dituzte aldaketak horiek. Vianako Printzearen ardurak orain bi zuzendaritza orokorrekin hartuko dituzte: Kultura Ondarea da bat eta Turismoa eta Sustapena bestea. Lehenengoa historia ondarea, agiritzeak, dokumentuen ondareak, arkitekturen ondareak, ondasun higigarriez eta museoen ardurak hartuko ditu. Bigarrenak berriz, liburutegietako zerbitzuak eta kultur eta argitalpen jarduerak hartuko ditu.

Eusko Jaurlaritzaren laguntzak

EUSKO JAURLARITZAK, uda garaia aukeratu du kulturari emango dizkion diru laguntzen jakinarazpena egiteko. Oro har, dantzari 126.162 euro eskainiko dizkio. Horietatik 24.000 koreografia sorkuntzari eskainiko zaio eta 72.122 dantza ikuskizunen produkzioari, besteak beste. Bestalde, ikus entzunezkoen alorrak ere jasoko ditu laguntzak. Gidoien sorkuntza eta film luzeen nahiz laburren ekoizpenen garapena sustatzeko 1.236.000 euro emango ditu aurten Jaurlaritzak. Kopuru horrek iaizoarekin alderatuz, %50eko igoera islatzen du.

Musika klasikoa entzuteko bi hitzordu

BIOLIN eta antzerako tresnen soinu goxoak entzuko bi aukera ditugu egunotan. Bata Zumarragan, irailaren 6an, 13an, 20an eta 27an egingo den Antiguako XX. Musikaldiarekin eta bestea Iparraldean, Musique en Côte Basque festival klasikoa Lapurdiko herri desberdinetan izango baita abuztuaren 31tik irailaren 6a bitartean: Donibane Lohizunen,

Mikel Bartu kazetari eta gizarte ekintzaileak "Kale Gorrian" n esandakoak dira honakoak:

«Prensa sozialak baztertutako edo baztertzeko arriskuan dauden kolektiboen integrazio sozio-laborala bilatzen du; alternatiba duina izan nahi du eskekoentzat eta langabeziarentzat. (...) 'La Farola' aldizkaria Espainiar Estatuan prentsa sozialaz egiten den erabilera txarraren paradigma da».

Jose Manuel Esteve Zarazaga, Hezkuntzaren Teorian Katedradunak honakoa adierazi zuen "Berria"-n: «Irakasle ona

izateko Brad Pitten, Asisko San Frantziskoren eta Einsteinen arteko nahasketa beharrezkoa da. Irakasleak ustez eduki beharreko soslai honekin alderatzen hasiz gero, asko eta asko depresioak jota geratzeko arriskua dago».

Caroline Philips abeslariak esan zituen hitzok "Berria"-rentzat: «Azkenaldi honetan, aspaldiko partez, munduko musikak errespetatuak izaten hasten dira. Ingelesa ez dutela ulertzen eta, beraz, ingelesez ala euskaraz, azken finean gauza bera dela ohartzen hasiak dira».

ALBERTO ELOSEGI

Ars Incognita fundazioak musika garaikidearen sorkuntza bultzatzea eta egile berriei beraien lanak argitaratzeko aukera ematea izango du helburu nagusia. Egoitza Iruñean izango du, eta irabazi-asmorik gabe sortu dela aitortzen du Javier Ecay elkartearen bultzatzaileak.

Ekaitz Goikoetxea beasaindarrak XIX. Basarri Bertsopaper saria irabazi du "Nunca mais" bertso sortarekin. Prestigiek eragindako ondorioak eta kaltetuenganako elkartasuna izan ditu mintzagai egileak. Sari banaketa irailaren 5ean izango da Zinema pilotalekuan.

Igor Yebra dantzari bilbotarrak Italiako Postiano de Ballet saria irabazi du, "El lago de los cisnes" eta "Romeo y Julieta" baletetan egindako lanagatik. Saria irailaren 6an jasoko du.

Bernardo Atxaga Italiako Poesiako Cesare Pavese saria irabazi du "Poemas híbridos" lanarekin. Bestalde, idazle asteasuarraren nobela berria ("Soinujolearen semea") udazkenean kalera tuko dela aurreratu dute Pamiela argitaletxeak.

JOSEBA OLARTE

51. Zinemaldia

Irailaren 18tik 27ra Donostiako 51. Nazioarteko Zinemaldia izango da. Aurtengo edizioak "Etorkizun Latinoa" izeneko sail berria izango du. Bestalde, Zabaltegi sailaren barneko Zuzendari Berriak sariketan hemezortzi zuzendari berrik hartuko dute parte, gehienak europarrak. Zabaltegi-Bereziak sailaren barne, Julio Medem Donostiako zuzendariak "Euskal pilota-La pelota vasca (La piel contra la piedra)" izenburua darman euskal gatazkari buruzko dokumentala aurkeztuko du. Beste Jaialdietako Perlak izeneko sailean berriz, Bertolucci, Ivory eta Winterbottom zuzendarien filmak eskainiko dira, besteak beste. Oro har, aurtengo zuzendari gazte ugari izango dira Urrezko Maskorra lortzeko lehian.

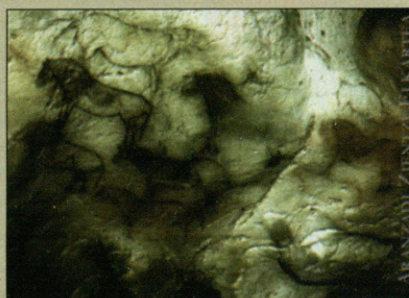
Getarian, Ziburun, Angelun, Miarritzen, Azkainen, Baionan eta Urruñan. 1960. urteaz geroztik nazioartean ezagunak diren artistek hartzen dute parte festibal horretan. Aurtengo edizioan protagonista berezia biolina izango da.

Bidasoako Film Laburren Lehiaketa

FILM LABURRAK protagonista izan dira Bidasoako Nazioarteko Film Laburren VI. Lehiaketan. Jaialdi hau urtetik urtera finkatuz doa gero eta gehiago. Aurtengo 63 laburmetraia erakutsi dira guztira Hendaian, Donezteben, Elizondon eta Beran. Lehiaketaren amaiera irailaren 10ean izango da Lesakako Zambra aretoan egingo den sari ematearekin. Xeberiano Txoperena, Bertizaranako Patzuergoko presidentek argitu zuenez, "lehiaketa hau Bidasoari balio bat gehiago emateko sortu zen", Nafarroa iparraldean zinematik duen garrantzia ikusita.

Ekaingo haitzuloa. Ander Zestona Ekaingo erreplikaren udal koordinatzaileak adierazi duenez, gutxi gorabehera bi hila-bete barru esango dute noiz amaituko diren Zestoan kokatua dagoen historiaurreko kobazuloaren erreplikaren eraikuntza lanak. Badirudi, datorren urterako egon litekeela prest. Hala, inaugurazioa hitzartua baino hiru urte geroago izango da, arazo teknikoak direla-eta.

'Euskal musika' posta

zerrenda. Musika estilo guztiak bildu nahi dituen posta zerrenda bat sortu berri da. Bertan euskal musikaz eztabaidatu, talde berriak ezagutarazi eta kontzertuen datak bidal daitezke, besteak beste. Edonor balia daitezke posta zerrenda honetaz, hala nola, musikariak, musikazaleak eta diskoetxeak. Helbidea: euskal-musika@yahoo.com eta web gunea: es.groups.yahoo.com/group/euskalmusika.

Rocka Gasteizen. "Azkena Rock Festival" jaialdiaren bigarren edizioa egingo da irailaren 12an eta 13an Gasteizko Mendizorroztako polikiroldegian. Bertan, Iggy Pop taldeak parte hartuko du. Taldeak Euskal Herrian kontzertua eskainiko duen lehen aldia izango da. Talde honetaz gain, Cracker, The Cramps, Dictators, Hermano eta The Jayhawks taldeak arituko dira, besteak beste.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Berebereen alfonbra

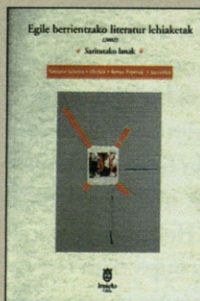
Iñaki Irasizabal

HIRIA
116 orrialde
9,50 euro

Iñaki Irasizabalen nobela beltza

Hiria argitaletxearen eskutik Iñaki Irasizabalek kaleratu duen "Berebereen alfonbra" izenburuko nobela beltza bere bigarren argitalpena da, eta Bilbon zein Marokon dago kokaturik. Hain zuzen ere Bizkaiko hiriburuan ezagutuko du protagonistak bizitza osoa aldatuko dion neska. Izugarri maite duen arren, ez du haren iraganaz eta etorkizunerako itxaropenez gehiegi jakingo; baina bai Egiptora joateko irrikitan egonik, bidaia hori egiteko txartelak hartu dituen egunean ezin zezakeela bere burua etxeko leihotik bota argi eta garbi izateko adina. Nork behartu zezakeen neska horretara

ez daki, ordea, eta horixe argitzeko asmoz abiatuko da mutila bere maiteñoa izandakoak hainbestetan aipatzen zuen Marokoko herrian zertan ibilia zen ikertzeraz. ■

Egile berrientzako literatur lehiaketak (2002). Saritutako lanak

Batzuen artean

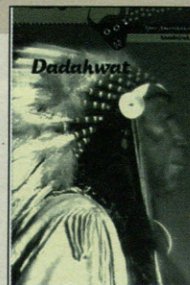
IRUÑEKO UDALA
137 orrialde
6 euro

Iruñeko Udalak 2002an saritutako gazteen lanak

Urtero bezala, iaz ere antolatutako Iruñeko Udalak egile berrientzako espreski eratutako euskarazko narrazio laburren, olerkien, bertso-papereen eta haurrentzako antzerkien lehiaketak eta baita Artista Gazteak deitu arte lehiaketa ere, eta hain zuzen haietan sarituak gertatu zirenen lanak kaleratu ditu liburu honetan. Hau da, Daniel Martirenaren "Itsasoa pote batean", Dabid Anauten "Beste morfema bat, mesedez", Garazi Garcíaren "Ahots baten beroa", Iñaki Berzalen "Ahur bete zizakadura", Fer Izquierdoren "Sasoi ilunen melodiak", Julen Zelaletaren bertsoak eta Xabier Díaz Esarteren haurrentzako antzerkia, Myrian Paz, Elena Urdaci, Nerea de Diego eta Aitor Lecumberriren ilustrazioak lagun dituztela. ■

Ipar Amerikako kondairak

Hamar urtetik aurrerako irakurleei zuzendua dago Ipar Amerikako indiarren zenbait kondaira jasotzen dituen liburu hau. Bide batez, Amerikako jatorrizko biztanleen kokagune geografikoak zehaztu eta haien gizartea, erlijio animista, historia, hizkuntzak, kulturak eta egungo egoera laburbiltzen duten hainbat xehetasun eskaintzen dira bertan. Miquel Desclolek, Herminia Masek eta Josep-Francesc Delgadok bildu eta Antton Plannok euskaratu dituen kontakizunok -"Eguzkia ekarri zuen koio-tea", "Eguraldi ona lapurtu dute", "Marrubi goiztiarrak", "Ostadar sugea", "Igebela zuria" eta "Igarabaren adiskidetasuna"- naturarekiko armoniaz, lurrarekiko eta animaliekiko begiruneaz eta esker onaz mintzo dira, eta baita maitasunaren, lagun izatearen eta barkamenaren garrantziaz ere. ■

Dadahwat

Batzuen artean

ELKAR / ARGITALETXE
ELKARTUAK
48 orrialde
6 euro

Haur Poesia Biltzarrekoak

Galtzagorri Elkarteak plazaratzen duen "Behinola" haur eta gazte literatura aldizkariaren azken zenbakiak iaz Donostian egin zen Haur Poesiari buruzko biltzarrean aurkeztu ziren zenbait ekarpen biltzen ditu, besteak beste. Sarrerakoa Anjel Lertxundirena da, eta jarraian eskaintzen direnak Ana Pelegrin, Miquel Desclole, Antonio García Teijeiro eta Juan Kruz Igerabiderenak. Era berean, aipatu biltzarrean izan zen mahai-ingurua ere jaso dute, eta poesia errezitaldian irakurri ziren poemetako batzuk ere bai, Miquel Descloterenak katalaneraz eta gazteleraz, Antton Kazabon, Juan Kruz Igerabide eta Jon Suarezrenak euskaraz, eta Antonio García Teijeirorenak gailegoz. Gainera, hitzatze gisa, Marijane Minaberryren poema ilustratua aurkituko duzue. ■

Behinola

Batzuen artean

GALTZAGORRI
ELKARTEA
103 orrialde
6 euro

Txikienentzako liburu bereziak

Ibaizabal argitaletxeak etxeko txikienentzat plazaratu duen "Txomin" bilduma liburu oso bereziz osatua dago. Orrialde garbigarriak dituzte eta ertz biribilduak, haurrek minik har ez dezaten. Txomin dute guztiek protagonista, bere irakurleak bezain txikia den mutikotxo. Eta jakina, haur baten hitz eta begiekin kontatzen ditu Txominek berari gertatzen zaizkionak. "Txomin. Amonarekin hegazkinean" liburutxoan, han doa mutiko hori amonarekin oporretara, bere maleta eta guzti. Hegazkinean doaz, eta poz-pozik dago gure Txomin horregatik. Baina hegaz-

kinak gooora! egiten du, eta txikiak beldurra sentitzen du... amonak hartza goxo-goxoa ematen dion arte. !

**Txomin
Amonarekin
hegazkinean**

Liesbet Slegers

IBAIZABAL
26 orrialde
5,24 euro

Gogoetak eta literatur lanak "Karmel"en azkenengoan

Euskal Herriko Karmeldarrekin plazaratzen duten "Karmel" hiruhilabetekariaren azkenengo zenbakian, Itxaro Bordaren hainbat olerki eta Lauaxetak gaztelaraz idatzi zuen "Aitita-ren fusila" kontakizuna Joseba Aurkenerenak euskaratua eskaintzeaz gainera, besteak beste, lan hauexek azaltzen dituzte: Patxi Uribarrenen "Euskalduntzeari buruzko zenbait gogoeta", Andres Urrutiaren "Arauzko testuak euskalkien tradizioan: San Frantziskoren Hirugarren Ordena" eta Lontzo Zugazagaren "Eliza eta euskara". !

Karmel
Batzuen artean
EUSKAL HERRIKO
KARMELDARRAK
127 orrialde
/ 11,50 euro urteko

PAULO IZTUETA

"Hutsune larriak zeuden Gerraurreko literaturaren azalpenean"

Zein helbururekin osatu duzu trilogia hau?

Ohartu nintzen bazeudela hutsune larriak Gerraurreko euskal literaturaren bilakaera aztertu, eta azalpena eta interpretazioa egiterakoan, eta horiek bete nahi izan ditut. Adibidez, sistemaz ahaztua izan da Orixeren euskal literaturaren historia. Eta errakuntza handia da hori, nire ustez, Orixe delako euskal literaturaren lehen historia idazten duena, 1927an gainera, kritika literarioa eginez, gure klasikoak erreibindikatu eta aranis-moa bete-betean zegoen hartan iturrietara itzul-tzea eta azken orduko aranisismoak ahaztea eskatuz. Orixek gain, Aitzol eta Lauaxeta. Zergatik?

Aitzol hautatu dut, literaturaz arduratu zelako eta garai hartako nolabaiteko factotum bat izan zelako. Bere estetika inposatu zuen Gerraurretik egindako azkenengo poesia lehiaketan, Sukia eta Otamendi apaizak saritzerakoan. Nire lanean agertzen da zergatik gelditu zen baztertua Lauaxetak, Orixek edo Lizardik landu zuten poesia kultoa.

Eta Lauaxeta hautatzearen arrazoiak?

Beno, uste dut Lauaxetak ez zuela euskal literaturaz eta estetikaz saio bat lantzeko inongo asmo-rik, Orixek behartu zuela hartara, "Maitale kuttu-na"ren inguruan sortu zen polemikarekin. Kritika zorrotza egin zion, bere poesia amaneratua edo horrelako zerbeit zela salatuz. Lauaxetak ez zion berehala erantzun, baina gero bai, "Euzkadi" egunkarian segidan agertutako sei artikulutan azaldu zuen bere pentsamendua, esanez: "Bai, jauna, ni zurekin nago klasikoei dagokienean, baina urrutirago noa, modernoak ere sartzen baitituz".

ALBERTO ELOSEGI

Kritika literarioaren lehen saioak harrotuz

Aitzol, Lauaxeta eta Orixe aukeratu ditu Paulo Iztuetak Gerraurreko garaia kritikaren ikuspuntutik aztertzen duen trilogia bat osatzekoan. Orixeren lanak biltzen dituen "Euskal literaturaren historia laburra" deitu liburukia izan zen bere lehena; "Kritika literarioaren lehen saioak (1926-36)" izenburua du bigarrenak -non Gerraurrean euskal literaturaren gainean izandako eztabida harrotzen duen, une hartan indarrean zeuden literatur iritziak jaso eta aztertuz-. Eta hain zuzen, liburu hau osatzerakoan ohartu zen Paulo Iztueta beste hirugarren argitalpen bat paratu beharrean zela, irakurleak iturri zuzenetik jakin zezan kritikari nagusiek sostengatzen zituzten tesiak zein irizpidetan oinarriturik zeuden. Eta helburu hori betetzera dator "Testu hautatuak euskal esteti-

egileari galdezka

Testu hautatuak euskal estetikaz
Paulo Iztueta

UTRISQUE VASCONIAE

141 orrialde
13 euro

kaz" liburukia. Paulo Iztuetaren iritziak, Aitzol, Lauaxeta eta Orixeren hainbat lan jasotzen dituen liburu hau irakurri errazago ulertuko dira Gerraurreko euskal literaturgintzan nabarmendu ziren ildo berriak -edo zaharrak, edo zaharberriak-, eta herri literaturaren eta literaturaren arteko zein literatura klasikoaren eta modernoaren arteko dikotomia. ■

MILA DEMONGRIO!!!
ELKI ZAITEZTE BADA!!!

HI HAIZA GERO,
OTSABURU!...
KAU LAGUN
PIZUA!!

ALO,
OTSABURU !
HOTS,
XAIKI HADI...!
ALO, FITE...!

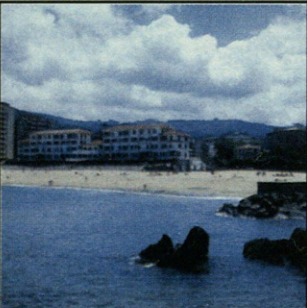

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

			IRUDIKO HERRIA		▼	Siziliako hiriburua		▼	Mahai-joko		▼	Sari banatzea		▼	Estimulatu, bultzatu	
			Zamaketa-rien lanak			Itsas ugaztun			Musika nota			Naiz				
			▶			▼		▼		▼		▼				
			Ipar., berritsu		▶											
			Infin., akitu													
Mendi magalak		▼	Interjekzioa		▶ ▼				Burutu		▶					
Erromesen ikurra			Poltsikoa						Nafarroako herria							
▶			▼						▼	Bizkaiko ibaia		▶				
										Ibarra						
Gipuzkoan, zain		▶			Arrantza tresna	▶				▼		Interjekzioa		▶		
Gipuzkoan, duk					Iratzea							Gabarra txikiak				
▶					Haurdun utzi	▶ ▼						▼				
					Edari al-koholdun											
Errenkada		▶		▼				Uhartea		▶						Musika nota
Atsegina								2								
▶						Arnas ezak hila	▶ ▼							Kontso-nantea	▶ ▼	▼
						Kontso-nantea								1		
Errep., dantza mota		▶			Pertsona	▶ ▼							▼			

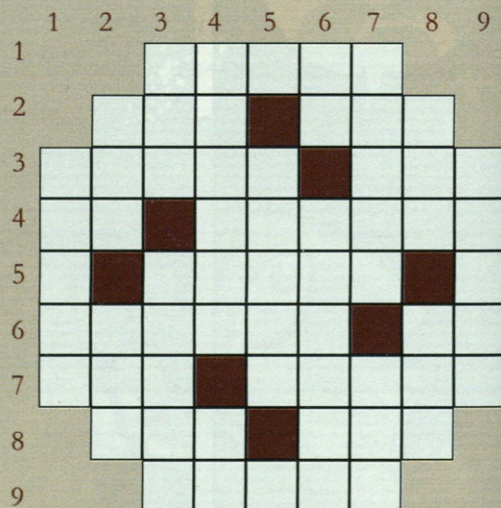
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Zuberoako udalerrria. 2.- Zoro. Gizon izena. 3.- Emea guraso-
ekiko. Interjekzioa. 4.- Jainko egiptoarra. Sendatua. 5.- Kontso-
nantea. Ate. Potasioaren sinbolo kimikoa. 6.- Nafarroako herria.
Interjekzioa. 7.- Gipuzkoako herria. Trebea, iaioa. 8.- Duda parti-
kula. Areagotzeko partikula. 9.- Narrastien klase bat.

GOITIK BEHERA

1.- Zuhaitz mota. 2.- Euskal sindikatua. Arrazoi. 3.- Garoa, iratzeta. Huts. 4.- Automata. Bizkaiko herria. 5.- Uranioaren sinbolo kimikoa. Ahaidea. Bokala. 6.- Nori atzizkia. Arabako. 7.- Nafarroako basoa. Gora egin. 8.- Bururatu. Ale landare. 9.- Mahai-jokoa.

Kike Amonarrizen umorea

E 1	2	3	B 4	5	6	7	8	9	10
A 11	12	T 13	14	15	16	17	K 18	19	O 20

4	11	18	1	15	17	18		13	6	11	15
15	1	12	11		14	1	15	15	11	15	17
18		20	12	1	12	11		4	11	17	12
20		2	20	4	1	11		1	3	11	12
	16	19	1	12		11	17	12	13	16	17
12	11	18	20		2	11	15	18		1	16
	16	17	20	12		17	12	20	15	18	
1	12	13	16	19	12						

Pasarte kodetua
Bakeketik jarrena gertakari
onena baino hobea, esan
zuen aintzinakoa hark. Ez zion
holak entzun.
Voiand Arrieta

Hitz gurriztak
Etxer eskurik: 1. hurr. 2. Ero.
Osatur. 3. Alaba. Axti 4. Ra.
Etxakoa Odei 7. Ala. Añila. 8.
Ero. Aqo. 9. Sauru.
Gentik behera: 1. Artea. 2.
ELA. Zio. 3. Ita. Akats. 4.
Roheta. 5. U. Asaba. 6. U.
Ri. Arber. 7. Iruñ. Igo. 8. Oñu.
Olo. 9. Xakea.

✱	A	K	V	N	G	I	Z	A	K	I	V
X	A	L	O	A	✱	I	T	O	A	✱	F
✱	L	E	R	R	O	✱	I	R	L	A	✱
D	E	K	✱	I	Z	O	R	R	A	T	U
✱	Z	A	I	✱	A	M	U	A	✱	E	T
M	A	S	K	O	R	R	A	✱	O	K	A
✱	M	✱	A	I	R	E	✱	E	G	I	N
				✱	K	A	L	A	K	A	I
	Z	A	M	A	L	A	N	A	K		
✱	B	✱	P	✱	X	✱	S	✱			

- Aurrean mikrofono bat
du eta ezpainak mugitu egiten
zaizkio!

Ihesi

Testua eta argazkiak:

LIERNI ARRIETA

Arabar Errioxan, klima gogortu egiten da, udak berotu eta idortu eta neguak hoztu. Ebro ibaiaren eragina ere itzela da hemen. Lurra eta ibaiaren arteko igurtziak zalantzan jartzen gaitu, ibaiak irentsiko ote duen lurra edo lurrak irentsiko duen ibaia. Lurrak ibaiari meandro luzeak eginarazten dizkio, bidean irla zabalak utziz. Ibaiak, aldiz, lurra ebakitzen du horma sakonak sortuz edo harea eta harriak utzi hondarrezko lur berriak pilatuz. Bi indar hauek eguzkiaren energiarekin bat eta duela ehunka urte erromatarrek landaturiko zuhaixka oker eta ziztrinek emaniko fruitutik, zuku goxo eta preziatua ateratzen da: ardoa, bertako biztanleen diru iturri nagusia. Aste honetan, Erdi Aroan Ebro ibaia zeharkatzen zuen ontziaren inguruan sorturiko herrixkan murgilduko gara, La Puebla de Labarca.

La Puebla de Labarca

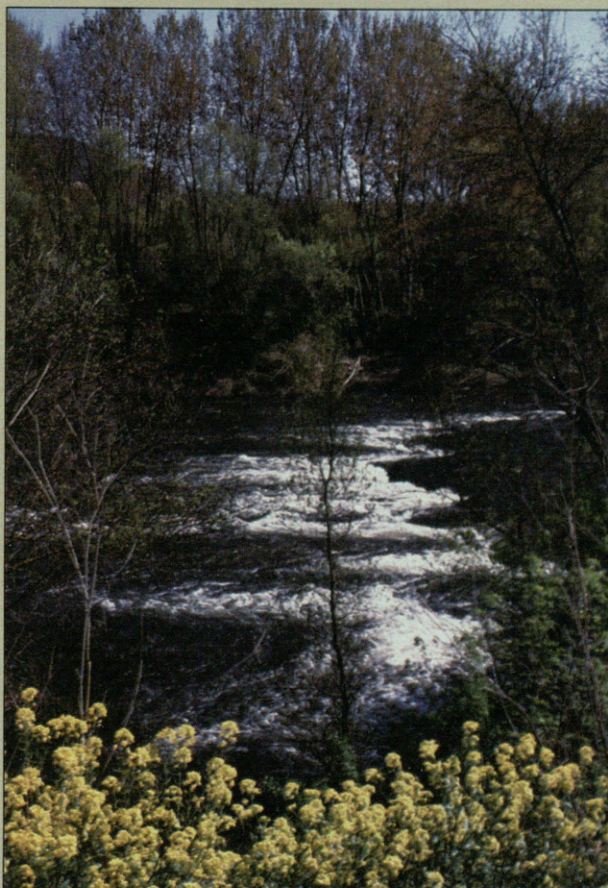
Ebroren igurtziak

Txangoa herriko plazatik hasiko dugu. Bertan, maldan behera joan eta lehenengo errotondan aurrera jarraituko dugu. Ardo upategiak errepidearen bi albotara utziko ditugu. Berehala, bidegurutze batera iritsi eta ezkerreko bideari ekingo diogu Ebrora hurbilduz. Eskuinean, ibai inguruan basoa edo zuhaitz lerroa dugu; makal, zurzuri, sahats, zumar eta lizar hostoestuekin. Azken hau, lizarraren berdintsua da nahiz eta, izenak dioen moduan, hosto estuagoak izan. Ezkerrean aldiz, ibaiak higaturiko hormak ditugu. Berak milaka urtetan zehar utziriko harri, hareta eta hautsak berriro aztarkatu ditu. Lurzoru biluzi honetan, ezka, erronero eta otaberez osaturiko sastrakak tartekatzen dira. Lur-jausiak sarri gertatzen direlako, ingurune eze-gonkorra da. Zuloxo borobilak ere ugariak dira eta bertan bizi diren hegaztiak guztiz deigarriak. Erlatxori, Martin arrantzale, argi oilar eta karrakekin batera koraziformeen ordenako hegaztiak dira. Talde tropikala izan arren, batzuk bertan bizi dira eta beste batzuk uda igarotzera datoz. Erlatxoria, esate baterako, uda partean gerturatzten da Ebroko ingurura. Forma bitxi eta kolore deigarrikoak dira guztiak. Erlatxoria taldekoia da eta goizalde eta ilunabarretan, ibai honen ertzetako zuloetatik ateratzen ikus dezakegu.

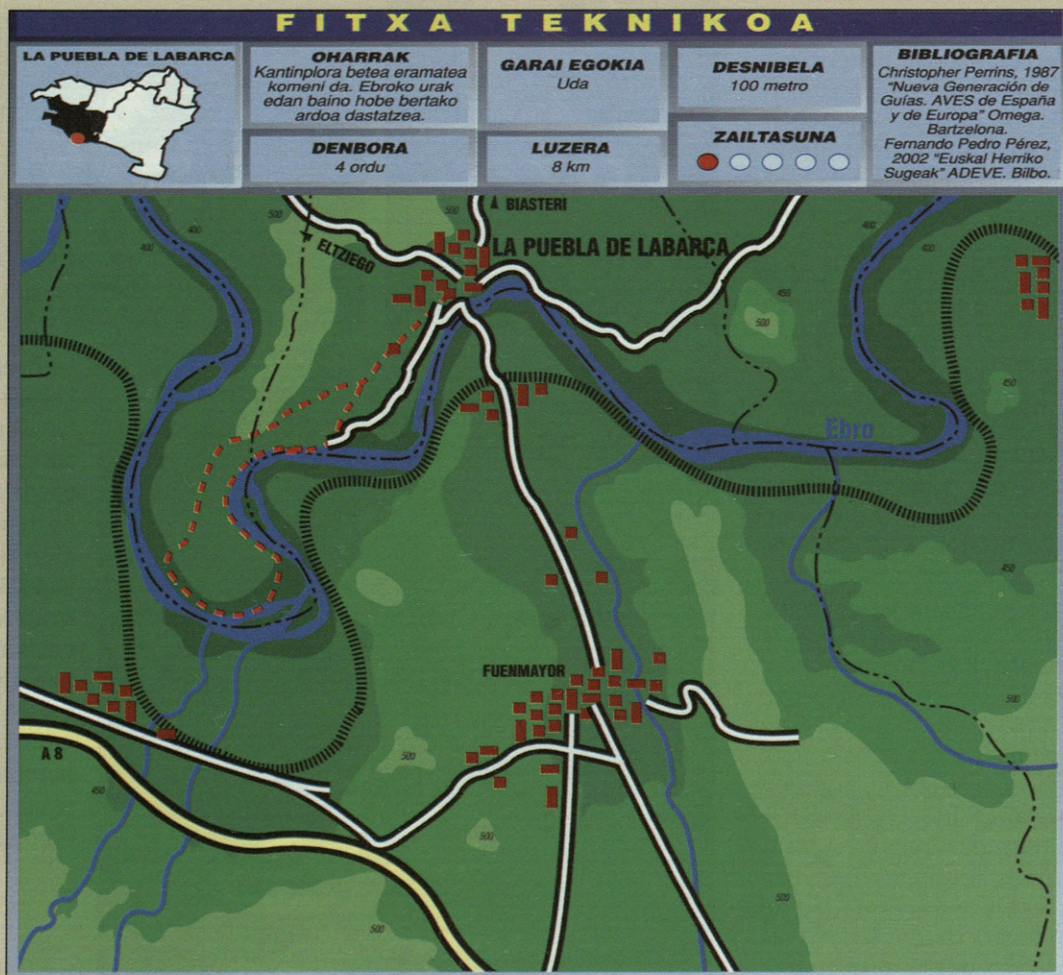
Aurrerago ibaiak utzitako sedimentuek terrazak eratzen dituzte eta lur hauek oso emankorrak dira. Lur arin eta gozoak erraz ureztatu daitezke ibaiko urekin. Askotan, ur hau bera, pestizida eta ongarri mineralen lepo egoten denez, ez da baratzerako ezertxo ere falta.

Ibai ertza jarraitu eta makaldietan sartuko gara. Urak izandako gorabeherak bidea tontor eta zuloz betetzen du. Gune aldakorak izaten dira ur ertzak. Ura bera gai dinamikoa baita eta ingurune guztia dinamizatzen du bai izotz, euri, lurrin edo ibai modura ere. Giza-kiari ahaztu egiten zaio ezaugarri hau, eta ibai ertz guztiak berdindu eta kolonizatu nahirik milaka deskalabruetan erortzen da. Baina ibai ertz naturaletako gorabehera haue-

La Puebla de Labarcako lurrek osatzen duten irudiaren osagaiak dira besteak beste, Ebro ibaiaren inguruko landaretza eta hainbat hegaztirekin batera bizi diren erlatxoriek hormetan eginiko zulo borobilak.

La Puebla de Labarca atzean eta errepidearen kontra mahastiak, herriko diru iturri nagusia.

tan ibili besterik ez dago indar horretaz ohartzeko.

Ingurune basati hau atzean utzi ondoren, gizakiaren arrastoez kolpatuko gaituzte, ibaia alde batetik besteraino presatua

dago. Presagain edo uharka alboan atsedeen-lekua dago, mahai, eserleku eta parrilekin. Ibaian gora jarraitu eta lertxun eta gereziendoak alboan utziz, hurrengo bidegurutzean maldan gora joko dugu, ezkerretara

dagoen mendixkara igotzeko. Hemen, gero eta gutxiago landatzen diren olibondoak, amandaondo edo almendrontoak aurkituko ditugu. Mahatsa bihurtu den malkarekin oliba eta almendrak ez dira hainbeste ekoizten eta lur gehienak mahatsondoarekin ustiatzen dira.

Mendixkaren gailurrean sastrakadia dugu ezka, erromero eta otaberaz eraturikoa. Bertan, sugeen mudak topatu genitzake eta zorte apur batekin sugeak beraiek. Montpellierreko sugea eta eskailera sugea dira aurkitu ditzakegunetako batzuk. Lurzorua ongi miatu ondoren sugerik aurkitzen ez badugu paisaiatz goza genezake. Egindako ibilbidea ikusi eta ibaia- ren meandroeiz, edo norabide aldaketa bortitzez ohartu eta ibaia bere ibilbidean uzten dituen irlak ediren.

Mahastietan zehar jaitsiko gara hasieran utzitako bidearekin bat eginez. Ardo upategi eta etxe artean herrira itzuliko gara ■

Monpelierreko sugea eta erlatxoria

Txango honetan topa genitzakeen ornodunen artean bi nabarmendu nahiko nituzke, lehena alai eta taldekoa eta bigarrena, beldurgarri eta bakartia. Biak liluragarriak.

Lehenari, erlatxoriari (*Merops apiaster*, gaztelarazko *abejaruco*) ikusi orduko nabari dizkiogu milaka kolore. Hegazti honek kopeta zuria du betaurreko beltzekin, kokots horia eraztun beltzarekin, bular eta sabela urdin-berdeak, bizkar horia, txapel gorria, hego punta zorrotzak urdin eta gorriak ertz beltzekin eta buztan erroboideoaren gailurrera iritsi aurretik bi luma gailentzen dira. Moko luzea eta behe okertua du. 30cm-ko luzera duenez, erraz ikusten da eta oraindik bereizten ez badugu, kontuan izan taldeka agertzen dela eta Nafarroa eta Araba hegoaldeko ibai ertzetako lurretan topatuko dugula uda partean.

Lur biluzi edo hareatzetan zuloak eginez eraikitzen dituzte habiak. Bien artean eraikitzen dute, arraren eta emearen lanarekin, alegia. Urtean behin, 6-7 arrautza zuri jartzen dituzte, 26mm-koak. Biak arduratzen dira arrautzak bero mantentzeaz 20 egunetan zehar. Txitoak nidikolak dira, hau da,itsuak eta lumarik gabeak, biluziak, eta gurasoak elikatu behar dituzte. 20-25 egun barru lumekin hegan egiteko gai dira. 48 hilabete zehar gaztetxoak da kolore apalagoekin, helduekin, koloreak bizitu eta ugaltzeko gai izaten da.

Hegan doala harrapatutako intsektu handietaz, sorgin-orratz, eltxo, liztor

eta batez ere erletaz elikatzen da. Eta hau da bere alderdi iluna. Izan ere, erlauntzetan ikaragarriko txikizioak eragiten dituzte.

Ibilbide honetako bigarren ornodun izarra Monpelierreko sugea da (*Malpolon monspessulanus*, gaztelaniazko *Culebra bastarda*). Bi metroko

luzera izan dezakeen suge arre berdeak bizkaraldea zilarkara eta sabelaldea horixka du. Gorputzean zehar orbain beltzak ditu. Burua zanpatua eta bekain formak nabarmentzen zaizkio. Begi inguru beltzak begirada zorrotza eskaintzen dio. Suge hau, arina eta bizkorra da, harripakinen bila zuhaixketara igo daiteke eta uretan igeri ere egiten du. Harrapakin ugari ehizatu ditzake, sugandilak, gardatxoak, hegoaldeko suge leuna, sagutxo eta hegaztiak, baita bere espezieko ale gazteak ere.

Toloñotik behera penintsula osoan bizi da, sastrakadi eta labore lurretan, bai zekale nahiz mahastietan.

Udaberriko haizearekin parekatu eta ernaltzen dira. Uda hasieran arrautzak erruten dituzte, karraskarien galerietan edo harri azpian, 4-14 arrautza errutaldi bakoitzean. 19 x 55 mm-ko arrautzek, bi hilabete barru jaio berriek, eskola apurtu eta lur azalera aterata beharko dute. 25 cm-ko gaztetxo hauek bizkor eta ausartak dira eta dena miatzen dute mokadu goxo bila. Edozein

larba, intsektu edo ornogabe dastatu eta jan dezakete.

Izaki "beldurgarri" hau ez da batere arriskutsua. Oso zaila baita honek gizakiari hozka batekin azala zulatzea eta pozoia sartzea. Horretarako, eskuan denbora luzez izan behar da narrasti eder hau.

"REPTILES Y ANIBIOS"

AVES

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticas**en gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantzi handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko gurek zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

Ekologia

Titanic desegiten ari da

ALFRED McLAREN ozeanografoak Titanic itsasontzia desegiten ari dela esan berri du. McLaren 1999. urtean jaitsi zen lehen aldiz Titanicera eta orduz geroztik ehunka turista murgildu dira urpekoetan, 35.000 euro inguru ordainduta Titanic hondoratua ikusteko asmoz.

McLarenek adierazi duenez, gero eta zulo gehiago zabaltzen ari dira zubian, kapitainaren kabina ia desagertu egin da, metalezko hainbat horma hauts bilakatu dira eta herdoil ibaiak nonahi topa daitezke.

Une honetan AEB, Frantzia, Erresuma Batua eta Kanadako hainbat ikerlari itsasontzia aztertzen ari dira, geratzen dena salba-

tzeko ahaleginetan. Lehen ikerketen arabera gizakiaren eskuaren aztarnak topatu dira, hala nola edari-latak, arrantzarako sareak, sokak, plaka oroigarriak, loreak... Hala ere, oraindik goizegi da ondorio fidagarriak ateratzeko.

Honen haritik, ez dugu ahaztu behar laster urtebete egingo duela Prestigek Galiziako itsas hondoa, Titanic-i gertatzen ari zaion bezala, itsasoak suntsitzeko bidean jarriko duela eta oraindik ez zaiola konponbiderik aurkitu barnean daraman kargari. ■

Titanic-en inguruan edari-latak, arrantzarako sareak eta bestelako hondakinak aurkitu dira.

Osasuna

JABIER AGIRRE

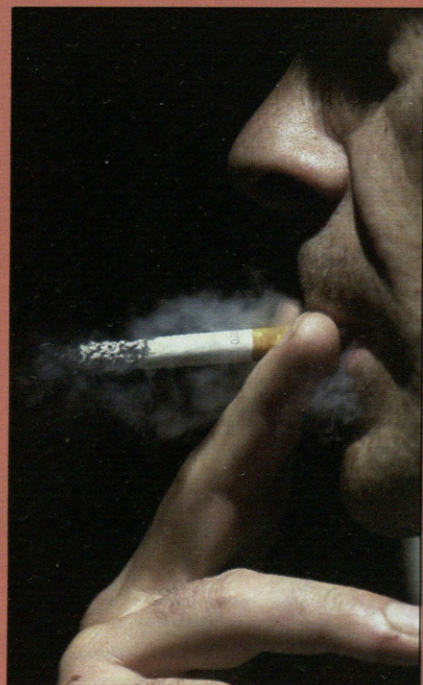
40 urtetik gorako erretzaileen % 2ak minbizia dauka

ALDEZ AURRETIK sintomarik batere erakutsi gabe hainbat proba egiten dituzten 40 urtetik gorako erretzaileen artean, % 1-2k biriketako minbizia edukitzen du. Eta patologia hori oso ongi sendatzen da garaiz detektatuz gero; baina diagnostiko goiztiarra ez da batere gauza erraza, minbiziak ez baitu sintomarik ematen fase aurreratuan dagoen arte.

Horrelaxe jakinarazi zuten Nafarroako Unibertsitatean udaberrian egin zen Biriketako Minbiziaren Detekzio Goiztiarrari buruzko VIII. Nazioarteko Konferentziaren antolatzaileek. Biltzar horretan, tabakismoa aipatu zen behin eta berriro gaitz honen arrazoi nagusi bezala. Adinarekin gora doan patologia hori, biriketako minbizia alegia, bigarren heriotza arrazoa da mendebaldeko gizarteetan, 100.000

biztanleko ia 60 heriotza eragiten baititu urtero.

Horregatik, eta tabakoaren eraginez trafikoko istripuengatik baino pertsona gehiago hiltzen diren arren, oso garrantzi txikia ematen zaio erretzeko ohiturak dakartzan kalteen informazioari, eta ohitura txar hori uzteak pertsonari dakartzkion mesedeei askoz ere aipamen gehiago egin beharko litzaieke komunikabideetan, Nafarroako Unibertsitateko Klinika Unibertsitarioko Pneumologia Zerbitzuko zuzendaria den Javier Zulueta adituaren ustez. 1999. urtean ELCAP izeneko programa bat jarri zuten martxan, ordenagailu bidezko tomografia konputerizatu (TAC) helikoidala biriketako minbiziaren detekzio goiztiarrerako oso eraginkorra zela frogatu ostean.

MEKANIKA

Munduko errotorerik txikiena

ARDATZ BATEKIKO BIRAKA ari den pieza da errotorea, askotan palatxo bat baino ez. Motoretan, haize-errotetan eta azken finean biraka aritu behar duten mekanismo guztietan ezinbesteko osagai da.

Kaliforniako Unibertsitateko ikerlariek joan den uztailaren 24an lortutako errotorearen ezaugarrien berri eman zuten. Lortutako mikro-palatxoak urrezko molekulez osaturik dago eta ardatza karbonozkoa da. Ardatz hau nano-tutu bat da eta hormaren zabalera atomo batekoa baino ez da. Nano-tutuaren ertzak urrezko elektrodoak dituen siliziozko gune batera lotuta daude.

Errotore honen tamaina ile baten zabalera baino 2000 aldiz txikiagoa da eta, Alez Zetti ikerlariak dioenez, gaur oraindik bururatu ere egiten ez zaigun erabilpena izan dezake. Dena den, aurrizkustan zaion lehen erabilpena produktu kimikoen antzematea da, zeren eta palatxoak ukitzen duten molekulen arabera, palatxoaren biraketa-abiadura eta sortzen duen erresonantzia magnetikoa aldatuz joango baitira. ■

TEKNOLOGIA

Zuntz optikoa, uste baino zaharrago den teknologia

GURETZAT zuntz optikoaren teknologia 1950. hamarkadan abiatu zen arren, berez gizakia bezain zaharra edota zaharragoa dela konturatu dira ikerlariak.

Itsas ondoan bizi den belaki batek espikula deituriko hari txiki batzuk ditu eta espikula hauek gizakiak sortutako zuntz optikoaren propietate berdinak dituzte. Belaki honen izena *Euplectella* da eta siliziozko eskeletoa du (alegia, zuntz optikorako erabiltzen den materialez egina da). Espikulak eskeletoan lotuta dauden filamentuak dira eta hiru geruzatako egitura dute. Argia garraiatzeko duten ahalmen eta tamainari dagokienez, zuntz optikoarenen berdinak dira.

Gainera bi abantaila dituzte zuntz optikoarekiko: batetik sendagoak dira egitura organikoak dutelako eta bestetik, giro-tenperaturan ekoiz daitezke (zuntz optiko sintetikoak tenperatura altuak behar ditu). ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

zmandio@zerain.com

H.B.H.

PHYTOPHTHORA RAMORUM ez bakterio eta ez onddo, baina azken hauen oso antzekoa den oomizetoak sortzen duen gaitza da Haritzaren Bapateko Hiltzea. Errododendroak eta Viburnum generoko espezieak erasotzen zituela identifikatua zen Alemanian eta Herbeheretan, baina 1995ean Kaliforniako Mill Valleyn haritzak ere hiltzen zituela jabetu ziren lehenengoz. Azaleak, errododendroak, *Umbellularia californica* mitrea, *Arbutus menziesii* gurbitza, *Acer macrophyllum* astigar hosto handia, *Pseudotsuga menziesii* Douglas izeia, *Camellia japonica* kamelia, *Lonicera hispidula* atxaparra, *Arctostaphylos manzanita*, *Aesculus californica*, *Heteromeles arbutifolia*, *Rhamnus californica*, *Trientalis latifolia*, *Vaccinium ovatum* ahabia, *Sequoia sempervirens* sekuaia erraldoia, *Pieris formosa*, *Taxodendron diversilobum*, *Rubus spectabilis*, *Kalmia latifolia*, *Viburnum x bodnantense* eta *Viburnum tinus* eta *Quercus agrifolia*, *Q. Chrysolepsis*, *Q. Kelloggii*, *Q. parvula* var. *Shrevei* eta *Lithocarpus densiflorus* haritzak behintzat erasotzen dituela badakigu.

Bere sorreraz ezer ez dakigu oraindik, baina pixkanaka zabalduz doa, AEBetako mendebal osoan aurki daiteke jada eta Europan dagoeneko aipatua da Herbeheretan, Ingalaterran, Polonian, Espainian, Frantzia, Belgikan, eta Suedian, baina AEBetan ez bezala Europan ez da basoko landareetan aurkitu, mintegietako landareetan soilik.

Gehienetan azaletik barrena sartzen da eta landare zatiak hiltzen ditu, intsektu eta onddo arerioei atea zabalduz. Itxuraz txankro antzeko zauri gorritza-beltzaxkak azaltzen dira, kolore bertsuko izerdia jariatzaz, enborraren azalean, lurretik metro bete eta bikoaren artean jeneralean. Haritzetan landare helduak soilik erasotzen ditu. Geurean gaitzainondoa ia desagertzearaino eraman duen tinta gaitzaren ahaidea da H.B.H. hau sortzen duena. Norteko haritz edo haritz amerikanoa, *Quercus rubra*, hiltzen duena ere hau ote da?

Phytophthora ramorum gaitza basoko landareek pairatzen dute AEBetan eta Europan mintegietako landareek.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Ikuskizunak

MAYI TOLOSA

LEHIAKETA

◆ irailaren 28a arte **ERRETERIA**

Gipuzkoako Abesbatzen Federazioak "Haurren Abesbatzentzako XV. Konposaketa Lehiaketa" antolatu du. Aurkezturiko lanen hizkuntzak derrigorrez euskara izan behar du. Lanak, Gipuzkoako Abesbatzen Federaziora bidali beharko ditu parte hartu nahi duenak. Helbide honetara: 373 posta kutxatila, 20100 Erreteria.

ANTZERKIA

◆ irailak 3-14 **BILBO**

Bakarrizketa ironikoak dira Domingos de Oliveira brasildarrak idatzi duen "Confesiones a los 30" antzerki obraren ardatza. Maria Pujalte, Anabel Alonsok eta Cati Solivellasek 30 urte bete dituzten hiru emakumeren papera betetzen dute.

◆ irailaren 14a arte **IRUÑEA**

Ziutatela

Hizkuntza grafikoaren bereizgarri diren balio artistiko eta komunikatzaileak nabarmentzea da Okupgraf arte erakusketaren helburua. Antolatzaileek erakusketaz gain, tailerrak eta hitzaldiak ere antolatu dituzte bertara inguratzeko direnentzat.

Guztira, Ziutatelako sei erakusketa aretoak betetzen ditu ekimenak.

MUSIKA

◆ irailak 5 **GASTEIZ**

Foru plaza
22:00

Celtas Cortos taldea
"C'est la vie" disko berriarekin itzuli da eta

Euskal ohiturak bizi-bizi

Irailaren 1az geroztik, urtero ospatu ohi den Euskal Asteko ekimenetan mugildurik daude zarauztarrak. Egun handia irailaren 9koa izango da, Euskal Jai Eguna, alegia. Goizean goizetik, antzinako ohiturak gogoratu asmoz, jai giroan, garai bateko euskaldunak irudikatuz kalejira egingo dute. Antzezlanak ikusteko eta euskal doinuak entzuteko aukera ere izango da, egun osoan. Bestetik, Irrintzi taldearen 50. urteurrena dela-eta erakusketa da ikusgai Torre Luzean.

disco hori aurkeztu asmoz kontzertua eskainiko du. Abeslari eta gitarrista berria dituzte, frantsesa bata eta mexikarra bestea. Azken lan honek ezaugarri zeltak mantentzen ditu, baina beste erritmo batzuekin ere nahasten da, skarekin batez ere.

◆ irailak 6 **ATAUN** 04:00

Elektrotunakoek ohiko laukote elektriko batek (ahotsa, gitarra eta baxu elektrikoak eta bateria) inon entxufatu gabe jo zezakeela amets egin zuten, are zailago, oinez zebilela jo zezakeela, banda edota txarangek ohiz egiten duten moduan. Herriz herri, 1999tik Euskal Herri erdia igaro dute dagoeneko kaleak euren doinuz alaitzen.

Informazio gehiago:
www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

15 urtez komunikazioa errazten

Argitalpenak **Banaketa** Internet Zerbitzua
Inprimaketa Multimedia **Diseinua** Irudi Tratamendua
Filmazioa Publizitatea Maketazioa **Edizio Digitala**

antza

komunikazioa & grafikagintza

943 37 07 38

antzagraf@antza.com

www.antza.com

Lasarte-Oriako gazteen hizkuntza ohiturak Ama euskaldunarekin, erabilera ziurtatuta

EHUko irakasle den Pello Jauregi Etxanizek Lasarteko gazteen hizkuntza ohiturak aztertu ditu "Euskara eta gazteak Lasarte-Orian (II)" izenburua duen ikerketan. Joxe Mari Iraolak 1992an egin zuen lanaren jarraipena da, eta atera dituen ondorioen artean euskararen transmisiorako ama euskalduna izatearen garrantzia azpimarratzen du.

AZKEN HAMAR URTEOTAN euskaldungoak nabarmen gora egin du Lasarte-Oriako gazteen artean, baina ez hala euskararen erabilerak, eta horren arrazoi nagusia ama-hizkuntzari atxikitzen dio Pello Jauregi Etxanizek, "Euskara eta gazteak Lasarte-Orian (II)". Hizkuntzazko jokaerak" izenburuko ikerketa egin duen EHUko irakasleak. 2002. urtean zehar eta Gipuzkoako herri horretako 13-24 urte bitarteko neska-mutilen artean bi fasetan egindako lan horrek, funtsean, Joxe Mari Iraolak 1992an egindako "Euskara eta gazteak Lasar-

PILAR IPARRAGIRRE

Argazkiak: Amaia Sagasti

te-Orian" ikerketa izan du oinarri, eta bien arteko aldeak ikusita, aldaketa ikaragarri positiboa dagoela iritzi dio Pello Jauregik, orain gazte gehien-gehienak -hamarretik bederatzik- ongi edo oso ongi ulertzen dutelako euskara, eta hitz egiteko garaian ere asko hazi delako ongi edo nahiko ongi hitz egiten dutenen kopurua. Baina hala izanik ere, erabileran ez du aldaketarik sumatu.

Motibazioaren epeltzea

Lasarte-Oriako adin tarte horretako gazteen hamarretik seik ongi edo nahiko ongi hitz egin dezakete euskaraz. Eta alfabetatzeari dagokionez ere, gauza bera gertatzen da, izugarri hazi delako euskaraz idatzi eta irakurtzeko gaitasuna daukatenen multzoa. Baina, aldiz, erabilerak ez du 1992tik hona aldaketa handirik egin.

"Motibazioan epeltze bat agertzen da, gainera -azpimarratzen du Pello Jauregik-. Orain dela hamar urte nabarmenago zen kalean euskara erabili egin behar zela pentsatzen zutenen jarrera".

Arrazoiak ez ditu aztertu. Berak "argazkia" atera besterik ez duela egin, dio. Baina era berean ohartu da familiarekin zerikusi handia duela euskara asko zabaldu ez izanak. Gazteek euskara kalean erabili ala ez oso lotuta dagoela etxean erabiltzen duten hizkuntzarekin. Ama euskalduna eta etxetik bertatik euskaraz hitz egin diena dutenetatik gehienek kalean eta lagunekin daudenean ere euskaraz hitz egiteko joera eta ohitura dute.

Eta ama esaterakoan, zehazki amari da Pello Jauregi. "Aitak ez dauka, inondik inora, horren eragin nabarmenik -dio-. Aztertutako bikoteen artean baziren ama euskaldunak eta aita erdaldunak osatutakoak. Eta bikote horien seme-alaben hamarretik zortzik oso ongi hitz egiten dute euskaraz, eta erabili ere bai. Berriz, ama erdalduna eta aita euskalduna dutenen emaitzak guztiz bestelakoak dira".

Familia oinarri

Etxean ama euskalduna daukaten gazteek, eskolaren laguntzarekin, ia kasu gehienetan hizkuntza gaitasun oneko pertsonak izatera iristen dira, euskaraz hitz egiteko ohitura dute eta horretarako motibazio handia gainera. Baina ama ez badute euskalduna, eta beraz etxeko eta ama hizkuntza gaztelania badute, nahiz eta gero eskolan eus-

kal eredutan aritu, beren gaitasuna ez omen da goraino iristen. "Nabiko ongi hitz egitera iristen dira, baina ez normaltasunez ongi, zailtasunak baitaurrez, eta beren

«Aztertutako bikoteen artean baziren ama euskaldunak eta aita erdaldunak osatutakoak. Eta bikote horien seme-alaben hamarretik zortzik oso ongi hitz egiten dute euskaraz, eta erabili ere bai. Berriz, ama erdalduna eta aita euskalduna dutenen emaitzak guztiz bestelakoak dira»

PELLO JAUREGI

ohitura erdarara jotzea izan obi da", zehazten du ikerlariak.

Eta ondorio gisa, dio: "Eskolak izugarritzeko abalegina egin du gaitasuna igotzeko, baina atzetik familiaren laguntza behar da. Familia da oinarria".

Aztertutako gazteen %29k bakarrik omen du ama euskalduna Lasarte-Orian. Orain dela hamar urte bezalaxe. Hori ez omen da aldatu, eta aldaketa eza horri atxikitzen dio ikerlariak gero kalean euskararen erabilerran igoerarik ez igartzea.

Nolanahi ere, Pello Jauregi Etxaniz ez da ez baikor, ez ezkor erabileraren etorkizunari begira, bietarako datuak omen daudelako bere ikerketan. Bate-

Lasarte-Orian, denek ulertuko diotelako eta gehienek hitz egin diezaiotelako, nahi izanez gero. Beraz, gazteen gaitasunari dagozkion baldintzak ezinhobeak omen dira.

Jakina, gaztelaraz bakarrik hitz egiten duenak ere egin dezake bere bizitza osoa hizkuntza horretan Lasarte-Orian, ikerlari honek euskaldun dioenean euskaldun hori beti elebiduna delako. "Baina, egia esan, gaur egun ez dago ia erdal elebakarrik Lasarten -zehazten du berehala-. Oso gutxi batzuek baino ez. Gazte elebidunak daude. Eta elebidun horien artean, bi hizkuntzak oso ongi menderatzen dituztenak. Gazte gehienek euskarara ondo ulertzen dute, eta hamarretik seik ondo edo nabiko ondo hitz egiten du".

Baina euskararen erabileran aurrera egiteko faktore klabeak ez omen daude oraindik martxan. Erabilera datuak hobetzeko, familia eta lagunartea aktibatu behar direla azpimarratzen du ikerlari honek. Hizkuntza giro afektiboan erabiltzen denean maitatu egiten delako, eta maitatzen den neurrian horrekin identifikatu egiten delako bat, eta orduan erabiltzen du, eta erabiltzen duelako geroz eta gaitasun handiagoa eskuratzen du... "Dena da zirkulu bat", ondorioztatu du Pello Jauregi. ■

Babeslea: Usurbilgo Udala

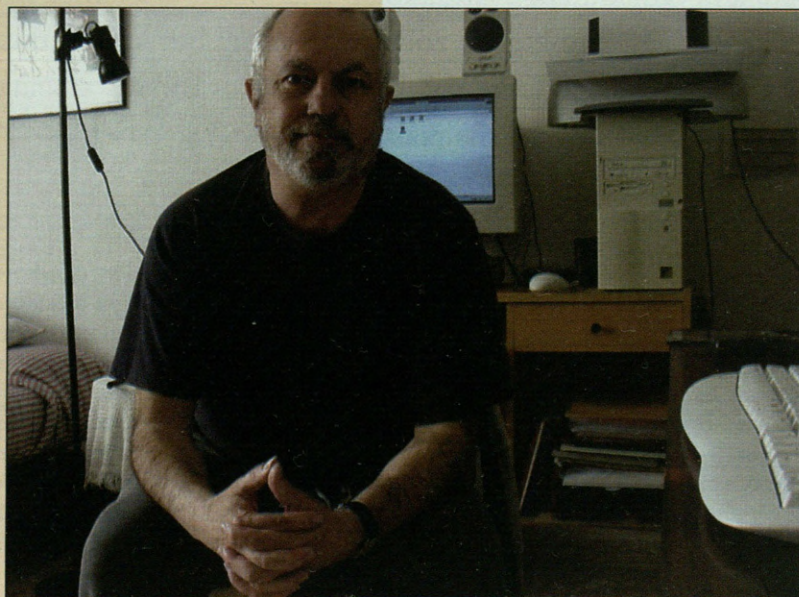

Lanean aztergai izan direnen gazteetatik %29k du ama euskalduna.

Goizetik gauera
aurrera euskara!

«Arazoa Espainiarena da nazio proiektu zapuztua baita»

Javier Ortiz

Orain 54 urte jaio zen Javier Ortiz kazetari ezaguna, Donostian. Frankismo garaian espetxea ezagutu zuen hainbat publikazio klandestinitan aritzeagatik. Erbestea ere ezagutu zuen, Frantzian.

Ordur geroztik, ibilbide oparoa eta esanguratsua burutu du kazetari eta analista politiko bezala. Hainbat liburu idatzi ditu halaber. Bestalde, Interneten aurki dezakezu bere webgunea: www.javierortiz.net

PPren gobernuak ezarri nahi duen "pentsamendu bakarra" salatu duzu maiz. Espainiako Estatuko hedabide nagusien lana funtsezkoa da zeregin horretan. "Euskal arazoa"ren informazioan aldaketarik antzeman al duzu azkenaldion?

Ez. Edo, hobeto esanda, bai. Aldaketak antzeman ditut, baina okerrerrako. Arazoaz ari garenez gero, terminoa zentzu itxian ulertua, ez da arazo politiko bat. Arazoa erabat politikoa balitz, hauteskunderen emaitzen menpe egongo litzateke, adibidez.

Espainiako Estatuaren hedabideen bilakaera -eta mundu kapitalista "aurre-ratuaren" hedabide nagusiena orobat, interes multzo egituratuaren ondorioa da. Interesak ekonomikoak dira batez ere, baina zeharka interes sozial eta politikoak ere badira. Interes hauek ez dagozkio alderdi bakar bati, joera politiko bakar bati, "establishment" delakolari baizik. Jakina, hau guztia begiratu nahi den ikuspuntuaren arabera da. Hurbiletik begiraturik, hedabide bakoitza bere akziodunen aita-amarena da. Baina, sektorea distantzia handi samar batetik begiratzen baduzu, hedabide garrantzizko guztiak, izatez, hedabide

bakarra direla jabetzen zara, nahitaez. Errealitatea horrela izanik ere, eraldaketak izango diren konfiantza daukat, edo aldaketarako desioak ditut behintzat. Gizartearen parte batek ez duela informazioa hain modu partzialean jaso nahi edo modu pluralago batez jaso nahi duela pentsatu nahi dut.

"Euskaldunon Egunkaria" itxi ostean, honela idatzi zenuen Martxelo Otamendi zuzendariak eginiko tortura salaketaz: "Mucho me temo que, en España, la tortura sí es cultura". (Espainian tortura kultura ote den beldur naiz). Gatazka ebazteko bidean seinale txarra.

Mota honetako esaldiak jende argitsuentzako idatzi ohi ditut, "kultura" edota "humanitatea" bezalako terminoen mitifikazio txepelik egin ez dezaaten. Tortura giza espeziaren berezko fenomeno da. Gizakiak ezik, beste animalia inork ez ditu bere kideak torturatzen. Tortura gizakion zeregin erabatekoa da, kulturala.

Espainian, (eta beste hainbat lekutan), jendearen gehiengoak torturaren salaketan aurrean begiak ixteko joera izaten du. Ez da sinesmen falta dutenik, kontua besterik da, hots, ez dute zein neurrian torturatzen den jakin nahi. Torturatzen den kasuan erantzun beharra baitaukate, eta hartara, nahia-go dute egoera horri bizkar ematea.

Espainian torturatzen da, bai horixe. Komisariatetan eta kuarteletan etorkinak, ijitoak, baliabiderik gabeko emakumeak, zorigabeko inuzenteak... eta euskaldunak torturatzen dituzten funtzionario publikoak daude. Zergatik? Bada, bokaziozko torturatzaileak badakielako ez duelako inolako arriskurik talde marjinalako kideak torturatzean. Dohainik ateratzen zaio.

Gatazkaren ebazpena honela ikusten dut: azkenean aurre egin beharko diogun arazoa Espainiarena da, denon artean pazientzia eta lasaitasunez egin ere. Arazoa Espainiako da: nazio proiektu zapuztua baita -ia denak

«Modu librean idazten dut»

Zein une profesionalean bizi da Javier Ortiz kazetaria eta idazlea?

Ez dakit. Ez da erraza nor bere buruaz hitz egitea. Galderari alde deskriptibo batetik erantzunez gero, une profesional eroso batean nagoela esango nuke. Nire gustuko lana egiten dut, modu librean idatzi eta hitz egiten dut eta arazo ekonomikorik gabe bizi naiz.

Horrela izanda ere, ez naiz batere gustura nire inguruko errealtatearekin, jakina. Alta, batere etsipenik gabe daramat egoera hau. Nire hurbilekoek diotenez, denbora iragan ahala umore-sena duen pertsona erretxina bihurtu naiz. Horrela izatera ez litzaidake gaizki irudituko.

Alacanten aurkitu zaitugu. Oporretan zaudelako edo Alacanten finkatu duzulako zure bizilekua?

Ez naiz inon finkatua. Madrilen eta Alacanteko Aigües herriaren inguruan bizi naiz, Mediterraneoaren itsasertzean. Orain 13 urte, gizabidetik urrun dagoen txoko bat erosi nuen bertan, zibilizaziotik urrun. Halaber, nire bikoteak badu etxebizitza bat Kantabrian, jatorriz hangoa baita, noizean behin han ere bizi gara. Halaber, ez dut hila-bete bat pasatzen uzten Euskadin zenbait egun izan gabe. Maiz bidaiatzen dut, oso urrutira, non jite bateko nahiz besteko lagunek hitzaldiak ematera gonbidatzen nauten. Hitzaldiak baina, ez dira aisialdia betetzekoak.

bezala, baina hau are gehiago-, zeinak ez duen jakin bere homogeneousotasun eskasa gestionatzen eta bere gain hartzen. Eskasia hauek, ordea, modu arrazional eta baketsuaz arintzen lagundu behar dugu.

Urte bat iragan da "Ibarretxe plana" abiatu zenetik. Nolako maniobra margerik ikusten diozu?

Ezin dut "Ibarretxe plana" deritzanaz hitz egin, ez baitakit zer den, ezta zertan datzan ere. Eta beldur naiz ez dela informazio falta dagoelako, informazio ona falta delako baizik.

Nik dakidanez, Ibarretxe lehendakariak ez du ezein plan itxirik, ezta plan erabat ezaririk. Berak mahai gainean hainbat ideia jarri nahi duela iruditzen zait, eztabaida bizkortu eta honen bidez lantzeko moduko bideak urratzeko. Ale-

gia, eztabaida ez dadin izan ezinbestean ETA bai edo ETA ez; tiroak bai tiroak ez. Polemika horrek ez du gehiagorako ematen. Egoera hau sufrikario bat da

«ETA bai edo ETA ez polemikak ez du gehiagorako ematen. Egoera hau sufrikario bat da eta eztabaidarako lur eremu antzua»

eta eztabaidarako lur eremu antzua. Bestelakoan, lehendakariak bere ideiak aurreratzen dituen nire iritzia eta ideiak emango ditut.

"Ibarretxe" izeneko zure liburuaren kariatara lehendakaria ezagutzeko aukera

izan zenuen. Nolako etorkizuna ikusten diozu politiko bezala?

35 urte bete ditut kazetaritzan eta ehunka politikari ezagutu ditut. Batzuk oso garrantzizkoak, beren ustez. Inork gutxi piztu du aparteko interesa nigan. Nire koadrilan mila buelta ematen dizkieten dozena erdi emakume eta gizon daude. Ez zaizkit politikoak gehiegi interesatzen tribu partikular gisara, beren jarrerak aurreikusia dira. Ibarretxe pertsona interesgarria iruditzen zitzaidan, ezin jakin zer egingo duen aldezturik, bere kasa pentsatzen baitu, ez dago marketing politikoko gidoi bati lotua. Sentibera iruditzen zitzaidan, bere agerraldi batzuek aldarre oso txarrean jartzen nauten arren.

Urte bat bete da Batasunaren ilegalizazio prozesua hasi zenetik. Zer deritzozu egoera berriaren aurrean Batasunak, eta oro har ezker abertzaleak, hartutako jarreraz?

Ez nator bat Batasunaren ildo politikorekin. Aitzindari gisa aldarrikatzen dituen postulatuek gaizki defendatzen ditu, oso gaizki. Sarritan kirioak dantzan jartzen dizkit. Haatik, ez dut ezker abertzaleari buruzko juzku orokorrik egin nahi, mugimendu honetan jarrera anitz baitago. Hauetako batzuekin sentimendu batek baino gehiagok lotzen nau, baita arrazoi askok ere bai.

Hau argiturik, Batasunaren, HBren edo EHren ilegalizazioaren aurkako nire gaitzespena berresten dut. Sigla horiek herri baten parte bat ordezkatzeko duen joera sozio-politiko bat biltzen dute, eta espresatzeko eta antolatzeko eskubidea dute inongo eragozpenik gabe.■

Eusko Jurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntza...

kutxa

gizarte ekintza

Bero-beroan

Alardearen auzia berriz ere Hondarribian. Datorren aste-lehenetan alarde nagusia berriz abiatuko da Hondarribiko kaleetan barrena, eta berarekin berriz ere emakumezkoak ekitalde horretatik baztertzearen salaketa. Abuztuaren erdian, Mertxe Agundez EAEko Arartekoak alarde mistoa bultza zezala aholkatu zion Hondarribiko udalari, Alardea eta festen pribatizazioa ez dezala baimendu eskatuz. Emakunde, halaber, gizonezkoen eta emakumezkoen berdintasunaren aldeko legea bultzatzen ari da eta jadanik 50en bat elkarte presioa egiten ari da emakumezkoek elkarreetan partehartzeko eskubidea aipatzen den artikulua alda dadin, beren ustez elkarreetan libreki antolatzea Espainiako Konstituzioak bermatzen duen eskubidea delako.

Mario Onandia eta Saez de Santamaria hil dira. Mario Onaindia Arabako PSE-EEko lehendakaria eta Espainiako Saez de Santa Maria generalaren heriotzek izan dute beren oihartzuna Euskal Herrian, oso modu desberdinean bada ere. Mario Onaindia ETA eta Burgosko prozesutik PSE-EEko buruzagitzarako jauzia egin zuelako eta bizitza politiko oso ezagun eta oparoa eramanez izan duelako ETA, EIA, EE eta PSEn, besteak beste. Azken urteetan, halaber, idazle gisa ere nabarmendu zen. Saez de Santamaria generala ere arraz ezaguna izan zen 80ko hamarkadan ETA eta oro har ezker abertzalearen errepresioan izandako garrantziagatik. PSOEn garaira ongi egokitu zen militarra eta PPrenean bere sufrikarioa bizi izan zuen, nagusiki estatuaren gerra zikina dela eta.

Urtebete legez kanpo

Urtebete iragan da Baltasar Garzon epaileak Batasunaren jardura eten zuenetik. Urte honetan bertan, halaber, Espainiako Auzitegi Nagusiak legez kanpo utzi zuen Batasuna. Estatu Batuek eta Europako Batasunak ere talde terroristen zerrendetan sartu dute. Korapilo juridiko-politiko estua egin zaio alderdi politikoari, baina honek aurrera jarraitzen du bere jardunean, funtsean, euskal gizartearen sostengu garrantzitsu bat duelako eta gizartearen gehiengoak aintzat hartzen duelako bere jardun politikoan. PP eta PSOEn ilegalizazio apustuak, dena den, bere alde beltz ugari ditu: batetik, Batasunak berak joko politiko osoan aritzeko dituen zailtasunak begi bistakoak dira; bestetik, euskal gizarteak ere arazo gordina du gai honekin, ezin baita aritu ezer gertatuko ez balitz bezala eta elkarbizitzan ondorioak etengabekoak direlako, hauteskundeetatik mundu oso bat baztertzeko dakartzanak, esate batera, edota manifestazioen debekuetatik sortzen direnak.

Ibarretxe plana: dena prest txanpari ekiteko

Juan Jose Ibarretxek hilaren 26an auzkeztuko du bere planaren testu artikulatu ospe-tsua Eusko Legebiltzarrean. Zirriborro ugari ezagutu ondoren, zer aldatzen den eta zer ez harrapatzeko, arretaz jarraituko da bere diskurtsoa. Ez da zalantzarik bide malkartsua duela planak ikasturte osoan zehar, baina egoera bitxi eta berriak sortzeko gaitasuna ere izan dezake. Espainiako indar nagusien jarrera eta Eusko Legebiltzarrean gehiengo lortzeko diren zailtasunak ikusita, planak, legegintzaldi honetan behintzat, bere bidea agortua duela pentsa liteke gainbegirada orokor batean. Urtebeteren iraganean, dena den, zirrikitu ugari zabaltzen dira eta Ibarretxe lehendakariaren planean ere bai seguruenik. Ikusmina behinik behin sekulakoa da.

Nafarroako diru laguntzen auzia

PEDRO PEGENAUTE Nafarroako Hizkuntza Politikako zuzendari nagusiaren aurka ustezko prebrikazioarengatik zabaldu diren aurretiazko diligentzien barruan, Zuzendaritzako hainbat arduradun eta teknikariek deklaratu du hil honen 10 eta 11n Nafarroako II. Instrukzio Epaitegian. Zuzendaritzak 2001eko diru laguntza deialdian "Euskaldunon Egunkaria"ri laguntza ukatu zion dokumentazioa epez kanpo aurkeztu zuela argudiatuz eta bitartean "Diario de Navarra" diru laguntza jaso zuen, hark ere eskaera berandu aurkeztu arren.

Emaitzen araberak, jasoko dituzte diru laguntzak euskaltegiatarako ikasleek.

ALBERTO ELOSEGI

Ikasturtea gainean eta adostasunik ez

EZ DIRA GARAI ONAK euskalduntze-alfabetatze alorrerako. Uztailaren amaieran Jaurilaritzak EAEko euskaltegiak arautuko dituen dekretua onartu zuenetik, aurretik zetorren euskaltegi pribatuaren eta administrazioaren arteko tirabirak bere horretan dirau. Abuztuaren egindako bileran ez zuten adostasunik erdietsi. Administrazioak eutsi egin zion dekretuaren filosofiarri eta euskaltegi pribatuaren ardura-dunak kritiko agertu ziren euskara ikasleei emaitzen araberako diru laguntzak emateko planarekin. Azken hauek euskaltegien finantzaketara maila gutxitzea etorriko dela eta matrikulak igo beharko dituztela adierazi zuten. Hilaren 1ean, aldizkari hau itxi ostean, biltzekoak ziren bi parteak. Ikasturte berria gainean dago eta auzia nola ebazten den ikusi behar.

Mugikorren mezuak liburuan

KILOMETROAK 03REN EKIMENEZ "SMS. Segapotoen Mezu Sekretuak" liburua izango da aurki kalean. Asisko Urmenetak, Antton Olariagak eta Kike Amonarrirek osatutako lanak mugikorretan mezuak idazteko pistak ematen ditu. Hiztegia, laburdura atala, emotikonoak (zeinuz osatutako irudiak) eta iruditak bilduko ditu. Batxilergoko ikasleen artean banatuko dira liburuak eta Kilometroetan, urriaren 2an, salgai izango dira.

Autoan ere euskaraz

KARRIKIRI ELKARTEAK "autokideak" zerbitzua jarri du abian, bidaia merkeago, ekologikoago eta euskaldunagoak egin ditzaten zerbitzuaren erabiltzaileek. Iruñeko euskaldunen elkarteak euskaradunentzako zerbitzu ugari eskaini izan ditu, pisukide euskaldunak topatzeko zerbitzua edota lan poltsa esaterako. "Autokideak" zerbitzua erabiltzeko honako baldintzak bete behar dira: bidaia berbera egitea, euskalduna izatea eta gastuak banatzeko gogoia izatea.

BAHEA **Lorenzo Llona Olalde Mexikon preso dagoen euskal herritarren estradizio agindua baimendu du Ranulfo Castillo epaile mexikarrak.** Llona iragan apirilaren 26tik dago preso eta gaur egun gose greban. 1981eko atentatu batean parte hartzea leporatzen dio Auzitegi Nazionalak, baina bere abokatuaren esanetan, Llona garai hartan Mexikon zegoen eta horren frogak dituzte, besteak beste, garai hartako Mexikoko dokumentu batzuk bere hatz-marka eta gutzi. Orain, Mexikoko Atzerri Harremanetarako Idazkaritzak erabaki beharko du estradizioa eman ala ez.

Emilio Lopez Adanek ezker abertzaleari buruz 'Berria'n egindako elkarrizketan esana: "Beldur naiz ezker abertzalean marxismo-leninismotik atxiki duten gauza bakarra estalinismoa dela, erran nahi baita ideia hau: gutxiengo batek egiten du iraultza, eta gutxiengo horrek, historiaren giltzak ulertu baititu eta historiaren aldatzeko gaitasuna baitu, badu inpunitatea disidentzia eta herria zanpatzeko edo, bederen, baztertzeko".

Enrike Letonak espetxean jarraitzen du. Enrike Letona arrasatearra maiatzaren 16an ateratu zen Murtziako espetxetik, ia 16 urteko espetxealdiaren ondoren eta 30 urteko espetxe zigorra beteta. Uztailaren 31n Ertzaintzak atxilotu zuen Arrasaten Auzitegi Nazionalaren aginduz. Bere familiak salatu duenez, "1981eko sumario bat berrireki diote orain, baina sumario hori 1988an ireki zioten lehenbiziz eta, beraz, hamabost urtez eduki dute epaitu gabe". Bere abokatuaren esanetan, Enrike Letonaren kasua hala-ko lehena da, eta leporatutako delitua 1981ekoa denez, orain arte bete duen 30 urteko zigorrarekin bete izango luke, baita berriz errudun aterako balitz ere". Kasua paradigmatikoa izan daiteke 30 urteko espetxe zigorra beteta ateratzen diren beste preso batzuentzat ere.

Cancun 2003: hiru estrategia Drakularen kontra

Irail honetako 10etik 14a bitartean Cancunen Munduko Merkataritza Erakundearen (MME) bilkura berezia burutuko da. Turismo publizitateak "La Riviera Maya" deitzen dion paraje zoragarri horretako irudi idilikoekin edo mundializazio neoliberalaren kontra hainbat erakunde aurrerazalek antolatuko dituzten agerpenen irudi koloretsuen artean gosalduko dugu egunero. Baina horiez gain, munduko agintariak datozen urteetarako erabaki garrantzizkoak deliberatuko dituzte.

KORAPILO estu bat askatzeko itxaropenez bilduko dira Munduko Merkataritza Erakundearen gerizpean munduko estatu guztiak Mexikoko Cancun hiri turistikoan. Eta merezi du arazo hori hurbilxeagotik ezagutzea. Cancuneko bilkurak urteotako eztabaida mamitsuenetako baten kapitulu berri bat irekiko du: azken urteotan -Seattle-ko gailurrak geroztik nagusiki- agintari neoliberalen eta altermundialista deiturak biltzen dituen indar sozial aurrerazaleen artean gori dagoen eztabaidaren atal berri bat. Agerpen irudimentsu eta koloristak tartean izango direla, eta -nork daki- hainbat liskar ere bai beharbada.

Baina eztabaida orokor horretaz aparte, arazo oso zehatzak nahi dituzte argitu munduko potentzia nagusiek nazioarteko merkataritzaren arautzea-

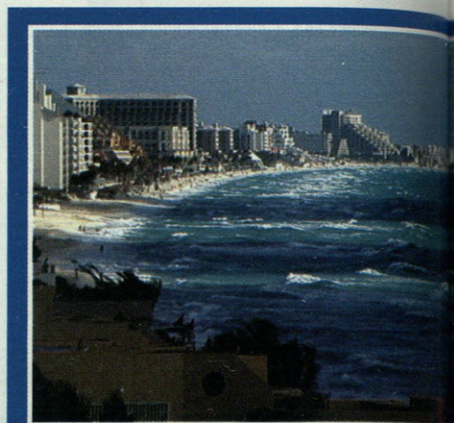
ri dagokionez. Eta gai honetan askatu ezinik darabilten korapiloak hainbat buruhauste sortzen die. Horretaz mintzatu zen abuztu hasieran, Okzitanian Larzac herrian burutu ziren jardunaldietan, AEBetako aditu bat: Lori Wallach.

"Public Citizen" (Herritar Publikoa) izena daramaten erakunde eta buletin MMEari buruzko ikerketa eta informazioen arduraduna da Lori Wallach, eta afera hauetan aditu nagusienetako bat izateko ospea du.

Sekretupean erabakitako legea.

Cancunen agintariak eztabaidatu behar dutena laburbildu zuen Wallachek bere hitzaldian. Zerbitzuen Merkataritzari buruzko Itun Orokorra (ZMIO) 1994an hitzartu zen Munduko Merkataritza Erakundeak biltzen dituen estatuen artean. Eta orain, hamar urteren buruan, 160 zerbitzu sail berrikusi beharra dago. Wallachek azpimarratu zuen "zerbitzu" hitzari MMEk ematen dion esanahia: "Zura objektu fisiko bat da, merkantzia bat. Baina zura ebakitzea, garraiatzea, papera fabrikatzea... horiek zerbitzuak dira. Bildu, eraldatu, banatu eta abar, horiek zerbitzutzat jotzen dituzte". Ondorioz, Cancunen erabaki nahi diren "zerbitzuen" liberalizazioek munduko ia ekonomia osoa hartzen dute.

Energia hartzen badugu adibidetzat, bere energia zerbitzuak liberalizatzea erabakitzen duen estatuak osorik egingo du: zentral nuklearrak jarri ala ez, ez da gehiago estatuaren esku egongo erabakitzea, energia zerbitzuetan ari diren konpainien esku baizik. Atzerapausorik ezingo da egin

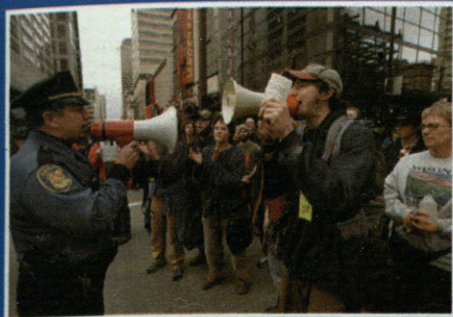
Argazkietan, Lori Wallach "Public Citizen"eko arduradunaz gain, Cancungo bilkurako hainbat protagonista. Parajea, munduko turismo gune garrantzitsu eta garestienetako bat da. Oso hurbil, aldiz, garapen bidean dauden gizarteak bizi dira, mila ezintasunen artean, kasu honetan, Erdialdeko Ameriketako maia herriarrak. Mundu Merkataritza Erakundea eta altermundialistek antolatuko dituzten mobilizazioak izanen dira horko antzerkian jokalaria nagusi.

gainera: atzera egitekotan, estatu horrek indemnizatu beharko du ez bakarrik kontzesioa egin zion konpainiari, zerbitzu hori eskaini dezaketene munduko konpainia guztiei baizik. Eta honek legearen babesa eduki behar duenez, MMEak erabakita dauka bere 23 itun horiei egokitu ko zaizkiela partaide diren munduko herrialde guztietako legediak. "Ikusten duzuen bezala -argitu du Wallachek- guri irizirik eskatu gabe eta sekretupean negoziatuta hitzartu diren 23 itun horiek dira azkenean munduko lege gorenak".

Bidegabekeria geldiaraztea posible da.

Estatu Batuek eta Europako Batasunak -beren multinazionalak buru dituztela- hitzartu nahi duten bide honen kontra hiru estrategia proposatu ditu Lori Wallachek Larzaceko bilkuretan.

Herriarrei Zerbitzuen Merkataritzari buruzko Itun Orokorra zer den eza-gutaraztea da lehen estrategia. Jendeak ez daki saltsa hau zer den, eta ez da harritzekoa: testu luze eta konplexuak dira. "Baina proiektu horiek azalera ateratzen direnean, ezin defendituzkoak

dira. Guk horri deitzen diogu 'Drakula estrategia': piztia ikaragarria egun argitara ateratzen badugu, atzera egin beharra dauka".

Parlamentarioei presio egitea da bigarren estrategia. "Multinazionalen txakurtxoak bezala ez jokatzera behartu behar ditugu", dio Wallachek. Eta argudio hau proposatzen du: akordio horiek herrialde bakoitzeko parlamentarioen indarra eta autonomia mugatzen dituztenez, herri ordezkariak gobernuei kontuak eskatzera bultzatza nahi ditu. "Public Citizen"eko

buru honek dioenez honek Estatu Batuetan zenbait fruitu itxaropentsu eman ditu, Bushen planen kontra bere alderdiko zenbait parlamentario oldartzerainokoak.

Hirugarrena, agintariak biltzen diren gailurretan presio egitea. Hona Cancun-en garrantzia, lehen Seattle-koak izan zuena bezala. "Agintariek sentitu behar dute gure presioa, oharu behar dute multinazionallekiko beren menpekotasuna ez zaiela doan aterako".

Karta guztiak ondo jokatuz gauza garrantzizkoak lor daitezkeela dio

aditu honek, eta adibidetzat beste akordio bat ipini du Larzac-en: "1998an Inbertsioei buruzko Itun Aldeanitzekoa negoziatzen ari zela, askok zioten beranduegi genbiltzala. Baina ikusi, gaur itun bura lurpean datza".

Zer gertatuko da Cancunen? Egun gutxi barru ikusiko da antzeko jokaldi bat burutzen asmatu duten ala ez altermundialistek. Edonola ere, hori bera galdetu zioten Larzac-en Lori Wallachi. "Ni aski baikor nago -erantzun zuen. Garapen bidean diren herrialde gehienak itun bonen kontra daude. AEB eta EBak taktika makiavelikoak erabiltzen dituzte ordea, eta hainbat herrialde sinatzera bortxa dezakete, horretarako txantaia erabiliz; halako beste itun bat indargabetu, beste subentzio bura kendu... Horra zergatik den hain garrantzizkoa AEBak eta EB mobilizatzea: bestela herrialde indartsuenek nahi dutena egingo dute eta".

Cancuneko gailurrak porrot egiten badu, negoziatzaileek beti edertu ahal izango dute afera, lortu dituzten aurrerapen txikiengatik beren buruak zorionduz, baina horrek ez du jende asko engainatuko. Bestalde, lotsagarria da negoziaketak ondo amaitzen ez badira Munduko Merkataritza Era-kundeak alternatibarik prest ez edukitzea. Baina horixe da aldi berean albiste ona ere: duela hamar urteko itunaren berrikuspen hau ondo borbiltzen ez badute, negoziaketak blokatu-rik geldituko direla beste puska baterako ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

gure!
arteana
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Lourdes Oñederra

Hegoak ebaki genizkion

Edo ez zuen hegorik, baina guk hegan ikusten genuen *gurea* baino lehen *libre* nahi genuen txoria. Ez dakit orain *gurea* den, *gu* hori nor den. *Librea* ez da. Hegoak ebaki genizkion.

Esker onez hartu dudan ARGIAko lankidetza hau ezin dut bestela hasi.

Ez da kulpabilitatea; erantzukizuna, bai: zer baitetan ez dugu asmatu. ETArene zer bait horrekin loturik dago.

Asko gara euskararen munduan *intelektual*. Terminoak baino lotsa handiagoa ematen dit gure mututasunak. Txoriarena kantatzen genuenok zer kantatzen, idazten, irakasten dugu orain? Kontua ez baita gatazkaren arbitro izatea. Hori politikariei, analistei dagokie. Guk ideien sakontzean lagundu beharko genuke, ala?

Nola ez dugu garbiago hitz egin heriotzaz lehenago, ETAk mila-eta hildako pilatu baino lehenago? Ezer esan duena *juaristizatu* egin dugu: ez analisirik, ez hausnarketarik. Gure hizkuntzagatik hiltzen dute besteak beste, baina Brecht gu biktimatzat jarrita aipatzen da beti.

Askotarikoak eta diakronikoki aldakor bide dira arrazoiak: beldurra, erosotasuna, benetako itxaropena (zubiak zaintzea), kausa-ondorio kateak ulertzea, beste aldea ere kontuan hartzea, adostasuna.

Nolanahi, hemen ezer gertatuko ez balitz bezala ari gara luzaroan. Bitartean, gure Herriaren eta gure izenean hil egiten da.

Bakoitzak jakingo du zenbat hilotz behar dituen zoramenaren trenetik jaisteko. Batzuek hor diraute, esanez gauzak ez direla horren sinple, Estatuak ere zigortzen duela, ETA aspaldi konpondu gabeko Gatazkaren emaitza dela.

Luzaroan esan dugu presoen eskubideak ere defendatu behar direla, praktikan horiek bakarrik defendatzen genituen bitartean. Batzuk Muguruzaren heriotzaren ondoko manifestaziora joan ginen, baina ez beste aldekoenen ondokoetara: zenbaitekiko identifikazio arriskuagatik, Estatuaren erru beti handiagoagatik, presoen senideen sufrimendua justifikaezinagatik, Espainian torturatu egiten delako.

Osa dezagun egia: nola egon torturaren kontra, edo presoen eskubide ukaezinen alde ETA salatu gabe? Zergatik da txar tortura

JOSEBA OLALDE

edo eskubiderik eza gizatasuna eta etikagatik ez bada? Ala, batzuen sufrimenduak gehiago axola du? Baietz dirudi, hala jokatzen dugu.

Eta ni galduta nago: zein Egia historiko izkutuk justifikatzen du hori?

Zerbaitek ohituraren inertzia pitzatzen duenean, ezin da gehiago jasan hemen egoitea, hitz egitea, idaztea, lan egitea, maitatzea, norbaitek gure izenean herritarrak hiltzen dituen bitartean.

Otsailaren 9ko "Egunkaria" k zioen idazle zenbaitek *Herri* bat behar zuela arnasa bezainbat. Nik ere behar dut *herria*, letra xehez, inolako egia handi edo iragan berezirik gabea, denok berdin balio dugun herria, herriaren bertsio bat baino gehiago bere baitan dituen (Herriaren ukazioa barne).

Egunkari berak jasotzen zuen bezperan Pagazaurtundua hil zutela. Hari bai kendu ziotela arnasa, metaforarik gabe. Herriari *arnas* deitzeko poesiak ez du balio *pentsamendu* hitzaren pluraltasuna ukatzen duen pistolaren aurrean.

Gutxira, Espainiar Gobernuaren gehiegi-keria ankerra: "Egunkaria" ixtea. Horren kontrako erantzunak irakatsi zidan Pagazaurtunduren heriotzaren aurreko isiltasuna zenbaterainokoa izan zen gure artean. Beldurtu egin nintzen (eta erabat nengoen ixtearen kontra).

"Egunkaria" ixtea euskararen kontrako erasoa izan zen, ez bakarrik baina bai batik bat, gizartearen haustea areagotu zuelako: alde bakoitzaren konpaktatzea, mugimendu zentripetoa.

Salbazioa tarteetatik letorke, heterodoxietatik.

Esperantza dut sektore horietan onartuko ote nauten, nire nahaste eta guzti. Izan ere, harrituta entzuten ditut tertuliak eta antzekoak. Ziurtasun hori. Zein garbi ikusten duen bakoitzak berea.

Nik ez dut garbi ikusten, ez dakit irtenbidea zein litzatekeen.

Ni bezalako gehiago izango da noski. Ez batarenak, ez bestearenak, ezta on-gaitzaren gaineko erdiko eremuak ere. Gauza batzuk axola zaizkigu. Beste batzuk, ez. Gogorkeriak oinaze inpotentea ematen digu.

Atera gaitezen armairuetatik. Agian uste baino gehiago gara galduak, nazkatuak, politikagabeak (ez apolitiko) ■

«

Asko gara
euskararen
munduan
intelektual.
Terminoak baino
lotsa handiagoa
ematen dit gure
mututasunak.
Txoriarena
kantatzen
genuenok zer
kantatzen, idazten,
irakasten dugu
orain? Kontua ez
baita gatazkaren
arbitro izatea.
Hori politikariei,
analistei dagokie.
Guk ideien
sakontzean
lagundu beharko
genuke, ala?

»

ARGIAren MAHAI JOLASA

Zer egin lagunekin **dibertitzeko?** Badakit!
Zer egin mundua **deskubritzeko?** Badakit!
Zer egin etxekoei **ziria sartzeko?** Badakit!
Zer egin **ez aspertzeko?** Badakit!
Galdera guztien erantzuna... Badakit!

MAHAI **badakit** JOLASA

1.800 galdera

2-36
jokalari

Adin guztietarako egokia
Bi zailtasun maila

Opari honekin asmatuko duzu
BADAKIT!

SALMENTA PREZIOA

30€

ESKAERAK: 943 37 15 45 (Argia)
denda@argia.com
Ohiko salmenta lekuetan

ARGIA

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea
☎ 37 03 04
20160 Lasarte